

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**NAPOVED PRILAGODITVE REVIZORJEVEGA MNENJA O
RAČUNOVODSKIH IZKAZIH DRUŽB V SLOVENIJI**

Ljubljana, junij 2016

SUZANA PAVLOVIĆ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Suzana Pavlović, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom NAPOVED PRILAGODITVE REVIZORJEVEGA MNENJA O RAČUNOVODSKIH IZKAZIH DRUŽB V SLOVENIJI, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko doc. dr. Meto Duhovnik

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 REVIDIRANJE RAČUNOVODSKIH IZKAZOV	2
1.1 Opredelitev revidiranja	2
1.2 Hierarhija pravil revidiranja.....	3
1.3 Predstavitev revidiranja računovodskih izkazov	4
2 REVIZORJEVO MNENJE	5
2.1 Vrste revizorjevega mnenja	5
2.2 Revizorjeva neodvisnost	9
2.3 Dejavniki, ki vplivajo na prilagoditev revizorjevega mnenja.....	10
2.3.1 Raziskave po svetu	10
2.3.2 Raziskave v Sloveniji	20
3 NAPOVED PRILAGODITVE REVIZORJEVEGA MNENJA	22
3.1 Oblikovane hipoteze	22
3.2 Vzorec in viri podatkov	27
3.3 Opis pojasnjevalnih spremenljivk.....	28
3.4 Metoda	33
3.5 Rezultati	35
3.5.1 Opisna statistika	35
3.5.1.1 Velikost revidiranih družb	36
3.5.1.2 Kompleksnost revidiranih družb	37
3.5.1.3 Uspešnost revidiranih družb	37
3.5.1.4 Učinkovitost revidiranih družb.....	38
3.5.1.5 Tveganost revidiranih družb.....	39
3.5.1.6 Poslovni izid revidiranih družb	40
3.5.1.7 Velikost revizijskih družb.....	41
3.5.1.8 Stalnost revizijskih družb	42
3.5.1.9 Cene revizijskih in nerevizijskih storitev	42
3.5.1.10 Oddaljenost datuma izdaje revizorjevega poročila.....	44
3.5.2 Rezultati binarne logistične regresije	45
3.5.3 Vpliv pojasnjevalnih spremenljivk na prilagoditev revizorjevega mnenja	48
3.6 Omejitve raziskave	51
SKLEP	52
LITERATURA IN VIRI	53

KAZALO SLIK

Slika 1: Diagram poteka oblikovanja revizorjevega mnenja.....	7
Slika 2: Model predvidenih vplivov na revizorjevo mnenje	23
Slika 3: Prikaz vrste revizorjevega mnenja v obdobju 2009–2013 (v %)	36

Slika 4: Prikaz izbire revizijske družbe v obdobju 2009–2013 (v %)	41
Slika 5: Gibanje povprečnih cen revizijskih storitev v obdobju 2009–2013 (v EUR)	43
Slika 6: Gibanje povprečnih cen nerevizijskih storitev v obdobju 2009–2013 (v EUR)	44
Slika 7: Oddaljenost datuma izdaje revizorjevega poročila v obdobju 2009–2013	45

KAZALO TABEL

Tabela 1: Struktura revizorjevih mnenj v Sloveniji v obdobju 2012–2015	8
Tabela 2: Statistično značilne spremenljivke uporabljene v raziskavi in opis pripadajočih kazalnikov in kazalcev, ki jih ponazarjajo	19
Tabela 3: Število prilagojenih in neprilagojenih mnenj v vzorcu	36
Tabela 4: Velikost družb po povprečnih sredstvih, povprečnih prihodkih in povprečnem številu zaposlenih v obdobju 2009–2013 glede na vrsto revizorjevega mnenja	37
Tabela 5: Povprečno število odvisnih družb glede na vrsto revizorjevega mnenja	37
Tabela 6: Uspešnost družb na podlagi izbranih kazalnikov glede na vrsto revizorjevega mnenja	38
Tabela 7: Učinkovitost družb na podlagi izbranih kazalnikov glede na vrsto revizorjevega mnenja	39
Tabela 8: Tveganost družb na podlagi izbranih kazalnikov glede na vrsto revizorjevega mnenja	39
Tabela 9: Število družb glede na izkazan poslovni izid po posameznih vrstah revizorjevega mnenja	40
Tabela 10: Čisti poslovni izid družb v obdobju 2009–2013 (v tisoč EUR)	40
Tabela 11: Povezava med velikostjo revizijske družbe in vrsto revizorjevega mnenja	41
Tabela 11: Povezava med velikostjo revizijske družbe in vrsto revizorjevega mnenja (nad.)	42
Tabela 12: Število zamenjav revizijskih družb v obdobju 2010–2013	42
Tabela 13: Cene revizijskih in nerevizijskih storitev glede na vrsto revizorjevega mnenja (v EUR)	42
Tabela 14: Oddaljenost datuma izdaje revizorjevega poročila glede na vrsto revizorjevega mnenja	44
Tabela 15: Razlogi za prilagoditev mnenja	45
Tabela 16: Število družb v analizi	46
Tabela 17: Klasifikacijska tabela	46
Tabela 18: Rezultati Waldovega testa in pripadajoče p-vrednosti	47

UVOD

Vse družbe v Sloveniji so zavezane k vodenju poslovnih knjig in pripravi računovodskih izkazov, ki morajo biti v skladu z zakonom in računovodskimi standardi zaključeni enkrat letno. Točni računovodski izkazi družbe so pomembni za več uporabnikov, ki zasledujejo različne cilje glede poslovanja družbe. Poleg lastnikov družbe, poslovodstva, zaposlenih, možnih vlagateljev, posojilodajalcev, dobaviteljev in kupcev zanima tudi tekmece, državo in javnost, kakšno je finančno stanje družbe. Z izjemo majhnih družb morajo biti računovodski izkazi gospodarskih družb revidirani s strani revizorja, ki izrazi mnenje o tem, ali so letni računovodski izkazi resničen in pošten prikaz v skladu z ustreznim okvirom računovodskega poročanja. V zadnjem času je sklicevanje na revizorjevo mnenje o računovodskih izkazih družb precej pogosto. Ker je izraženo revizorjevo mnenje pomemben dejavnik, ki ponazarja »zdravstveno stanje« družbe, je pomembno, da je izraženo neodvisno, v skladu s pravili stroke in z ustreznimi etičnimi vrednotami, ki jih mora zasledovati revizor pri svojem delu.

Mnoge tuje raziskave opredeljujejo dejavnike, ki vplivajo na verjetnost, da revizor izrazi posamezno vrsto mnenja, in vsebujejo razvoj napovednih modelov, ki opredeljujejo to verjetnost. Namen magistrskega dela je na podlagi izbranega vzorca družb iz Slovenije in znanih determinant teh družb razviti napovedni model, ki bo ob danih informacijah posamezno družbo čim bolj uspešno razvrstil v ustrezno skupino. Preveriti želimo, kateri so tisti dejavniki, ki povzročijo, da revizor izrazi prilagojeno ali neprilagojeno mnenje o računovodskih izkazih družb v Sloveniji. Cilj magistrskega dela je na podlagi pregleda zakonske podlage ter obstoječih domačih in tujih raziskav izvesti empirično raziskavo in ugotoviti, katere spremenljivke omogočajo razvrstitev družb v ustrezno skupino glede na vrsto revizorjevega mnenja, ki ga družba prejme v Sloveniji. Končni cilj magistrskega dela je dobiti vpogled v to, kolikšna je verjetnost, da dobi družba v Sloveniji prilagojeno revizorjevo mnenje, in kako močno na to vplivajo posamezni dejavniki.

Magistrsko delo je sestavljeno iz treh delov. Prične se z opredelitvijo revidiranja, pregledom zakonske podlage v Sloveniji in opisom namena in cilja revidiranja računovodskih izkazov. Drugi, vsebinski del je namenjen seznanitvi z vrstami revizorjevega mnenja in v povezavi s tem opredelitvi revizorjeve neodvisnosti. Ta del vsebuje tudi pregled znanstvene literature in seznanitev z dejavniki, ki vplivajo na vrsto izraženega revizorjevega mnenja. Tretji, zadnji del naloge je empirična analiza, kjer so predstavljeni statistični model, hipoteze, vzorec, viri podatkov, spremenljivke in uporabljena metoda za testiranje hipotez. Rezultati raziskave so predstavljeni v treh sklopih, in sicer: deskriptivna statistika slovenskih družb iz predelovalne panoge v obdobju 2009–2013, ocena binarne logistične regresije ter vpliv pojasnjevalnih spremenljivk na prilagoditev revizorjevega mnenja. Magistrsko delo zaključimo s pregledom omejitev raziskave, ki vplivajo na interpretacijo rezultatov.

1 REVIDIRANJE RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

1.1 Opredelitev revidiranja

Zavezanost k revidiranju računovodskih izkazov gospodarskih družb je opredeljena v Zakonu o gospodarskih družbah (Ur. l. RS, št. 65/2009-UPB3, 83/2009; Odl. US: U-I-165/08-10, Up-1772/08-14, Up-379/09-8, 33/2011, 91/2011; Skl. US: U-I-311/11-5, 32/2012, 57/2012, 44/2013; Odl. US: U-I-311/11-16, 82/2013, 55/2015, v nadaljevanju ZGD-1), ki v 57. členu določa, da mora letna poročila velikih in srednjih kapitalskih družb, dvojnih družb in tistih majhnih kapitalskih družb, z vrednostnimi papirji katerih se trguje na organiziranem trgu, pregledati revizor na način in pod pogoji, določenimi z Zakonom o revidiranju (Ur. l. RS 65/2008, 31/2009; Odl. US: U-I-308/07-31, Up-1094/06-31, 46/2009; Odl. US: U-I-199/07-11, Up-2214/07-11, v nadaljevanju ZRev-2).

Revizor mora revidirati računovodsko poročilo ter pregledati poslovno poročilo v obsegu, potrebnem, da preveri, ali je njegova vsebina v skladu z drugimi sestavinami letnega poročila. Revizija letnega poročila mora biti opravljena v šestih mesecih po koncu poslovnega leta. Revizor je v 3. členu ZGD-1 opredeljen kot revizijska družba ali samostojni revizor, ki ima po zakonu, ki ureja revidiranje, dovoljenje za opravljanje revidiranja. Revizijska družba je družba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je organizirana kot gospodarska družba po zakonu in ima veljavno dovoljenje Slovenskega inštituta za revizijo (v nadaljevanju Inštitut) za opravljanje storitev revidiranja, oziroma pooblaščen revizor ali pooblaščen revizorka, ki samostojno opravlja storitve revidiranja kot samostojni podjetnik posameznik in ima veljavno dovoljenje Inštituta za opravljanje storitev revidiranja (3. člen ZRev-2).

Revidiranje v širšem smislu je predstavljeno v 3. členu ZRev-2 in pomeni opravljanje naslednjih revizijskih postopkov:

- revidiranje računovodskih izkazov skladno z Mednarodni standardi revidiranja (v nadaljevanju MSR),
- posle preiskovanja skladno z Mednarodnimi standardi poslov preiskovanja,
- posle dajanja zagotovil skladno z Mednarodnimi standardi poslov dajanja zagotovil ter
- posle opravljanja dogovorjenih postopkov skladno z Mednarodnimi standardi sorodnih storitev.

Navedeni posli revidiranja se med seboj razlikujejo po vrsti revidiranih postavk, podatkov ali informacij in po vrsti danega zagotovila (Šribar, 2015, str. 53–57).

V magistrskem delu se osredotočamo na obvezno revidiranje računovodskih izkazov v skladu z ZGD-1.

1.2 Hierarhija pravil revidiranja

Hierarhija pravil revidiranja (v nadaljevanju Hierarhija) je predstavljena v 4. členu ZRev-2, ki opredeljuje način revidiranja in pravi, da mora revidiranje potekati na način, določen z ZRev-2, Mednarodnimi revizijskimi standardi in drugimi pravili Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov, temeljnimi revizijskimi načeli in drugimi pravili revidiranja, ki jih sprejema Inštitut, ter drugimi zakoni, ki urejajo revidiranje posameznih pravnih oseb oziroma druge oblike revizije, in predpisi, izdanimi na njihovi podlagi.

Pravila revidiranja sestavljajo (Hierarhija pravil revidiranja, 2009, 2. člen):

- ZRev-2;
- Mednarodni standardi revidiranja (v nadaljevanju MSR) in druga pravila Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov (angl. *IFAC*):
 - Mednarodni standardi obvladovanja kakovosti,
 - Mednarodni standardi poslov preiskovanja,
 - Mednarodni standardi poslov dajanja zagotovil,
 - Mednarodni standardi sorodnih storitev,
 - Mednarodna obvestila za revizijsko prakso,
 - Kodeks etike za računovodske strokovnjake;
- Temeljna revizijska načela in druga pravila revidiranja, ki jih sprejema Inštitut;
- drugi zakoni, ki urejajo revidiranje posameznih pravnih oseb oziroma druge oblike revizije, in predpisi, izdani na njihovi podlagi.

Namen Hierarhije je opredeliti pravila revidiranja in prioritete posameznih pravil revidiranja pri njihovi obvezni uporabi. Poleg zagotavljanja izvajanja revizijskih (in njim sorodnih) storitev na najvišji kakovostni ravni ter ugotavljanja in določanja obsega revizorjeve odgovornosti do naročnikov in javnosti je namen Hierarhije tudi povečevanje učinkovitosti revidiranja in podpora pri izvajanju revidiranja in revidiranju sorodnih storitev (Hierarhija pravil revidiranja, 2009, 1. člen). Hierarhijo podrobno opredeli Inštitut v soglasju z Agencijo za javni nadzor nad revidiranjem (v nadaljevanju Agencija).

Agencija opravlja javni nadzor nad kakovostjo revidiranja in zastopa javni interes, saj je zunanje in neodvisno zagotavljanje kakovosti revidiranja bistvenega pomena za urejeno delovanje gospodarstva. Nadzor nad zagotavljanjem kakovosti dela revizijskih družb se opravlja skladno s 73. členom ZRev-2 zaradi preverjanja, če revizijska družba pri opravljanju revidiranja ravna v skladu s pravili revidiranja. Namen izvajanja nadzora nad kakovostjo dela revizijskih družb in pooblaščenih revizorjev je predvsem izboljšanje kakovosti njihovega dela zaradi zaščite vlagateljev in večjega zaupanja v računovodsko poročanje (Majič & Relić, 2014, str. 55).

1.3 Predstavitev revidiranja računovodskih izkazov

Revidiranje računovodskih izkazov je preizkušanje in ocenjevanje računovodskih izkazov ter podatkov in metod, uporabljenih pri njihovem sestavljanju, in na podlagi tega dajanje neodvisnega strokovnega mnenja o tem, ali računovodski izkazi v vseh pomembnih pogledih podajajo resničen in pošten prikaz finančnega stanja in poslovni izid pravne osebe v skladu s primernim okvirom računovodskega poročanja (3. člen ZRev-2).

Okviri računovodskega poročanja so sodila, na osnovi katerih revizor računovodskih izkazov (v nadaljevanju revizor) poda mnenje o resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov. V Sloveniji se kot okviri poštene predstavitve na podlagi ZGD-1 uporabljajo Slovenski računovodski standardi (v nadaljevanju SRS) in Mednarodni standardi računovodskega poročanja (v nadaljevanju MSRP), kot jih je sprejela Evropska Unija (Šribar, 2015, str. 55).

Temeljni računovodski izkazi so opredeljeni v 60. členu ZGD-1 (letno poročilo) in so sestavni deli letnega poročila družbe:

- **bilanca stanja** – prikazuje stanje sredstev in obveznosti do virov sredstev ob koncu poslovnega leta,
- **izkaz poslovnega izida** – prikazuje prihodke, odhodke in poslovni izid v poslovnem letu,
- **izkaz denarnih tokov** – prikazuje gibanje prejemkov in izdatkov ali pritokov in odtokov v poslovnem letu ter pojasnjuje spremembe pri stanju denarnih sredstev,
- **izkaz gibanja kapitala** – prikazuje gibanje posameznih sestavin kapitala v poslovnem letu, vključno z uporabo čistega dobička in pokrivanjem izgube.

Za njihovo sestavljanje in predstavljanje je odgovorno poslovodstvo. Tako pri zunanjem kot tudi notranjem računovodskem poročanju se zahtevata resničnost in poštenost predstavljanja (SRS, 2016, str. 4).

Cilj revizije računovodskih izkazov po MSR je izraziti neodvisno mnenje o računovodskih izkazih skladno z izbranim okvirom računovodskega poročanja.

Revizor poda neodvisno mnenje o tem, ali so pomembne postavke v računovodskih izkazih in pomembna razkritja posamično in skupaj resničen in pošten prikaz finančnega položaja družbe na dan zaključka revidiranega obdobja ter njenega poslovnega izida in denarnih tokov v revidiranem obdobju v skladu z izbranim okvirom računovodskega poročanja, ki mora biti za revidirano družbo sprejemljiv. Revidiranju računovodskih izkazov kot celote je namenjenih 33 mednarodnih standardov, in sicer od MSR 200 do MSR 720.

Revizor ta cilj doseže s kombinacijo različnih postopkov (Šribar, 2015, str. 56):

- s preveritvijo vzpostavitve in preizkušanjem delovanja notranjih kontrol (če obstajajo),
- z analitičnimi postopki,
- s preizkušanjem podatkov.

Namen revizije je povečati stopnjo zaupanja predvidenih uporabnikov v računovodske izkaze (MSR 200). To se doseže z izraženim mnenjem revizorja o tem, ali so računovodski izkazi v vseh pomembnih pogledih predstavljeni pošteno oziroma ali so resničen in pošten prikaz v skladu s primernim okvirom računovodskega poročanja. Revizija, opravljena v skladu z MSR, in ustrezne etične zahteve omogočajo revizorju, da oblikuje tako mnenje (MSR 200).

2 REVIZORJEVO MNENJE

V zadnjih letih sta rast in povečanje kompleksnosti gospodarskih dejavnosti povzročila, da imajo finančne informacije pomembno vlogo pri ocenjevanju družb. Vlagatelji, upniki, država in ostali uporabniki se opirajo na finančne podatke, ki jim pomagajo pri sprejemanju odločitev. Ker lahko v nekaterih primerih pride do konflikta med namenom dajalca informacij in namenom uporabnikov informacij, se je pomen revidiranja in revizorjevega mnenja močno povečal, saj izboljšuje možnost opiranja na finančne podatke in poročila, ki jih predstavlja podjetje (Saif et al., 2013, str. 28).

2.1 Vrste revizorjevega mnenja

Revizorjevo delo temelji na pridobivanju dokazov, na podlagi katerih se revizor lahko prepriča o resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov. Najpomembnejše vprašanje, ki si ga revizor pri svojem delu zastavi, je, ali so pridobljeni dokazi o postavkah v izkazih in načinih njihovega izkazovanja ustrezni in zadostni. To od revizorja zahtevajo MSR, saj revizor s tem zmanjša revizijsko tveganje na sprejemljivo nizko raven in lažje sprejme primerne sklepe, na podlagi katerih utemelji svoje mnenje.

Prav tako je revizorjeva naloga pri oblikovanju mnenja o računovodskih izkazih, da ugotovi, ali je bilo pridobljeno sprejemljivo zagotovilo, da so računovodski izkazi v celoti brez napačne navedbe, oziroma da ustrezno ovrednoti učinke morebitnih nepopravljenih napačnih navedb v računovodskih izkazih (MSR 700).

Na podlagi opravljenih postopkov revizor oblikuje mnenje o računovodskih izkazih, ki mora obsegati oceno o stopnji resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov in je lahko neprilagojeno, s pridržki ali odklonilno (MSR 700; MSR 705).

- Z **neprilagojenim mnenjem** (angl. *unmodified opinion*) revizor oceni, da računovodski izkazi resnično in pošteno prikazujejo finančno stanje in poslovni izid družbe.

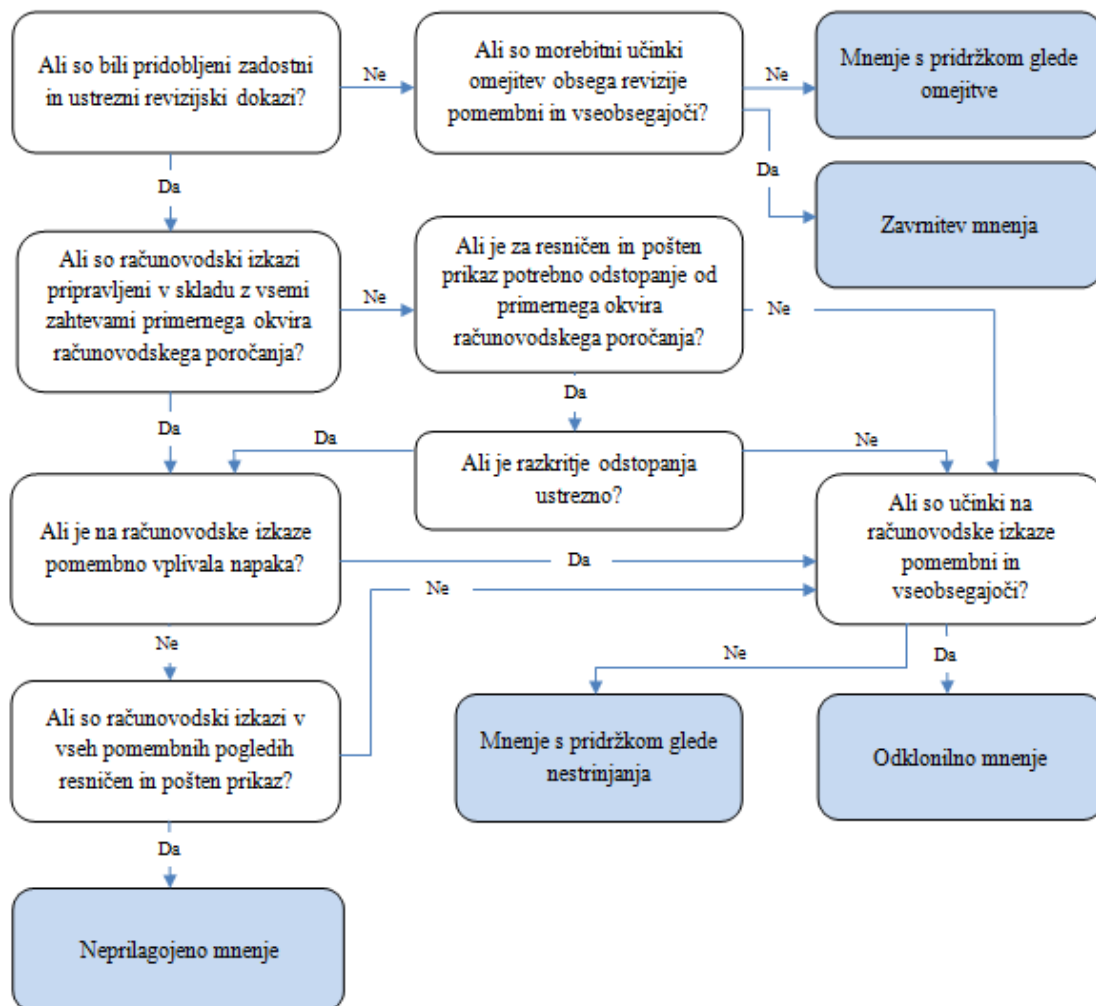
Če revizor na podlagi pridobljenih revizijskih dokazov ugotovi, da računovodski izkazi kot celota niso brez pomembno napačne navedbe, ali če ne more pridobiti zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov, da je celota računovodskih izkazov brez pomembno napačne navedbe, prilagodi mnenje v revizorjevem poročilu v skladu z MSR 705 – prilagojeno mnenje (angl. *modified opinion*), ki je lahko mnenje s pridržki, odklonilno mnenje ali zavrnitev mnenja.

- Z **mnenjem s pridržki** (angl. *qualified opinion*) revizor izrazi pridržke glede resničnosti in poštenosti prikazovanja posameznih kategorij v računovodskih izkazih, potem ko je pridobil zadostne in ustrezne revizijske dokaze ali ko je presodil, da ne more pridobiti zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov, na podlagi katerih bi utemeljil svoje mnenje, vendar sklepa, da bi možni učinki morebitnih neodkritih napačnih navedb na računovodske izkaze lahko bili pomembni, ne pa vseobsegajoči.
- Z **odklonilnim mnenjem** (angl. *adverse opinion*) revizor oceni, da računovodski izkazi niso resnični in pošteni, potem ko je pridobil zadostne in ustrezne revizijske dokaze.
- Revizor zavrne, da bi izrazil mnenje – **zavrnitev mnenja** (angl. *disclaimer of opinion*), če pravna oseba pooblaščenim osebam revizijske družbe ne omogoči izvajanja revizije oziroma če pravna oseba vodi poslovne knjige, spise in računalniške zapise v nasprotju z računovodskimi standardi, in zaradi tega ali kateregakoli drugega razloga ni dovolj podlag, da bi pooblaščen revizor lahko zanesljivo ocenil resničnost in poštenost računovodskih izkazov (ZRev-2, MSR 705).

V poročilo lahko revizor vključi tudi dodatne odstavke, če presodi, da je treba uporabnike opozoriti na zadevo, predstavljeno ali razkrita v računovodskih izkazih, ki je po revizorjevi presoji tako pomembna, da je temeljna za uporabnikovo razumevanje računovodskih izkazov, in če je pridobil zadostne in ustrezne revizijske dokaze, da ta zadeva v računovodskih izkazih ni navedena pomembno napačno – **odstavek o poudarjanju zadeve** (angl. *emphasis of matter paragraph*). Tak odstavek opozarja samo na informacije, predstavljene ali razkrite v računovodskih izkazih. Dodatni odstavek revizor vključi tudi, ko želi opozoriti uporabnike na katerokoli zadevo ali zadeve poleg predstavljenih ali razkritih v računovodskih izkazih, ki so pomembne za razumevanje revizije, revizorjeve odgovornosti ali revizorjevega poročila – **odstavek o drugih zadevi** (angl. *other matter paragraph*) (MSR 706.5, 706.6, 706.8). Ti odstavki lahko dopolnjujejo katerokoli revizorjevo poročilo.

Na Sliki 1 je prikazan diagram poteka oblikovanja revizorjevega mnenja, iz katerega so razvidna bistvena vprašanja, na katera mora odgovoriti.

Slika 1: Diagram poteka oblikovanja revizorjevega mnenja

Vir: Povzeto in prirejeno po Evropsko računsko sodišče, Priročnik za revizije računovodskih izkazov in skladnosti poslovanja s predpisi, 2012, str. 196.

Prav tako je revizorjeva naloga tudi, da pridobi zadostne in ustrezne revizijske dokaze o ustreznosti poslovske uporabe predpostavke o delujočem podjetju, ki je temeljno načelo pri pripravi in predstavitvi računovodskih izkazov, saj že sama priprava izkazov zahteva, da poslovodstvo oceni sposobnost organizacije, da nadaljuje kot delujoče podjetje. Ta revizorjeva naloga obstaja, četudi okvir računovodskega poročanja, uporabljen pri pripravi računovodskih izkazov, ne vključuje izrecne zahteve, da mora poslovodstvo izdelati posebno oceno sposobnosti organizacije, da nadaljuje kot delujoče podjetje. Izjema so računovodski izkazi družb, ki jih poslovodstvo namerava likvidirati ali ukiniti njihovo poslovanje ali nima druge realne možnosti, kot da to stori.

Revizorjeva naloga je tudi ugotoviti, ali obstaja pomembna negotovost glede dogodkov ali okoliščin, ki lahko vzbudijo dvom v sposobnost organizacije, da nadaljuje kot delujoče podjetje. Pomembna negotovost obstaja, če sta velikost njenega možnega vpliva in verjetnost, da nastopi, tolikšni, da je po revizorjevi presoji potrebno ustrezno razkritje narave in posledic take negotovosti za pošteno predstavitev računovodskih izkazov v primeru okvira poštene predstavitve ali za nezavajajoče računovodske izkaze v primeru okvira skladnosti (MSR 570).

V primerih, ko je uporaba predpostavke o delujočem podjetju ustrezna, vendar obstaja pomembna negotovost, razkrita v računovodskih izkazih, revizor izrazi neprilagojeno mnenje in vključi v svoje poročilo odstavek o poudarjanju zadeve, da opozori na pojasnilo v računovodskih izkazih, ki nakazuje obstoj pomembne negotovosti v zvezi z dogodkom ali okoliščino, ki lahko vzbudi bistven dvom v sposobnost organizacije, da nadaljuje kot delujoče podjetje. Če v računovodskih izkazih ni ustreznega razkritja, revizor izrazi mnenje s pridržki ali odklonilno mnenje, odvisno od velikosti te negotovosti. Če je uporaba predpostavke o delujočem podjetju neustrezna, revizor izrazi odklonilno mnenje (MSR 570).

Struktura mnenj v Sloveniji

V Sloveniji je s strani revizorjev izdanih največ neprilagojenih mnenj in neprilagojenih mnenj z dodatnimi odstavki o poudarjanju zadeve, sledijo mnenja s pridržki, zavrnitev mnenj ter odklonilna mnenja. V Tabeli 1 so prikazani zadnji dostopni podatki o rezultatih analize iz letnega poročanja revizijskih družb, ki jo vsako leto opravi Agencija za javni nadzor nad revidiranjem. Iz tabele je razvidna struktura vseh mnenj, podpisanih s strani pooblaščenih revizorjev v obdobju od 16.05.2011 do 15.05.2015.

Tabela 1: Struktura revizorjevih mnenj v Sloveniji v obdobju 2012–2015

Vrsta revizorjevega mnenja	Obdobje poročanja			
	16.05.2011– 15.05.2012	16.05.2012– 15.05.2013	16.05.2013– 15.05.2014	16.05.2014– 15.05.2015
Neprilagojeno mnenje	94,0 %	94,7 %	93,3 %	92,0 %
Mnenje s pridržki	5,0 %	4,6 %	5,9 %	7,3 %
Odklonilno mnenje	0,4 %	0,3 %	0,2 %	0,2 %
Zavrnitev mnenja	0,1 %	0,5 %	0,6 %	0,5 %

Vir: Agencija za javni nadzor nad revidiranjem, Letno poročilo Agencije za javni nadzor nad revidiranjem za leto 2015, b.l., str. 101.

V zadnjem letu poročanja je bilo izdanih največ neprilagojenih mnenj, in sicer kar 92,0 %. V to kategorijo so zajeta tudi mnenja s pojasnjevalnimi odstavki oziroma odstavki o

poudarjanju zadeve. Sledijo mnenja s pridržki (7,3 %), zavrnitve izdaje mnenja (0,5 %) in odklonilna mnenja (0,2 %). Primerjava strukture mnenj glede na preteklo obdobje kaže na trend zmanjševanja deleža neprilagojenih mnenj sorazmerno s povečevanjem deleža mnenj s pridržki. Na podlagi podatkov iz tabele opazimo, da se struktura revizorjevih mnenj v Sloveniji v zadnjih štirih letih poročanja ni bistveno spreminjala. Zato se lahko vprašamo, kateri so tisti dejavniki, ki vplivajo na revizorjevo odločitev, da izda posamezno vrsto mnenja o računovodskih izkazih družbe, in ali lahko na podlagi posameznih lastnosti družbe revizor ali uporabnik računovodskih izkazov vnaprej napove vrsto mnenja, ki ga bo revizor izrazil.

2.2 Revizorjeva neodvisnost

Bistveno načelo poklica, ki ga opravlja revizor, je strokovna neodvisnost. V prvi vrsti gre za miselnost, za katero sta značilni neoporečnost in nepristranskost pri opravljanju poklica. Revizor ne sme biti udeležen v revidiranem podjetju na noben način, ki bi ogrožal njegovo nepristranskost in neodvisnost, in mora to kazati pri vsakem prevzetem naročilu (Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev, b.l.). Poleg Kodeksa je zahteva po neodvisnosti revizorja opredeljena tudi v zakonodaji (ZGD-1, ZRev-2) in drugih pravilih stroke, kot so standardi revidiranja.

Revizijska družba mora revidiranje v pravni osebi opravljati neodvisno, nepristransko ter v skladu s pravili revidiranja. Lastniki in delničarji revizijske družbe ter člani upravnih, poslovnih in nadzornih organov te družbe ali pridružene družbe ne smejo posegati v izvajanje revizije na kakršenkoli način, ki bi ogrozil neodvisnost in nepristranskost pooblaščenega revizorja (ZRev-2, 44. člen).

Moore, Tetlock, Tanlu in Bazerman (2006, str. 4) pravijo, da je neodvisnost edino opravičilo za obstoj revizijskih družb, ki opravljajo zunanje revizije, saj v primeru, da revidiranje ne bi bilo povezano z neodvisnostjo, ne bi bilo nobenega razloga za njegov obstoj in bi bila njihova funkcija odveč. Defond, Wong in Li (2000, str. 269) pa ugotavljajo, da samo zakonska ureditev ne zadošča za ustvarjanje trga, ki bi spodbujal revizorjevo neodvisnost. V Ameriki se je zaradi nekaterih medijsko odmevnih škandalov podjetij (npr. Enron-Anderson, Adelphia in WorldCom) pojavljalo veliko vprašanj glede revizorjeve neodvisnosti in kakovosti finančnega poročanja družb (Ahadiat, 2011, str. 182). Ahadiat (2011, str. 189) ugotavlja, da lahko zagotavljanje nerevizijskih storitev vpliva na poslabšanje neodvisnosti revizorja.

Tudi Basioudis, Papakonstantinou in Geiger (2008, str. 303–304) so ugotovili, da je višja cena nerevizijskih storitev povezana z nižjo verjetnostjo, da bo revizorjevo mnenje prilagojeno, vendar hkrati opozarjajo, da to ne dokazuje morebitnega kršenja revizorjeve neodvisnosti. Glavna skrb glede revizorjeve neodvisnosti je povezana z izvajanjem

nerevizijskih storitev pri naročniku, kar temelji na predpostavki, da so revizorji pripravljene žrtvovati svojo neodvisnost v zameno za ohranitev strank, ki plačujejo visoke cene nerevizijskih storitev. Ne gre pa zanemariti dejstva, da se na drugi strani zaradi kršitve pravil neodvisnosti lahko pojavijo morebitna izguba ugleda ali celo sodni postopki, kar revizorje verjetno spodbuja k temu, da ohranijo svojo neodvisnost (Defond, Raghunandan & Subramanyam, 2002, str. 1248).

Cooper in Neu (2015, str. 13) pravita, da nikoli ne bo mogoče povsem odpraviti vseh dejavnikov, ki ogrožajo neodvisnost. Zato predlagata rešitve, kot so ločitev revizijske storitve od drugih storitev, ki jih opravljajo revizijske družbe, vpeljavo nadzora glede postavljenih cen revizijskih storitev s strani neodvisnih organov, pomagala pa naj bi tudi sprememba izobraževanja revizorjev.

2.3 Dejavniki, ki vplivajo na prilagoditev revizorjevega mnenja

Dejavnike, ki neposredno ali posredno vplivajo na delovanje in obnašanje revizorja, so v preteklosti proučevali različni avtorji. Cilji teh raziskav so bili različni. V nadaljevanju je podan pregled do zdaj opravljenih pomembnejših raziskav in povzetek ugotovitev, ki bodo služile kot podlaga za oblikovanje hipotez.

2.3.1 Raziskave po svetu

Obsežna tuja znanstvena literatura vsebuje razvoj številnih modelov, ki omogočajo identifikacijo različnih vrst revizorjevega mnenja. Splošna ugotovitev iz tovrstne literature je, da različni finančni in nefinančni dejavniki vplivajo na revizorjevo odločitev o vrsti izraženega mnenja in da je mogoče razviti model, ki uspešno napove, kateri izmed teh dejavnikov imajo vpliv na oblikovanje revizorjevega mnenja. Da je uporaba finančnih podatkov družbe za napovedovanje smiselna, je utemeljeno z dejstvom, da revizorji svoje mnenje izrazijo prav na podlagi pregleda računovodskih izkazov, ki te podatke vsebujejo (Doumpos et al., 2005, str. 201).

Pomen razvijanja takšnih modelov različni avtorji po svetu vidijo v tem, da model revizorju služi pri pojasnjevanju in napovedovanju, kakšno mnenje naj izda v podobnih okoliščinah, ko ocenjuje potencialnega naročnika ali ko pri naročniku določa obseg potrebnega revizorjevega dela, in pri načrtovanju specifičnih postopkov, da bi dosegel sprejemljivo raven revizijskega tveganja, drugim zainteresiranim uporabnikom pa kot podatek o tem, kakšno revizorjevo mnenje je moč pričakovati na podlagi javno dostopnih podatkov o podjetju (Dupoch, Holthausen & Leftwich, 1987; Bell & Tabor, 1991; Chen & Church, 1992; Ireland, 2003; Doumpos, Gaganis & Pasiouras, 2005, Caramanis & Spathis, 2006; Gaganis et al., 2007; Kirkos et al., 2007). Prav tako so ugotovitve teh modelov relevantne za morebitne vlagatelje, saj imajo, kot ugotavlja Habib (2013, str. 208), družbe,

ki prejmejo prilagojeno mnenje, podobne značilnosti v smislu velikosti, donosnosti, strukture obveznosti in vrste revizorjevega mnenja, prejetega v preteklem poslovnem letu. Avtor ugotovitve vidi kot uporabne tudi za Odbor za mednarodne standarde revidiranja in dajanja zagotovil (angl. *International Auditing and Assurance Standards Board*), da bi bolje razumel dejavnike, ki vplivajo na vrsto revizorjevega mnenja in bi jih ustrezno vključil v svoje priročnike o revidiranju (Habib, 2013, str. 208).

Med prvimi so takšen model osnovali Dopuch, Holthausen in Leftwich (1987) ter z njim uspešno pojasnili in napovedali vrsto revizorjevega mnenja na podlagi javno dostopnih finančnih in tržnih podatkov podjetij. Ugotovili so, da je s podatki iz računovodskih izkazov in s tržnimi podatki mogoče napovedati vrsto mnenja, ki ga bo revizor izdal, ter da obstajajo tržne informacije, ki so povezane z revizorjevo odločitvijo o vrsti mnenja, ki ga izrazi (Dopuch et al., 1987, str. 447). Avtorji so ugotovili, da se večja verjetnost izdaje prilagojenega revizorjevega mnenja, s tem ko se manjša vrednost nekaterih spremenljivk, kot so dobičkonosnost, rast podjetja, delež kapitala v bilančni vsoti in število zaposlenih. Kot najpomembnejše spremenljivke pri napovedovanju prilagoditev revizorjevega mnenja so označili morebitno izgubo družbe, donosnost panoge, v kateri družba deluje, ter spremembo zadolženosti družbe, izračunano kot spremembo v razmerju med vsemi dolgovi in celotnimi sredstvi (Dopuch et al., 1987, str. 441–442).

Naslednji so bili Keasey, Watson in Wynarczyk (1988), ki so s pomočjo logistične regresije razvili model za identifikacijo vrste revizorjevega mnenja za majhna podjetja v Veliki Britaniji. Raziskavo so izvedli na primeru 540 revizorjevih mnenj. Ugotovili so, da je večja verjetnost, da bo izdano prilagojeno mnenje, če je revizor velika revizijska družba, če je število direktorjev pri naročniku majhno, če se poveča zadolženost naročnika, če se zmanjšajo naročnikovi prihodki, če je čim daljše časovno obdobje med izdanim revizorjevim mnenjem in koncem poslovnega leta naročnika ter če gre za podjetja, ki so prilagojeno mnenje prejela že v preteklem letu (Keasey et al., 1988, str. 323).

Laitinen in Laitinen (1998) sta z uporabo logistične regresije opravila analizo, ki je temeljila na 17 finančnih in nefinančnih pojasnjevalnih spremenljivkah za velika podjetja na Finskem, in dokazala, da je tem večja verjetnost, da bo izdano prilagojeno revizorjevo mnenje, čim nižja je stopnja rasti družbe, izračunana kot odstotna sprememba v čistih prihodkih od prodaje znotraj enega leta, čim manjši je delež kapitala med vsemi obveznostmi do virov sredstev družbe in čim manjše je število zaposlenih (Laitinen & Laitinen, 1998, str. 639).

Ireland (2003, str. 1011) je v svoji raziskavi na podlagi podjetij iz Velike Britanije ugotovila, da je verjetnost, da bo revizorjevo mnenje prilagojeno, večja pri družbah s slabim likvidnim stanjem, višjim finančnim tveganjem, pri družbah, ki poročajo o pomembnih odloženih obveznostih, in pri družbah, ki ne izplačujejo dividend. Likvidnost

družbe sta opredeljevala kazalnik, izračunan kot razmerje med kratkoročnimi sredstvi brez zalog in kratkoročnimi obveznostmi, t.i. hitri koeficient (angl. *quick ratio*), in morebitna izguba družbe v trenutnem ali preteklem poslovnem obdobju, finančno tveganje pa kazalnik, ki izraža razmerje med dolgoročnimi dolgovi in razliko med vsemi sredstvi in obveznostmi družbe (angl. *long-term debt/net worth*) (Ireland, 2003, str. 989–990).

Ireland (2003, str. 1005) je potrdila tudi, da sta datum izdaje revizorjevega poročila in vrsta revizorjevega mnenja v preteklem poslovnem letu pozitivno povezana z verjetnostjo prilagoditve revizorjevega mnenja. V študiji je kot prva v Veliki Britaniji analizirala dejavnike, ki vplivajo na prilagojena revizorjeva mnenja, pri čemer prilagoditev ni posledica problemov delujočega podjetja, temveč so razlogi zanjo drugačni, kot so na primer napake pri izkazovanju podatkov, pomanjkanje dokazov ipd. (Ireland, 2003, str. 976).

In sicer je ugotovila in potrdila naslednje (Ireland, 2003, str. 1005–1010):

- o računovodskih izkazih velikih družb revizor največkrat izrazi prilagojeno mnenje zaradi drugih dejavnikov in ne zaradi problemov delujočega podjetja;
- na prilagoditev revizorjevega mnenja ne vpliva podatek o tem, ali družba kotira na borzi ali ne;
- za družbe z visokim finančnim tveganjem revizor pogosteje izrazi prilagojeno mnenje, ki se ne nanaša na problem delujočega podjetja;
- cena revizijskih in nerevizijskih storitev nima statistično pojasnjevalnega vpliva na prilagoditev revizorjevega mnenja, ki ni povezana s problemom delujočega podjetja;
- na verjetnost, da bo družba prejela prilagojeno revizorjevo mnenje, povezano s problemom delujočega podjetja, vplivajo izguba, hitri koeficient in cena revizijske storitve.

Spathis (2003, str. 82) je raziskal 100 grških podjetij in poskušal ugotoviti, kakšna kombinacija finančnih in nefinančnih dejavnikov najbolje omogoča razlikovanje med podjetji, ki prejmejo prilagojeno mnenje, in podjetji, ki prejmejo neprilagojeno mnenje. Ugotovil je, da v Grčiji na prilagoditev revizorjevega mnenja vplivajo finančne informacije o podjetju, ki nakazujejo finančno nestabilnost družbe, in nefinančne informacije, kot so morebitni začetni sodni postopki zoper družbo. Verjetnost prilagojenega mnenja je večja v primeru poslabšanja finančnega stanja družbe, pri čemer avtor kot pomemben pokazatelj poslabšanja navaja morebitno izgubo družbe v poslovnem obdobju (Spathis, 2003, str. 79). Z razvitim modelom je dosegel 78-odstotno uspešnost razvrstitve enot, kar pomeni, da je 78 % vseh družb zajetih v vzorec uspešno razvrstil bodisi v skupino družb, ki prejmejo prilagojeno, bodisi v skupino, ki prejmejo neprilagojeno revizorjevo mnenje (Spathis, 2003, str. 71).

Spathis, Doumpou in Zopounidis (2003, str. 267) so pozneje z namenom izboljšanja modela, ki napove vrsto revizorjevega mnenja za družbe v Grčiji, razvili model z dvema splošnima ciljema:

1. raziskati, v kolikšni meri se lahko pri napovedovanju in razlikovanju med vrstami mnenj upoštevajo podatki o poslovanju naročnika, ter
2. razviti model razvrščanja, ki bi glede na posamezne pojasnjevalne spremenljivke družbe, nagnjene k prejemu prilagojenega mnenja, uspešneje razlikoval od tistih, nagnjenih k prejemu neprilagojenega mnenja.

Model so izboljšali z vključitvijo dodatnih pojasnjevalnih spremenljivk, ki so temeljile predvsem na izračunu finančnih kazalnikov, in uspešno razvrstili skoraj 80 % vseh družb v vzorcu ter s tem potrdili smiselnost vnaprejšnjega identificiranja dejavnikov, povezanih s prilagojenim revizorjevim mnenjem, na podlagi podatkov javno dostopnih finančnih izkazov družb (Spathis et al., 2003, str. 280).

V svoji študiji kot najbolj uporabne kazalnike za uspešno napovedovanje revizorjevega mnenja navajajo (Spathis et al., 2003, str. 275, 277):

1. vrednost terjatev glede na prihodke od prodaje družbe (angl. *receivables/sales*),
2. razmerje med čistim dobičkom in celotnimi sredstvi družbe (angl. *net profit/total assets*),
3. razmerje med prihodki od prodaje in celotnimi sredstvi družbe (angl. *sales/total assets*) ter
4. razmerje med čistimi obratnimi sredstvi in celotnimi sredstvi (angl. *working capital/total assets*).

Sledili so Lee et al. (2005), ki so kot pomembne dejavnike, ki so povezani z revizorjevo prilagoditvijo mnenja, navedli majhnost revidirane družbe, veliko verjetnost propada družbe in veliko verjetnost možnih tožb proti družbi. Prav tako naj bi večja verjetnost, da družba prejme prilagojeno revizorjevo mnenje, obstajala pri družbah, ki za revizijsko družbo ne predstavljajo pomembne stranke, imajo pesimistično napoved rasti, negativno bonitetno oceno ali pa je za dejavnost, v kateri delujejo, značilna visoka zadolženost in zabeležena večkratna kršitev zakonov ipd. (Lee et al., 2005, v Zdolšek, 2009, str. 14).

Podobno raziskavo so izvedli Pasiouras, Gaganis in Zopounidis (2006, str. 1325–1327), ki so razvili dva modela razvrščanja za razlikovanje med prilagojenimi in neprilagojenimi mnenji v Veliki Britaniji. Rezultati kažejo, da so najpomembnejši pokazatelji, ki vplivajo na prilagoditev revizorjevega mnenja: dobičkonosnost, velikost in likvidnost družbe. Dobičkonosnost družbe opredeljujeta kazalnik ROA (angl. *Return on assets*, v nadaljevanju ROA) in EBIT marža (angl. *Earnings before interest and taxes margin*).

Sprememba bilančne vsote glede na preteklo leto je pokazatelj velikosti družbe, hitri koeficient (angl. *Quick ratio*) pa kazalnik likvidnosti. Način izračunov omenjenih kazalnikov in kazalcev v raziskavi ni vsebinsko opredeljen. Oba modela sta v povprečju dosegla nekaj več kot 70-odstotno uspešnost razvrščanja mnenj med prilagojena in neprilagojena (Pasiouras et al., 2006, str. 1328).

Po drugi strani pa avtorji niso potrdili vpliva dejavnika bonitetne ocene družbe (angl. *Credit rating*), kar je v nasprotju z ugotovitvijo avtorjev Doumpos, Gaganis, in Pasiouras (2005, str. 197–198), ki so v svoji študiji razvili več modelov, v katere so vključili kombinacijo javno dostopnih finančnih podatkov in bonitetne ocene družbe, da bi z njimi pojasnili prilagoditve v revizorjevem mnenju in napovedali verjetnost, da bo za računovodske izkaze družbe izdano prilagojeno mnenje. V vzorcu je bilo zajetih 1.754 angleških družb, opazovanih v obdobju 1998–2003. Avtorji so v študiji kot statistično najznačilnejšo spremenljivko navedli ravno bonitetno oceno družbe. Avtorji so kot podlago za razvrstitev družb uporabili bonitetne ocene podjetij, ki jih je pripravil CRIF Decision Solutions Ltd. in so dostopne v bazi FAME (angl. *Financial analysis made easy*), družbe pa so glede na verjetnost stečaja ocenjene s točkami na lestvici od 0 do 100, pri čemer so (Doumpos, 2005, str. 202):

- družbe s točkami med 81 in 100 opredeljene kot nizko tvegane (angl. *secure group*),
- družbe s točkami med 61 in 80 opredeljene kot stabilne (angl. *stable group*),
- družbe s točkami med 41 in 60 opredeljene kot normalno tvegane (angl. *normal group*),
- družbe s točkami med 21 in 40 opredeljene kot nestabilne (angl. *unstable (or caution) group*),
- družbe s točkami med 0 in 20 opredeljene kot tvegane (angl. *high-risk group*).

Caramanis in Spathis (2006, str. 905) sta izvedla raziskavo, katere namen je bil preveriti, v kolikšni meri se kombinacije finančnih informacij družbe in nefinančnih spremenljivk, kot sta cena revizijske storitve in vrsta revizijske družbe, lahko uporabljajo pri napovedovanju prilagojenega oziroma neprilagojenega revizorjevega mnenja. Ugotovila sta, da cene revizijskih storitev in vrsta revizijske družbe ne vplivajo na revizorjevo nagnjenost k prilagoditvi mnenja. Nasprotno pa obstaja negativna povezava med naročnikovo dobičkonosnostjo in verjetnostjo prilagoditve mnenja, kar pomeni, da se z večanjem naročnikove dobičkonosnosti zmanjšuje verjetnost, da bo naročnik prejel prilagojeno mnenje. Za opredeljevanje dobičkonosnosti družbe sta uporabila razmerje med profitno maržo in celotnimi sredstvi družbe (angl. *operating margin to total assets*). Prav tako sta avtorja kot družbe, ki so bolj nagnjene k prejemu prilagojenega mnenja, opredelila tiste z večjimi likvidnostnimi težavami. Za opredeljevanje likvidnosti družbe je bil uporabljen kazalnik, izračunan kot razmerje med kratkoročnimi sredstvi in kratkoročnimi obveznostmi (angl. *Current assets to current liabilities ratio*). Napovedni model je bil razvit z 90,2-

odstotno natančnostjo razvrščanja enot v ustrezno skupino (Caramanis & Spathis, 2006, str. 905).

Gaganis, Pasiouras, Spathis in Zopounidis (2007, str. 33) so na primeru 1.455 podjetij in revizorjevih mnenj, izdanih v obdobju 2002–2003 v Veliki Britaniji, dokazali statistično značilnost nekaterih dejavnikov, ki so jih uporabili pri razvoju modelov. Ugotovili so, da je likvidnost družbe, ki jo opredeljuje hitri koeficient (angl. *quick ratio*), izračunan kot razmerje kratkoročnih sredstev brez zalog in kratkoročnih obveznosti, pozitivno povezana z verjetnostjo prejema prilagojenega revizorjevega mnenja. To pomeni, da se z večanjem naročnikove likvidnosti povečuje verjetnost, da bo naročnik prejel prilagojeno revizorjevo mnenje. Kot utemeljitev tega navajajo, da lahko visoka vrednost kazalnika pomeni precenjeno vrednost izkazanih sredstev družbe, na kar revizor v svojem mnenju tudi opozori. Kot statistično značilno spremenljivko so opredelili tudi dobičkonosnost družbe, merjeno s kazalnikom ROA, in ji pripisali negativno povezavo z verjetnostjo prejema prilagojenega revizorjevega mnenja. Kazalnika avtorji v raziskavi niso vsebinsko opredelili, ugotovili pa so, da se z večanjem dobičkonosnosti družbe zmanjšuje verjetnost za prejem prilagojenega mnenja. Verjetnost za prejem prilagojenega revizorjevega mnenja je manjša tudi v primerih višjega deleža financiranja sredstev družbe s kapitalom v celotnih sredstvih družbe, pri čemer je uporabljen kazalnik, ki odraža razmerje med celotnim kapitalom in celotnimi sredstvi družbe (angl. *shareholders funds/total assets*). Višje vrednosti kazalnika kažejo, da se družba bolj opira na kapital družbe in se torej manj poslužuje zunanjega zadolževanja (npr. s posojili).

Ugotovili so tudi, da rast podjetja, merjena kot sprememba bilančne vsote med opazovanim letom in preteklim letom opazovanja, nima statistično značilnega vpliva na revizorjevo mnenje v vseh izbranih modelih, da pa je povezava med rastjo družbe in verjetnostjo prejema prilagojenega mnenja negativna, kar pomeni, da večja rast pomeni manjšo verjetnost prilagojenega mnenja. Avtorji še ugotavljajo, da se uspešnost razvrščanja družb močno poveča z vključitvijo bonitetne ocene družbe v model. Pri tem je bonitetna ocena izražena na lestvici od 1 – najmanj tvegana do 5 – visoko tvegana družba na podlagi ocene kreditnega tveganja, ki jih za družbe v Veliki Britaniji pripravlja družba CRIF Decision Solutions Ltd. Prav tako ugotavljajo, da so družbe, ki poslujejo v predelovalni dejavnosti, manj nagnjene k prejemu prilagojenega revizorjevega mnenja kot družbe, ki poslujejo na področju trgovine (Gaganis et al., 2007, str. 33–35).

Da na razlikovanje med družbami, ki prejmejo prilagojeno ali neprilagojeno revizorjevo mnenje, najbolj vplivata dobičkonosnost in morebitne finančne težave revidirane družbe, so dokazali Kirkos, Spathis, Nanopoulos in Manolopoulos (2007, str. 9–10). Dobičkonosnost je izražal kazalnik čiste donosnosti kapitala (angl. *return on shareholders' funds*). Finančne težave revidirane družbe pa so bile merjene na podlagi Altmanove Z spremenljivke za napoved stečaja, ki se uporablja pri ugotavljanju finančnega neravnovesja

v družbah in nevarnosti finančnega zloma družb. Avtorji v raziskavi niso vsebinsko opredelili izračuna kazalnikov.

Altmanova Z spremenljivka je merilo za napovedovanje stečaja družbe in je izračunana na podlagi v nadaljevanju predstavljenih petih kazalnikov (Heine, 2000, str. 10–12).

1. Kazalnik likvidnosti, izračunan kot razmerje med obratnimi sredstvi in celotnimi sredstvi družbe (angl. *working capital/total assets*), pri čemer obratna sredstva predstavljajo razliko med kratkoročnimi sredstvi in kratkoročnimi obveznostmi družbe.
2. Kazalnik kumulativne dobičkonosnosti, izračunan kot razmerje med zadržanimi dobički in celotnimi sredstvi družbe (angl. *retained earnings/total assets*). Družbe z visoko vrednostjo zadržanih dobičkov glede na celotna sredstva so tiste, ki svoje poslovanje financirajo z zadržanimi dobički in nimajo potrebe po zadolževanju.
3. Kazalnik dobičkonosnosti, izračunan kot EBIT v razmerju do celotnih sredstev družbe (angl. *Earnings before interest and taxes/total assets*).
4. Razmerje med tržno vrednostjo kapitala in knjigovodsko vrednostjo obveznosti do virov sredstev (angl. *market value equity/book value of total liabilities*).
5. Prihodki od prodaje v razmerju do celotnih sredstev (angl. *sales/total assets*).

Vse spremenljivke, ki so označevale likvidnost revidirane družbe, so bile zavrnjene, kar pomeni, da avtorji niso uspeli dokazati njenega statistično značilnega vpliva. Vključene spremenljivke, ki so ponazarjale likvidnost, so bile kratkoročni koeficient (angl. *current ratio*), izračunan kot razmerje med kratkoročnimi sredstvi in kratkoročnimi obveznostmi družbe, ter koeficient likvidnosti (angl. *liquidity ratio*), katerega vsebina pa v raziskavi ni predstavljena. Avtorji prav tako niso uspeli dokazati, da bi na vrsto revizorjevega mnenja vplivala katera od uporabljenih spremenljivk, ki so povezane z revizijsko družbo: cena revizijske storitve, cena nerevizijških storitev ali vrsta revizijske družbe. Vrsta revizijske družbe je bila opredeljena glede na to, ali je revizijska družba sodila med takrat obstoječe družbe skupine Big 5 ali ne. V raziskavi so razvili tri različne modele podatkovnega rudarjenja, s katerimi so dosegli od 77,69 % do 82,22 % visoko uspešnost razvrščanja družb med tiste, ki prejmejo prilagojeno ali neprilagojeno mnenje (Kirkos et al., 2007, str. 9).

Basioudis, Papakonstantinou in Geiger (2008, str. 303–304) so raziskovali, kako cene revizijskih in nerevizijških storitev vplivajo na izdano revizorjevo mnenje. Raziskava, ki so jo izvedli na vzorcu finančno nestabilnih družb v Veliki Britaniji, je potrdila, da so cene revizijskih in nerevizijških storitev povezane z revizorjevim mnenjem. Pri družbah, ki plačujejo visoke cene nerevizijških storitev, obstaja manjša verjetnost, da bo revizorjevo mnenje vsebovalo odstavek o kršenju predpostavke o delujočem podjetju. Na drugi strani imajo družbe, ki plačujejo visoke cene revizijskih storitev, večjo možnost prejeti revizorjevo mnenje, ki opredeljuje kršenje predpostavke o delujočem podjetju.

Avtorji Xie, Cai in Ye (2010, str. 69) so ugotavljali, ali lahko družba pridobi ugodnejše revizorjevo mnenje v primeru, da za revizijske storitve plača višjo ceno. Raziskava je bila narejena na podlagi 7.028 opazovanj kotirajočih družb na Kitajskem v obdobju 2002–2008, pri čemer so potrdili, da je višja revizijska cena povezana z ugodnejšim revizorjevim mnenjem, kar pomeni, da so družbe, ki so za revidiranje računovodskih izkazov plačale višjo ceno, večkrat prejele neprilagojeno revizorjevo mnenje. Avtorji ugotavljajo, da v trgovanju z revizorjevim mnenjem sodelujejo le družbe, ki imajo nizek dobiček. Trgovanje z revizorjevim mnenjem pomeni, da naročnik revizijske storitve z manipuliranjem ali vplivanjem na revizorja pridobi mnenje, ki je za družbo ugodnejše kot mnenje, ki je utemeljeno na podlagi naročnikovih računovodskih informacij. Če takšno ravnanje obstaja, potem to vodi do višje stopnje asimetrije informacij in oslabi zaščitni učinek revidiranja (Xie et al., 2010, str. 52).

Habib (2013, str. 184) je z metaanalizo (angl. *meta-analysis*), v kateri je združil rezultate več že izvedenih in med seboj primerljivih znanstvenih raziskav, skušal potrditi vpliv več spremenljivk, povezanih z revizijsko in revidirano družbo, na revizorjevo nagnjenost k temu, da izrazi prilagojeno mnenje o izkazih. Kot pomemben dejavnik je navedel datum revizorjevega poročila kot kazalec, ki ponazarja čas, ki preteče od zaključka poslovnega obdobja revidirane družbe do datuma, ko revizor o računovodskih izkazih družbe za to obdobje izrazi svoje mnenje. Avtor je potrdil pozitivno povezavo med datumom izdaje revizorjevega poročila ter dejstvom, da revizor izrazi prilagojeno mnenje, kar pomeni, da bolj kot je datum revizorjevega poročila oddaljen od datuma zaključka poslovnega obdobja družbe, večja je verjetnost, da bo družba prejela prilagojeno revizorjevo mnenje. Prav tako je avtor potrdil pozitivno povezavo med velikostjo revizijske družbe in verjetnostjo, da revizor izrazi prilagojeno mnenje. Velikost revizijske družbe je opredelil glede na to, ali revizijska družba sodi med družbe »Big N« ali ne. »Big N« je naziv za globalno vodilne revizijske družbe; njihovo število se je skozi leta zmanjševalo.

Po drugi strani pa je bila ugotovljena povezava med cenami nerevizijskih storitev in izdanim prilagojenim mnenjem negativna, kar pomeni, da večja kot je vrednost nerevizijskih storitev, manjša je verjetnost, da bo družba prejela prilagojeno mnenje. Ovržene so bile nekatere hipoteze, med njimi ta, da panoga, v kateri deluje revidirana družba, in cena revizijske storitve vplivata na verjetnost prejema prilagojenega revizorjevega mnenja (Habib, 2013 str. 207–208).

Tsipouridou in Spathis (2014, str. 39) sta z raziskavo želela preveriti, kaj vpliva na to, da revizor v svojem mnenju opozori na kršenje predpostavke o delujočem podjetju. Ugotovila sta, da so nekatere finančne značilnosti, kot sta dobičkonosnost in velikost revidirane družbe, povezane z revizorjevo odločitvijo, da izda mnenje, ki opozarja na kršenje predpostavke. Dobičkonosnost družbe je opredeljeval do zdaj največkrat uporabljeni kazalnik ROA, izračunan kot razmerje med čistim dobičkom in celotnimi sredstvi družbe

(angl. *net income divided by total assets*). Velikost družbe sta ponazarjala razmerje prihodkov od prodaje v primerjavi s celotnimi sredstvi in kazalnik obračanja sredstev, izračunan kot razmerje prihodkov od prodaje in celotnih sredstev (angl. *total sales divided by total assets*), ki pove, koliko prihodkov od prodaje družba ustvari z obstoječimi sredstvi. Avtorja sta ugotovila, da med spremenljivkami obstaja negativna povezava, kar pomeni, da višja vrednost kazalnikov (večja uspešnost in velikost družbe) zmanjšuje verjetnost prejema prilagojenega mnenja zaradi negotovosti, povezane z delujočim podjetjem. Revizorjevo odločitev za izdajo prilagojenega mnenja zaradi drugih zadev (razen neizpolnjevanja predpostavke o delujočem podjetju) pa je mogoče pojasniti z vrsto revizorjevega mnenja, izdanega v preteklem letu. Pri tem je ugotovljena pozitivna povezava med spremenljivkama, kar pomeni, da prejem prilagojenega revizorjevega mnenja v preteklem poslovnem letu poveča verjetnost prejema takšnega revizorjevega mnenja v tekočem poslovnem letu. Rezultati njune raziskave kažejo tudi, da revizorjevo mnenje ni povezano z zaslužki poslovodstva revidirane družbe (Tsipouridou & Spathis, 2014, str. 50–52).

Med novejšimi študijami je raziskava avtorjev Krishnan in Wang (2015, str. 139), s katero sta želela preveriti, ali je vodstvena sposobnost družbe (angl. *managerial ability*), tj. sposobnost vodij, da z danimi sredstvi ustvarijo čim večje prihodke in s tem povečajo dobičkonosnost družbe, pomembna informacija za revizorja, ki o računovodskih izkazih družbe izrazi svoje mnenje. Ugotovila sta, da večja sposobnost vodstva zmanjšuje ceno revizijske storitve in verjetnost prejema mnenja, ki opozarja na problem delujočega podjetja.

Avtorja sta ugotovila tudi, da se večja verjetnost, da bo revizorjevo mnenje vsebovalo odstavek o kršenju predpostavke o delujočem podjetju (Krishnan & Wang, 2015, str. 154–158), če se:

- manjša velikost revidirane družbe, izražena s celotnimi sredstvi družbe,
- znižuje uspešnost družbe, izražena s čistim denarnim tokom iz poslovanja družbe,
- večja tveganost revidirane družbe, ki jo ponazarja donosnost delnice, višina naložb v vrednostne papirje, in nesistematično tveganje, povezano z družbo.

Po drugi strani je verjetnost prilagoditve večja tudi pri višji zadolženosti družbe, merjeni s kratkoročnim koeficientom, v primerih, ko je imela družba v preteklem letu izgubo, v primeru finančnih težav družbe in pri večji oddaljenosti datuma revizorjevega poročila od zaključka poslovnega leta družbe. Avtorja ugotavljata, da zaslužki poslovodstva in velikost revizijske družbe ne pojasnjujejo vrste izdanega revizorjevega mnenja (Krishnan & Wang, 2015, str. 154).

Fernandez-Gamez, Garcia-Lagos in Sanchez-Serrano (2015, str. 1) so na vzorcu 447

španskih nefinančnih, kotirajočih družb med letoma 2008 in 2010 skušali izboljšati uspešnost razvrščanja enot v do tedaj razvitih modelih z uporabo nevronske mreže. Splošna ugotovitev raziskovalne analize je bila, da so družbe s prilagojenim revizorjevim mnenjem manjše po velikosti in slabše ocenjene z vidika likvidnosti, solventnosti, učinkovitosti, dobičkonosnosti in produktivnosti.

Statistično značilne pojasnjevalne spremenljivke in uporabljeni kazalniki za merjene le-teh so predstavljeni v Tabeli 2. Vse našete spremenljivke so potrdile statistično značilne razlike med družbami, ki prejmejo prilagojeno revizorjevo mnenje, in družbami, ki prejmejo neprilagojeno revizorjevo mnenje. V raziskavi kazalniki in kazalci niso vsebinsko opredeljeni, zato smo dodali opredelitve kazalnikov v angleškem jeziku.

Tabela 2: Statistično značilne spremenljivke uporabljene v raziskavi in opis pripadajočih kazalnikov in kazalcev, ki jih ponazarjajo

Spremenljivka	Kazalniki in kazalci
Likvidnost	Kratkoročni koeficient (angl. <i>current ratio</i>) Koeficient likvidnosti (angl. <i>liquidity ratio</i>)
Solventnost	Dobiček pred obdavčitvijo z vključenimi obrestmi in amortizacijo glede na celotne obveznosti (angl. <i>EBITDA/total liabilities</i>)
Učinkovitost	Dobiček pred obdavčitvijo z vključenimi obrestmi marža (angl. <i>EBIT margin</i>) Profitna marža (angl. <i>profit margin</i>) Koeficient obračanja čistih sredstev (angl. <i>net asset turnover</i>) Dobiček pred obdavčitvijo z vključenimi obrestmi in amortizacijo v razmerju do prihodkov od prodaje družbe (angl. <i>EBITDA/sales</i>)
Dobičkonosnost	Dobičkonosnost sredstev (angl. <i>Return on assets – ROA</i>) Dobičkonosnost kapitala (angl. <i>Return on shareholders funds – ROE</i>)
Produktivnost	Celotna sredstva na zaposlenega (angl. <i>total assets per employees</i>) Dobiček na zaposlenega (angl. <i>profit per employees</i>)
Velikost	Velikost nagrajevanja direktorjev (angl. <i>log director's remuneration</i>) Število zaposlenih (angl. <i>log number of employees</i>)
Korporativno upravljanje	Fiksni del nagrajevanja upravnega odbora (angl. <i>fixed remuneration of the board</i>) Kapital v lasti upravnega odbora (angl. <i>capital in the hands of the board</i>) Velikost upravnega odbora (angl. <i>size of the board</i>)

Vir: Povzeto in prilagojeno po M.A. Fernandez-Gamez et al., Integrating corporate governance and financial variables for the identification of qualified audit opinions with neural networks, 2015, str. 6, 12.

Ugotovili so, da vključitev spremenljivke korporativnega upravljanja povečuje moč in uspešnost razvrščanja v modelih in izboljša stopnjo dosežene verjetnosti, ki v njihovem modelu znaša skoraj 99,4 %. Kot najpomembnejše spremenljivke pri pojasnjevanju in napovedovanju revizorjevega mnenja so označili tiste, ki se nanašajo na učinkovitost, velikost, dobičkonosnost in produktivnost družbe ter velikost upravnega odbora, merjeno s številom članov upravnega odbora (Fernandez-Gamez et al., 2015, str. 12–15).

Vichitsarawong in Pornupatham (2015) sta v svoji raziskavi ugotovila, da imajo družbe, ki prejmejo prilagojeno revizorjevo mnenje, nižjo vzdržljivost dobička kot družbe, ki prejmejo neprilagojeno mnenje. Vzdržljivost dobička (angl. *earnings persistence*) pomeni doseganje ustrezne ravni dobička družbe skozi več zaporednih poslovnih obdobj. To pomeni, da družbe, ki prejmejo neprilagojeno mnenje, več let zapored izkazujejo dobiček, medtem ko pri družbah, ki prejmejo prilagojeno revizorjevo mnenje, ta pojav ni prisoten. Prav tako se stopnja vzdržljivosti dobička razlikuje po posameznih vrstah prilagojenih mnenj (Vichitsarawong & Pornupatham, 2015, str. 244). Z vključitvijo te spremenljivke sta avtorja naredila korak naprej pri razvoju modelov, ki družbe razvrščajo v ustrezno skupino glede vrste revizorjevega mnenja.

2.3.2 Raziskave v Sloveniji

Zdolšek (2006) je v raziskavi potrdil, da je za identifikacijo oziroma napoved vrste revizorjevega mnenja možno uporabiti računovodske kazalnike družbe. Uporabil je vzorec 530 podjetij, pri čemer je podatke črpal iz podatkovne baze FAME, v katero so vključena podjetja iz Velike Britanije in Irske. V diplomskem delu je razvil model z namenom, da bi zainteresiranim uporabnikom, predvsem pa revizorjem, omogočil vnaprejšnjo identifikacijo vrste revizorjevega mnenja. Razvil je model s 73-odstotno uspešnostjo razvrščanja enot (Zdolšek, 2006, str. 45, 73).

Ugotovil je, da na identifikacijo vrste revizorjevega mnenja statistično značilno vpliva 16 kazalnikov, ki so pokazatelji dobičkonosnosti, uporabe sredstev in učinkovitosti, likvidnosti ter kapitalske strukture in solventnosti posamezne družbe (Zdolšek, 2006, str. 51). Močno statistično značilen vpliv je pripisal kazalnikom s področja dobičkonosnosti, tj. kazalniku dobičkonosnosti sredstev (ROA) in kazalniku dobičkonosnosti kapitala (ROE) ter profitni marži, izračunani kot razmerje med čistim poslovnim izidom obdobja in prihodki v obdobju. Kot pomembnega pokazatelja s področja kapitalske strukture in solventnosti navaja tudi stopnjo zadolženosti. Statistično značilen vpliv sta imela tudi koeficient obračanja celotnih sredstev (angl. *total assets turnover*), izračunan kot razmerje med prihodki in povprečnimi sredstvi v obdobju, in koeficient obračanja čistih obratnih sredstev (angl. *working capital turnover*), izračunan kot razmerje med prihodki in povprečnimi čistimi obratnimi sredstvi v obdobju, ki sta v raziskavi opredeljena kot kazalnika s področja uporabe sredstev in učinkovitosti (Zdolšek, 2006, str. 91).

Vse omenjene kazalnike je vključil v model za napoved vrste revizorjevega mnenja kot spremenljivke, ki najbolj pojasnjujejo prilagoditev revizorjevega mnenja. Enačba (1) prikazuje zapis njegovega modela za napoved vrste revizorjevega mnenja. Izid enačbe predstavlja verjetnost, da podjetje prejme prilagojeno revizorjevo mnenje. Model je neposredno uporabljiv, glede na preference uporabnika pa ga je možno prilagoditi (Zdolšek, 2006, str. 72).

$$f(x_i) = \frac{1}{1 + e^{-(0,014x_1 - 0,001x_2 - 0,007x_3 - 0,168x_4 - 0,004x_5 + 0,004x_6 - 0,307)}} \quad (1)$$

V enačbi je avtor uporabil šest spremenljivk, ki jih ponazarjajo različni kazalniki (Zdolšek, 2006, str. 91):

1. Spremenljivka x_1 – koeficient čiste donosnosti sredstev, ki predstavlja razmerje med seštevkom čistega poslovnega izida in danimi obrestmi v obračunskem obdobju ter povprečnimi sredstvi v obdobju. Višja vrednost koeficienta pomeni manjšo verjetnost prilagoditve revizorjevega mnenja.
2. Spremenljivka x_2 – koeficient čiste donosnosti kapitala, ki predstavlja razmerje med čistim poslovnim izidom iz rednega delovanja in povprečno vrednostjo kapitala v proučevanem obdobju. Višja vrednost koeficienta pomeni manjšo verjetnost prilagoditve revizorjevega mnenja.
3. Spremenljivka x_3 – kazalnik (kosmate) donosnosti poslovanja, izračunan kot razmerje kosmatega poslovnega izida in prihodkov v obdobju. Višja vrednost kazalnika pomeni manjšo verjetnost prilagoditve revizorjevega mnenja.
4. Spremenljivka x_4 – koeficient obračanja kapitala, ki predstavlja razmerje med kapitalom na koncu leta in prihodki družbe. Višja vrednost koeficienta pomeni manjšo verjetnost prilagoditve revizorjevega mnenja.
5. Spremenljivka x_5 – koeficient obračanja čistih obratnih sredstev, ki predstavlja razmerje med prihodki in povprečnimi čistimi obratnimi sredstvi v obdobju. Višja vrednost koeficienta pomeni manjšo verjetnost prilagoditve revizorjevega mnenja.
6. Spremenljivka x_6 – stopnja zadolženosti, izračunana kot razmerje med celotnimi obveznostmi do virov sredstev brez kapitala in celotnimi sredstvi. Višja stopnja zadolženosti pomeni večjo verjetnost prilagoditve revizorjevega mnenja.

Skitek (2009) je proučeval finančno neodvisnost revizijskih družb pri revidiranju računovodskih izkazov in analiziral slovenski trg revizijskih storitev v obdobju med letoma 2002 in 2005. Raziskal je teoretično podlago finančne neodvisnosti revizijskih družb in izvedel empirično raziskavo. Namen raziskave, ki jo je izvedel na podlagi anketnih vprašalnikov in dopolnitve podatkov z javno dostopnimi podatki iz letnih poročil 1.436 družb, je bil med drugim sprejeti zaključek o ogroženosti finančne neodvisnosti revizijskih družb v Sloveniji (Skitek, 2009, str. 81–95).

Avtor je z analizo potrdil hipotezo, da je finančna odvisnost revizijskih družb od naročnikov revidiranja v Sloveniji velika (Skitek, 2009, str. 95). Na podlagi tega se zastavlja vprašanje, ali lahko naročnik vpliva tudi na odločitev o vrsti mnenja, ki ga bo izdal revizor.

Pikelj (2014, str. 34) je v raziskavi preučevala 112 revizorjevih mnenj za delniške družbe v Sloveniji, ki so v obdobju od leta 2008 do leta 2013 pričele s postopkom stečaja, prisilne

poravnave, likvidacije, ali so bile v tem obdobju izbrisane iz poslovnega registra. Avtorica je preverjala hipotezo, da omenjeni postopki nimajo vpliva na vrsto revizorjevega mnenja. Ugotovila je, da bolj ko so se delniške družbe približevale letu finančnih težav, manjši je bil delež neprilagojenih mnenj. Ob tem se je najbolj povečal delež neprilagojenih mnenj z odstavkom o poudarjanju zadeve, povečal pa se je tudi delež mnenj s pridržki in odklonilnih mnenj.

Avtorica je s Pearsonovim χ^2 -testom potrdila statistično značilno povezavo med vrsto mnenja o računovodskih izkazih za leto pred pričetkom postopka in vrsto postopka (Pikelj, 2014, str. 34). Družbe pred stečajem, likvidacijo ali prisilno poravnavo so statistično značilno pogosteje dobile neprilagojeno revizorjevo mnenje z odstavkom o poudarjanju zadeve kot pa družbe, ki so prenehale poslovati iz drugih razlogov (Pikelj, 2014, str. 26). Z raziskavo je potrdila tudi, da so mnenja z izraženim dvomom v delujoče podjetje pogostejša pri delniških družbah, pri katerih se je začel postopek stečaja ali prisilne poravnave (Pikelj, 2014, str. 39).

Na podlagi tega lahko sklepamo, da finančno stanje družb (predvsem morebitne finančne težave) v Sloveniji vplivajo na vrsto revizorjevega mnenja. Pikelj (2014, str. 44–53) je z deskriptivno analizo potrdila, da so velike revizijske družbe v preučevanih obdobjih v povprečju izdale več neprilagojenih mnenj kot manjše, česar pa s statistično analizo ni dokazala, saj ni ugotovila bistvenih razlik med skupinami revizijskih družb. Z raziskavo ni uspela dokazati, da bi se revizijske družbe po prejetju prilagojenega revizorjevega mnenja naslednje leto odločile za zamenjavo revizorja.

3 NAPOVED PRILAGODITVE REVIZORJEVEGA MNENJA

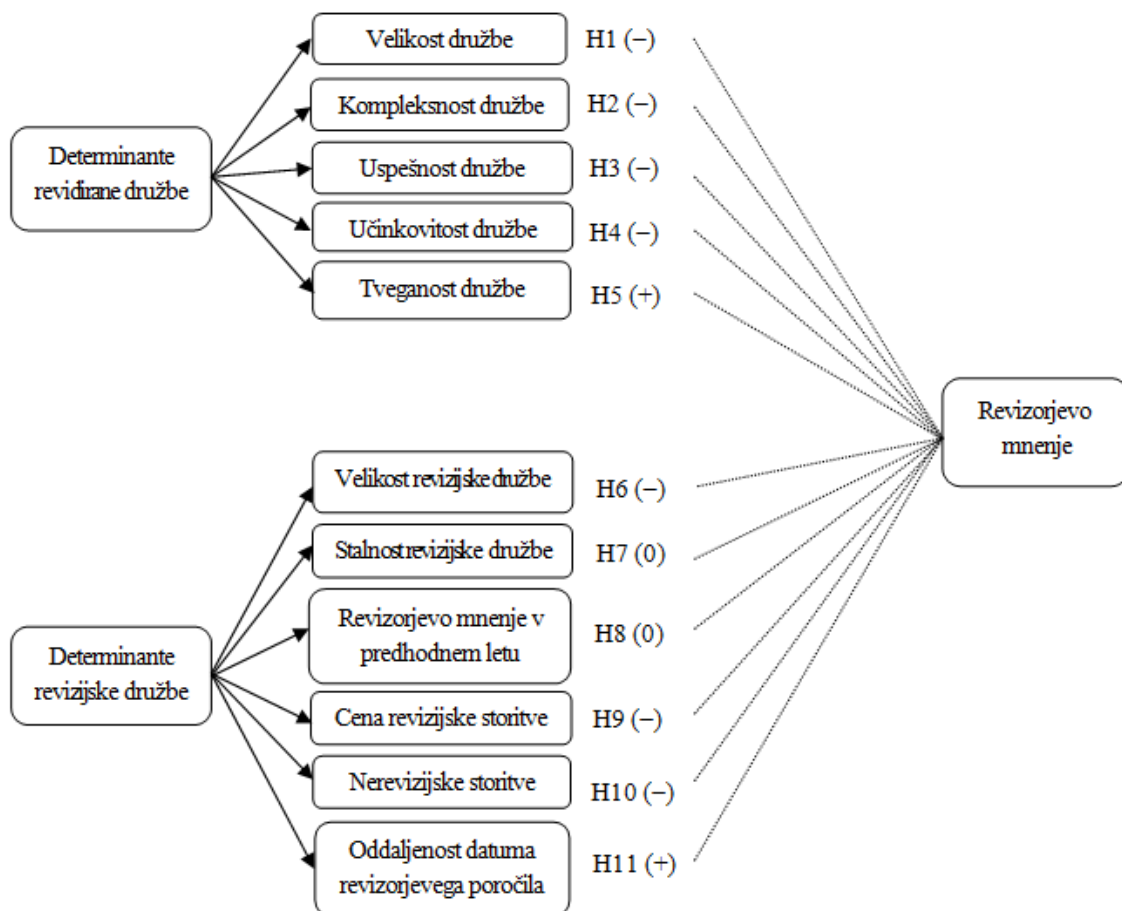
3.1 Oblikovane hipoteze

Namen magistrskega dela in hkrati cilj empirične raziskave je oceniti regresijski model, ki bi na podlagi vrednosti pojasnjevalnih spremenljivk razvrstil družbe v ustrezno skupino in pokazal, kaj vpliva na oblikovanje revizorjevega mnenja o računovodskih izkazih družb v Sloveniji. Z rezultati analize želimo preveriti 11 hipotez o vplivu posameznih spremenljivk na izraženo mnenje o računovodskih izkazih družbe in s tem potrditi ugotovitve nekaterih do zdaj opravljenih raziskav.

Hipoteze so oblikovane na podlagi pregleda obstoječe literature in podkrepjene s pomembnejšimi ugotovitvami posameznih avtorjev. Prvih 5 hipotez je povezanih s spremenljivkami, s katerimi je opredeljen finančni položaj revidirane družbe oziroma naročnika revidiranja računovodskih izkazov. Preostalih 6 hipotez pa predstavlja spremenljivke, s katerimi so opredeljene lastnosti revizijske družbe in njihov odnos do revidirane družbe. Vse oblikovane hipoteze so predstavljene na Sliki 2, iz katere je

razviden model predvidenih vplivov izbranih pojasnjevalnih spremenljivk na vrsto revizorjevega mnenja. Ločeno so prikazane spremenljivke, ki so oblikovane na podlagi determinant revidirane družbe, in spremenljivke, ki so oblikovane na podlagi determinant revizijske družbe. Pri vseh hipotezah je prikazana tudi predvidena smer vpliva pojasnjevalnih spremenljivk na verjetnost prilagoditve revizorjevega mnenja, pri čemer je z oznako »+« označena pozitivna smer vpliva spremenljivke na verjetnost prilagoditve revizorjevega mnenja, z oznako »-« negativna smer vpliva spremenljivke na verjetnost prilagoditve revizorjevega mnenja, z oznako »0« pa sta označeni hipotezi, pri katerih ne predvidevamo smeri vpliva.

Slika 2: Model predvidenih vplivov na revizorjevo mnenje

Prva pomembna lastnost, ki naj bi imela pomemben vpliv na vrsto izraženega revizorjevega mnenja, je velikost revidirane družbe. Velikost družbe je povezana s številom in obsegom postavk, ki jih mora revizor pri svojem delu preveriti, posledično pa večje število postavk v izkazih lahko pomeni več napak v računovodskih izkazih (Fernandez-Gamez et al., 2015, str. 15). Po drugi strani Ireland (2003) poudarja, da imajo velike družbe dobro razvite računovodski sistem in notranje kontrole, kar vodi k zmanjšanju tveganja za nepravilnosti in napake. Zaradi svoje velikosti imajo tudi večjo

moč vplivati na revizorjevo mnenje. Habib (2013, str. 192) navaja, da je večja verjetnost prejema prilagojenega revizorjevega mnenja, čim manjša je velikost revidirane družbe, a hkrati opozarja, da razlogi za to povezavo niso povsem jasni. Z raziskavo želimo preveriti prvo hipotezo, s katero predvidevamo negativno povezanost med velikostjo revizijske družbe in verjetnostjo prejema prilagojenega revizorjevega mnenja.

[H1] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **velikost revidirane družbe**. Čim večja je revidirana družba, tem manjša je verjetnost, da bo revizor izrazil prilagojeno mnenje.

Z velikostjo družbe je povezana tudi kompleksnost oziroma zahtevnost poslovanja družbe. Komadina (2014, str. 40, 49) je potrdil, da se cena revizijske storitve zvišuje s kompleksnostjo naročnika, pri čemer navaja, da so naročniki z večjim številom družb, vključenih v konsolidacijo, bolj zapleteni, saj morajo spoštovati različne zakonodajne okvire in zahteve glede razkritij. Za potrebe magistrske naloge merimo kompleksnost s številom odvisnih družb revidirane družbe. Odvisna družba je pravno samostojna družba, ki jo neposredno ali posredno obvladuje druga družba, tj. obvladujoča družba. Domneva se, da je družba v večinski lasti odvisna od družbe, ki ima v njej večinski delež ali če drugi družbi pripada večina glasovalnih pravic (ZGD-1, 528. in 529. člen). Takšne družbe lahko s strani drugih družb v skupini prejemajo finančno podporo ali pa medsebojno delijo računovodsko funkcijo, ki je večja in kakovostnejša, zaradi česar prihaja do manjšega števila napačnih postavk v računovodskih izkazih (Ireland, 2003, str. 989). Na podlagi tega oblikujemo drugo hipotezo z negativno smerjo vpliva.

[H2] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **kompleksnost revidirane družbe**. Pri kompleksnejšem poslovanju družbe obstaja manjša verjetnost, da bo revizorjevo mnenje prilagojeno.

Številne študije kažejo, da so podjetja, ki prejmejo prilagojeno mnenje, manj donosna kot tista, ki prejmejo neprilagojeno mnenje (Laitinen & Laitinen, 1998; Spathis, 2002; Spathis et al., 2002). Da je dobičkonosnost dejavnik, ki najboljše pojasnjuje vpliv na revizorjevo mnenje, in da je povezava med dobičkonosnostjo in verjetnostjo prilagoditve revizorjevega mnenja negativna, so potrdili tudi raziskovalci Doumpou et al. (2005), Zdolšek (2006), Gaganis et al. (2007), Pasiouras et al. (2007), Kirkos et al. (2007), Fernandez-Gamez et al. (2015) ter nekateri drugi. Na podlagi teh ugotovitev oblikujemo hipotezo z negativno smerjo vpliva.

[H3] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **uspešnost revidirane družbe**. Čim bolj uspešna oziroma dobičkonosna je revidirana družba, tem manjša je verjetnost, da bo revizorjevo mnenje prilagojeno.

Pomembna lastnost pri ocenjevanju družb je tudi učinkovitost družbe. Predpostavljamo, da visoka učinkovitost, izražena s kazalniki obračanja sredstev, zmanjšuje verjetnostjo prejema prilagojenega revizorjevega mnenja. Na podlagi tega oblikujemo hipotezo, s katero predpostavljamo negativno smer vpliva.

[H4] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **učinkovitost revidirane družbe**. Čim učinkovitejša je poslovanje revidirane družbe, tem manjša je verjetnost, da bo revizorjevo mnenje prilagojeno.

Tveganost revidirane družbe je za revizijske družbe pomemben dejavnik, saj lahko družba s slabim finančnim položajem, visoko zadolženostjo ali slabo likvidnostjo za revizorja pomeni večji obseg dela in posledično več časa, ki ga revizor posveti takšnemu naročniku, kar poveča možnost temeljitega pregleda izkazov družb in odkritja morebitnih napak (Komadina, 2014, str. 40). Rezultati predhodnih študij so pokazali tudi, da so družbe, pri katerih se pričakuje visoka verjetnost neplačila obveznosti, bolj nagnjene k temu, da bodo prejele prilagojeno revizorjevo mnenje (Bell & Tabor, 1991, McKeown et al., 1991, Krishnan & Krishnan, 1996; Reynolds & Francis, 2001; Ireland, 2003). Oblikujemo hipotezo, s katero predpostavljamo pozitivno smer vpliva pojasnjevalne spremenljivke.

[H5] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **tveganost revidirane družbe**. Večje tveganje, povezano z revidirano družbo, povečuje verjetnost prilagojenega revizorjevega mnenja.

V nadaljevanju so predstavljene hipoteze, ki so vezane na spremenljivke, ki opredeljujejo revizijske družbe. Po podatkih Inštituta je v začetku leta 2016 revizijski trg v Sloveniji sestavljalo 54 revizijskih družb (Slovenski inštitut za revizijo, b.l.). Najpogostejša delitev teh družb je glede na njihovo velikost. Med velike revizijske družbe, t.i. družbe Big 4, sodijo štiri vodilne revizijske in svetovalne družbe v Sloveniji: PriceWaterhouseCoopers d.o.o. (PWC), Ernst & Young (EY), Deloitte revizija d.o.o. in KPMG Slovenija d.o.o., ki so v letu 2014 na podlagi celotnih prihodkov dosegale 69-odstotni tržni delež (Letno poročilo Agencije za javni nadzor nad revidiranjem za leto 2015, 2015, str. 98). Ostale revizijske družbe so opredeljene kot srednje velike, srednje ali majhne družbe.

Velike revizijske družbe naj bi izvajale kvalitetnejše revizijske storitve, ker to pričakujejo njihove stranke (DeAngelo, 1981, str. 120; Ireland, 2003, str. 986). Tudi vlagatelji naj bi bolj zaupali v poštenost izkazov, ki jih je pregledala ena izmed velikih revizijskih družb. V prid velikim revizijskim družbam je tudi prepričanje, da naj bi velike revizijske družbe namenile več sredstev za izobraževanje svojih kadrov, kar naj bi vodilo h kvalitetnejše opravljeni storitvi, ki se odraža v kakovosti revizorjevega poročila in posledično v pravilnosti revizorjevega mnenja. Ireland (2003, str. 986) ugotavlja, da kvalitetnejša revizijska storitev privablja tudi kvalitetnejše naročnike, katerih računovodski izkazi niso

zaskrbljujoči in ne vsebujejo pomembnih nepravilnosti, kar vodi k temu, da velike revizijske družbe izdajo več neprilagojenih mnenj. Po drugi strani pa Habib (2013, str. 190) poudarja, da so velike revizijske družbe pripravljene sprejeti posle revidiranja le za družbe, katerih izkazi ne predstavljajo zaskrbljujočih rezultatov, in da to utemeljuje povezavo med velikostjo revizijske družbe in vrsto revizorjevega mnenja. Na podlagi tega razvijemo hipotezo z negativno smerjo vpliva.

[H6] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **velikost revizijske družbe**. Verjetnost, da bo mnenje, ki ga izda družba iz skupine Big 4, prilagojeno, je manjša kot v primeru, da mnenje izda druga revizijska družba.

Zaradi udomačenosti revizorja se večkrat pojavi dvom o ustreznosti izkazanega revizorjevega mnenja, saj lahko ta zaradi dobrih odnosov s stranko spregleda posamezne napake in jih ne upošteva pri oblikovanju svojega mnenja. Po drugi strani pa ravno daljša prisotnost istega revizorja pri naročniku pomeni višjo kvaliteto revizijske storitve zaradi poznavanja stranke skozi ponovljene revizije, kar vodi k večji točnosti revizorjevega mnenja (Habib, 2013, str. 191). Lahko sklepamo tudi, da do zamenjave revizorja pride zaradi nestrinjanja ali nezadovoljstva naročnika z izraženim revizorjevim mnenjem. Obstaja tudi verjetnost, da revizor s strani naročnika, ki želi pridobiti ugodnejše mnenje, zazna tiho grožnjo zamenjave revizorja, saj v primeru izgube stranke revizijska družba izgubi tudi del prihodkov (Ireland, 2003, str. 987). Na podlagi tega oblikujemo hipotezo, da je stalnost revizijske družbe pri naročniku povezana z vrsto revizorjevega mnenja, in ne predpostavljamo smeri vplivanja.

[H7] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **stalnost revizijske družbe** pri revidirani družbi. Stalnost revizijske družbe pri naročniku vpliva na vrsto revizorjevega mnenja.

Na revizorjevo oblikovanje mnenja lahko vpliva tudi mnenje, izdano v predhodnem obdobju. Zanj je to lahko iztočnica, da morebitnim poudarjenim ali drugim zadevam v mnenju nameni več časa v tekočem obdobju opravljanja revizije. Možno je tudi, da revidirana družba zaradi nestrinjanja z revizorjem ni odpravila napake, ki je bila osnova za prilagoditev mnenja. Lahko trdimo, da je mnenje v predhodnem obdobju za revizorja posredni pokazatelj tveganosti revidirane družbe in da tudi na podlagi tega revizor oceni, ali bo sprejel posel pri naročniku (Komadina, 2014, str. 43). Sklepamo, da ima mnenje, ki ga je družba prejela v predhodnem obdobju, vpliv na prejeto mnenje v tekočem obdobju. Oblikujemo hipotezo brez opredelitve smeri vpliva.

[H8] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **vrsta revizorjevega mnenja**, ki ga je revidirana družba prejela v **predhodnem obdobju**. Revizorjevo mnenje v preteklem poslovnem letu vpliva na izraženo mnenje v tekočem poslovnem letu.

Obsežna znanstvena literatura proučuje vpliv dejavnikov na oblikovanje cen revizijskih storitev in vpliv teh cen na revizorjevo neodvisnost. Narejenih je tudi veliko razprav o neodvisnosti v povezavi z opravljanjem nerevizijskih storitev pri naročniku. Oboje naj bi namreč ogrozilo revizorjevo neodvisnost in posledično vplivalo na revizorjevo mnenje (DeAngelo, 1981, str. 115). Avtorji Xie et al. (2010, str. 69) ugotavljajo, da je višja cena revizijske storitve povezana z boljšim revizorjevim mnenjem, Ahadiat (2011, str. 189) pa potrjuje, da se zmanjša verjetnost, da revizor izrazi prilagojeno mnenje, s tem ko se povišajo cene nerevizijskih storitev. Na tej osnovi razvijemo hipotezi in predpostavljamo negativno smer vpliva.

[H9] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **cena revizijske storitve**. Višja cena revizijske storitve pomeni manjšo verjetnost za prilagojeno revizorjevo mnenje za naročnika.

[H10] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **opravljanje nerevizijskih storitev** pri revidirani družbi. Opravljanje nerevizijskih storitev pri naročniku revizijske storitve zmanjšuje verjetnost za prilagojeno revizorjevo mnenje.

Datum izdaje revizorjevega poročila šteje za dejavnik, ki zunanjim uporabnikom sporoča, kakšna je revizorjeva učinkovitost. Potem ko je pridobil ustrezne in zadostne dokaze o postavkah v izkazih, revizor sprejme primerne sklepe, na podlagi katerih oblikuje svoje mnenje. Daljši čas, ki preteče od zaključka poslovnega leta naročnika do datuma izdaje revizorjevega poročila, naj bi predstavljal dodatno delo, ki ga mora revizor opraviti, da identificira težave podjetja ali morebitne napačne navedbe v izkazih, oziroma daljši čas, ki je potreben, da revizor in naročnik uskladita mnenje glede računovodskih izkazov (Ireland, 2003, str. 993; Habib, 2013, str. 192).

Ne moremo trditi, da datum izdaje poročila neposredno vpliva na vrsto revizorjevega mnenja, lahko pa predpostavimo, da je pomemben pokazatelj revizorjevih težav pri oblikovanju mnenja, pri čemer daljši čas povečuje verjetnost prilagoditve mnenja. Oblikujemo zadnjo hipotezo in predpostavljamo pozitivno smer vpliva.

[H11] Na vrsto revizorjevega mnenja posredno vpliva **oddaljenost datuma izdaje revizorjevega poročila**. Bolj ko je datum izdaje revizorjevega poročila oddaljen od datuma zaključka poslovnega leta družbe, večja je verjetnost, da bo revizorjevo mnenje prilagojeno.

3.2 Vzorec in viri podatkov

V vzorec so zajete slovenske družbe iz predelovalne dejavnosti, ki po standardni klasifikaciji dejavnosti predstavljajo kategorijo s šifro C (Standardna klasifikacija

dejavnosti, 2008). Na podlagi informacij o poslovanju gospodarskih družb v Sloveniji so najpomembnejše področje po številu zaposlenih in po vrednosti sredstev prav predelovalne dejavnosti, medtem ko se po velikosti prihodkov uvrščajo na drugo mesto, takoj za dejavnostjo trgovine, vzdrževanja in popravila motornih vozil. V letu 2014 je 7.614 družb s tega področja imelo 37 % vseh zaposlenih, ki so s 24,5 % vseh sredstev ustvarili 30,5 % vseh prihodkov. Prav tako so družbe s področja predelovalnih dejavnosti najbolj vplivale na neto čisti dobiček v tem letu in ustvarile 867.562 tisoč evrov (v nadaljevanju EUR) (Informacija o poslovanju gospodarskih družb v Republiki Sloveniji v letu 2014, str. 18–20, 32–39).

Vir podatkov za empirični del so letna poročila družb, ki so v skladu z zakonom zavezane k reviziji računovodskih izkazov. Ta poročila so javno objavljena in dostopna v evidenci Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju AJPES). Bazo podatkov smo dopolnili s podatki o številu zaposlenih v posameznih letih za izbrane družbe, ki smo jih pridobili iz evidence zbranih finančnih podatkov za posamezne družbe, ki jo vodi AJPES.

V prvi fazi vzorčenja so iz predelovalne dejavnosti naključno izbrane družbe, katerih letna poročila so bila javno dostopna za poslovno leto 2009. V naslednjem koraku so iz vzorca izvzete družbe, katerih revidirana letna poročila v naslednjih opazovanih letih (2010–2013) niso bila javno dostopna oziroma letna poročila niso vsebovala vseh podatkov, potrebnih za analizo. Zadnje opazovano obdobje je leto 2013, saj so bila letna poročila v času pridobivanja podatkov za to leto zadnja razpoložljiva za večino družb, izbranih v vzorec. Skupno je v vzorec zajetih 373 gospodarskih družb, ki so bile analizirane v obdobju 2009–2013, kar pomeni, da je v vzorcu 1.865 revizorjevih mnenj, ki so predmet opazovanja. Seznam družb v vzorcu je v Prilogi 1.

3.3 Opis pojasnjevalnih spremenljivk

V večini študij, v katerih so razviti modeli za razumevanje revizorjevega mnenja, avtorji za razvrščanje in napovedovanje vpliva uporabijo številne računovodske kazalnike ali računovodske kazalce. Računovodski kazalniki so relativna števila, ki se nanašajo na gospodarske kategorije, o katerih obstajajo računovodski podatki. Dobimo jih s primerjavo dveh kategorij ter imajo spoznavno moč, ki omogoča oblikovati sodbo o poslovanju. Lahko so koeficienti, stopnje udeležbe ali indeksi. Računovodski kazalci pa so absolutna števila, ki napovedujejo ali kažejo stanje oziroma nakazujejo razvijanje česa. Praviloma je kazalec računovodski podatek in se razlikuje od kazalnika (SRS 2006, 29). Heine (2000, str. 6) opozarja, da je v primerih, ko za napovedovanje ali ocenjevanje v modelih uporabimo veliko število finančnih kazalnikov, potrebno nameniti posebno pozornost morebitni korelaciji med spremenljivkami oziroma kazalniki, kar označuje statistični pojem multikolinearnost.

Da bi zmanjšali dimenzijo podatkov v magistrskem delu pri posameznih spremenljivkah in preprečili multikolinearnost med spremenljivkami, uporabimo metodo glavnih komponent (angl. *Principal component analysis* – PCA), ki je tudi ena izmed najpogosteje uporabljenih metod v multivariatni analizi. S pomočjo KMO statistike (Kaiser–Mayer–Olkinova mera vzorčne ustreznosti na intervalu med 0 in 1, v nadaljevanju KMO) in Bartlettovega preizkusa pa preverimo, ali je med spremenljivkami zadostna povezanost, da lahko uspešno zmanjšamo dimenzijo podatkov (Marinšek, 2015, str. 46–48).

V nadaljevanju so predstavljene pojasnjevalne spremenljivke, ki jih ponazarjajo posamezni kazalniki in kazalci. Kot spremenljivke smo izbrali tiste, ki v dosedanjih raziskavah najboljše pojasnjujejo vpliv na revizorjevo odločitev o tem, kakšno vrsto revizorjevega mnenja izrazi o računovodskih izkazih družbe. Prav tako smo pri vključitvi posameznih spremenljivk upoštevali njihov potencialni pomen za razvoj modela.

Velikost revidirane družbe – je v dosedanjih raziskavah določena različno, najpogosteje jo ponazarjajo knjigovodska vrednost sredstev na dan bilance stanja, t.i. bilančna vsota, prihodki v poslovnem obdobju ali število zaposlenih ob koncu poslovnega obdobja. Nekateri avtorji so mnenja, da bilančna vsota ni realen prikaz velikosti družbe zaradi možne precenjenosti sredstev, kar posledično povečuje tudi verjetnost nesporazumov med naročnikom in revizorjem (Ireland, 2003, str. 990). Zato v analizi uporabimo metodo glavnih komponent in iz treh spremenljivk oblikujemo eno samo, ki predstavlja velikost družbe. Metoda glavnih komponent je uspešna samo takrat, ko je med spremenljivkami dovolj visoka korelacija (priporočljivo vsaj $\rho = |0,4|$), zato preverimo, ali so spremenljivke med seboj dovolj povezane (Marinšek, 2015, str. 48). Izračun metode je predstavljen v Prilogi 2.

Vrednosti korelacijskih koeficientov so veliko višje od 0,4 (nad 0,8), kar pomeni, da spremenljivke med seboj visoko korelirajo. Vrednost KMO statistike znaša 0,766, kar pomeni, da je uporaba metode glavnih komponent smiselna. Vrednost KMO mora biti nad 0,4, zaželeno pa je vrednost nad 0,6 (Marinšek, 2015, str. 53). Dobimo spremenljivko, ki ponazarja velikost revidirane družbe in jo označimo kot VEL.

Kompleksnost revidirane družbe – opredeljuje število odvisnih družb, ki za revizorja pomeni več časa in truda, ki ga mora vložiti v načrtovanje, usklajevanje in izvajanje revizije (Komadina, 2014, str. 24). Večje število odvisnih družb, ki poslujejo v okviru naročnika, pomeni več dela za revizorja in posledično boljši pregled revizorja nad poslovanjem naročnika. Spremenljivko označimo kot ODV.

Uspešnost revidirane družbe – je merjena s tremi različnimi računovodskimi kazalniki, in sicer s koeficientom čiste donosnosti sredstev, koeficientom čiste donosnosti kapitala in koeficientom čiste donosnosti poslovanja, t.i. profitno maržo.

Koeficient čiste donosnosti sredstev (enačba 2) kaže, kako uspešno je poslovodstvo pri upravljanju sredstev. Pove, koliko dobička podjetje zasluži z obstoječimi sredstvi (Slapničar, b.l., str. 5–7).

$$\text{Koeficient čiste donosnosti sredstev} = \frac{\text{Čisti poslovni izid obdobja}}{\text{Povprečna vrednost sredstev}} \quad (2)$$

Koeficient čiste donosnosti kapitala (enačba 3) je s stališča lastnikov najpomembnejši in eden najpogosteje uporabljenih kazalnikov. Pojasnjuje, kako uspešno poslovodstvo upravlja s premoženjem lastnikov (Slapničar, b.l., str. 5–7).

$$\text{Koeficient čiste donosnosti kapitala} = \frac{\text{Čisti poslovni izid obdobja}}{\text{Povprečna vrednost kapitala}} \quad (3)$$

Koeficient čiste donosnosti poslovanja oziroma profitna marža (enačba 4) pove, koliko dobička je bilo ustvarjenega s prihodki. Kazalnik je izračunan kot razmerje med čistim poslovnim izidom obdobja in prihodki družbe v obdobju (Slapničar, b.l., str. 5–7).

$$\text{Profitna marža} = \frac{\text{Čisti poslovni izid obdobja}}{\text{Prihodki v obdobju}} \quad (4)$$

Med avtorji raziskav ni enotnega odgovora, kateri izmed kazalnikov je najboljši pokazatelj dobičkonosnosti družbe. Podobnost med kazalniki lahko povzroči popačene rezultate raziskav (vsi kazalniki merijo dobičkonosnost družbe), zato izvedemo analizo variance (ANOVA) za izbrane kazalnike, s katero preverimo statistično značilne razlike o enakosti aritmetičnih sredin. Z razdelitvijo na prilagojena in neprilagojena mnenja preverimo, ali obstajajo statistično značilne razlike v vrednostih kazalnikov med družbami, ki prejmejo prilagojeno revizorjevo mnenje, in družbami, ki prejmejo neprilagojeno revizorjevo mnenje. Analiza je razvidna iz Tabele 5 v Prilogi 3. Statistično značilne razlike med družbami jasno ponazarja koeficient čiste donosnosti sredstev. Zato se odločimo, da v raziskavo vključimo le ta kazalnik uspešnosti družbe. Spremenljivko označimo kot USPEŠ.

Učinkovitost revidirane družbe – je spremenljivka, ki je merjena z dvema računovodskima kazalnikoma obračanja sredstev, in sicer s koeficientom obračanja celotnih sredstev in koeficientom obračanja obratnih sredstev. Kazalniki obračanja sredstev izražajo, koliko prihodkov ustvari podjetje z obstoječimi sredstvi, ali povedano drugače, koliko sredstev potrebuje, da ustvarja obstoječe prihodke. Analiza teh kazalnikov lahko pokaže, da ima podjetje v primerjavi s konkurenti za doseganje podobnih prihodkov veliko več (ali manj) sredstev. Hitrejše je obračanje sredstev, manj vezanih sredstev potrebuje podjetje in s tem tudi manj dragega financiranja.

Kazalnik obračanja celotnih sredstev (enačba 5) je izračunan kot razmerje med prihodki v obdobju in povprečnimi celotnimi sredstvi družbe v obdobju. Kazalnik kaže, kako hitro se sredstva podjetja obračajo oziroma koliko prihodkov ustvari podjetje z obstoječimi sredstvi. Kaže na kakovost upravljanja s celotnimi sredstvi (Slapničar, b.l., str. 7–8). Koeficient obračanja obratnih sredstev (enačba 6) pa je izračunan kot razmerje med prihodki v obdobju in povprečnimi obratnimi sredstvi družbe v obdobju. Obratna sredstva so sredstva, ki se v poslovnem procesu spreminjajo v druge oblike in se njihovo delovanje skupaj z osnovnimi sredstvi izraža v poslovnih prihodkih. Mednje sodijo zaloge, poslovne terjatve, denarna sredstva, kratkoročne časovne razmejitve, ter tudi nekratkoročna sredstva za prodajo in terjatve za odložene davke (Turk, b.l.).

$$\text{Koeficient obračanja celotnih sredstev} = \frac{\text{Prihodki v obdobju}}{\text{Povprečna sredstva v obdobju}} \quad (5)$$

$$\text{Koeficient obračanja obratnih sredstev} = \frac{\text{Prihodki v obdobju}}{\text{Povprečna obratna sredstva v obdobju}} \quad (6)$$

Ni enotnega odgovora, kateri kazalnik bolje pojasnjuje vpliv na prilagoditev revizorjevega mnenja in ga je zato bolj smiselno vključiti v analizo. Da ima kazalnik obračanja celotnih sredstev statistično značilno pojasnjevalno moč, ugotavljajo Spathis et al. (2003), medtem ko Kirkos et al. (2007) to idejo ovržejo. Zdolšek (2006) v svoji raziskavi dokaže statistično značilno pojasnjevalno moč kazalnika obračanja obratnih sredstev.

Tudi tu izvedemo analizo variance in z razdelitvijo na prilagojena in neprilagojena mnenja preverimo, ali obstajajo statistično značilne razlike v vrednostih kazalnikov učinkovitosti med družbami, ki prejmejo prilagojeno revizorjevo mnenje in družbami, ki prejmejo neprilagojeno revizorjevo mnenje. Analiza je razvidna iz Tabele 6 v Prilogi 3. Statistično značilne razlike med družbami ponazarja kazalnik obračanja celotnih sredstev. Zato kot kazalnik, ki ponazarja učinkovitost družbe, v raziskavo vključimo le ta kazalnik in označimo spremenljivko kot UČIN.

Tveganost revidirane družbe – je opredeljena s kazalniki dolgoročne zadolženosti in plačilno sposobnostjo naročnika, tj. sposobnostjo poravnavanja obveznosti. Uporabimo kazalnika, ki sta v dosedanjih raziskavah največkrat statistično značilno pojasnjevala vpliv na prilagoditev revizorjevega mnenja. To sta stopnja zadolženosti in koeficient kratkoročne pokritosti kratkoročnih sredstev oziroma kratkoročni koeficient. Financiranje z dolgovi vpliva na finančno tveganje podjetja. Bolj ko poslovodstvo uporablja dolžniške vire financiranja, bolj je podjetje finančno tvegano (Slapničar, b.l., str. 9).

Stopnja zadolženosti (enačba 7) je kazalnik, ki je izračunan kot razmerje med vsemi obveznostmi do virov sredstev brez kapitala in celotnimi sredstvi. Kazalnik kaže dolžniško financiranje sredstev podjetja (Slapničar, b.l., str. 10). Podjetja z visokim kazalnikom so

domnevno bolj tvegana (Zdolšek, 2006, str. 92). Kratkoročni koeficient (enačba 8) pa s primerjavo kratkoročnih sredstev in kratkoročnih obveznosti kaže na zmožnost podjetja, da poravna kratkoročne obveznosti s kratkoročnimi sredstvi. Višji kot je kazalnik, boljša je likvidnost podjetja, boljša likvidnost pa pomeni manj tvegano družbo (Zdolšek, 2009, str. 92).

V povezavi s prilagoditvijo revizorjevega mnenja Caramanis in Spathis (2006, str. 915) ugotavljata, da višja vrednost kratkoročnega koeficienta pomeni manjšo verjetnost, da bo družba prejela prilagojeno revizorjevo mnenje. Nekateri drugi avtorji (Keasey, et al., 1988; Dopuch, 1987; Ireland, 2003; Zdolšek, 2006; Krishnan & Wang, 2015) pa ugotavljajo, da večjo verjetnost, da družba prejme prilagojeno revizorjevo mnenje, predstavlja tudi večja stopnja zadolženosti družbe.

$$\text{Stopnja zadolženosti} = \frac{\text{Obveznosti do virov sredstev (brez kapitala)}}{\text{Celotna sredstva}} \quad (7)$$

$$\text{Kratkoročni koeficient} = \frac{\text{Kratkoročna sredstva}}{\text{Kratkoročne obveznosti}} \quad (8)$$

Oba kazalnika v preteklih raziskavah statistično značilno pojasnujeta vpliv na prilagoditev revizorjevega mnenja. Tudi tu izvedemo analizo variance (Priloga 3, Tabela 7), na podlagi katere je razvidno, da oba kazalnika pojasnujeta statistično značilne razlike med skupinama. Odločimo se, da v raziskavo vključimo stopnjo zadolženosti, saj kazalnik bolje opisuje statistično značilne razlike. Spremenljivko za potrebe analize označimo kot TVEG.

Velikost revizijske družbe – ponazarja dihotomna spremenljivka, ki v primeru, da je mnenje o izkazih izdala velika revizijska družba (Big 4), dobi vrednost 1, v primeru, da je mnenje izdala ena izmed drugih revizijskih družb pa vrednost 0. Spremenljivko označimo kot BIG4.

Stalnost revizijske družbe – je v posameznem letu dihotomna spremenljivka, ki v primerih, da je ista revizijska družba opravljala revizijo tudi v predhodnem letu, zavzame vrednost 1, v primeru, da revizijska družba v preteklem letu ni revidirala družbe oziroma jo v posameznem letu revidira prvič, pa vrednost 0. Spremenljivko označimo kot STAL. Opozarjamo, da v vzorec nismo zajeli letnih poročil za leto 2008, zato manjkajo podatki za leto 2009 glede spremenljivke stalnost revizijske družbe (angl. *missing cases*), saj podatka o tem, katera revizijska družba je revidirala družbo v predhodnem letu, tj. v letu 2008, v tem letu ne poznamo.

Revizorjevo mnenje v preteklem letu – je prav tako dihotomna spremenljivka, ki v posameznem letu ponazarja, kakšno je bilo revizorjevo mnenje v predhodnem letu opravljanja revizije. V primeru, da je revizor za družbo v preteklem poslovnem obdobju

izdal neprilagojeno mnenje, zavzame vrednost 0, v primeru prilagojenega revizorjevega mnenja pa vrednost 1. Tudi pri tej spremenljivki podatki za leto 2009 zaradi že zgoraj pojasnenih razlogov niso zajeti. Spremenljivko za potrebe analize označimo kot MNENJEP.

Cena revizijske storitve in cena nerevizijskih storitev pri naročniku – predstavljata vrednost porabljenih sredstev revidirane družbe za revizijske oziroma nerevizijske storitve v poslovnem letu. Revizijske storitve predstavljajo revidiranje računovodskih izkazov družbe, med nerevizijske storitve pa uvrščamo računovodske storitve, davčno proučevanje in svetovanje, reševanje davčnih sporov ter druga svetovanja. Obe spremenljivki sta izraženi v EUR. V analizo vključimo obe spremenljivki in ju označimo kot CENAR (cena revizijske storitve) in CENANR (cena nerevizijskih storitev).

Oddaljenost datuma revizorjevega poročila – je spremenljivka, ki je merjena kot čas, ki preteče od konca poslovnega leta družbe do datuma izdaje revizorjevega poročila. Spremenljivka je izražena v številu dni in označena kot DAT.

3.4 Metoda

Magistrsko delo predstavlja razvoj napovednega modela, ki ob danih pojasnjevalnih spremenljivkah družbe v vzorcu razvrsti v eno izmed dveh skupin, katerih pripadnost izraža vrednost odvisne spremenljivke (PRILAGODITEV), ki je opredeljena kot:

1. družba prejme prilagojeno revizorjevo mnenje (1),
2. družba prejme neprilagojeno revizorjevo mnenje (0).

Odvisna spremenljivka je kategorična, kar pomeni, da lahko zavzame samo dve vrednosti. V takšnih primerih ne moremo uporabiti klasične regresijske analize, temveč moramo izvesti logistično regresijo (Marinšek, 2015, str. 103).

Statistični model, ki ga uporabimo v magistrski nalogi, je binarna logistična regresija (angl. *binary logistic regression*). Ta omogoča napovedovanje verjetnosti, da neka enota pripada eni izmed skupin, v katero bo razvrščena glede na poznane vrednosti pojasnjevalnih spremenljivk, pri čemer lahko odvisna spremenljivka zavzame dve vrednosti (Field, 2013, str. 761). Vrednost 1 bo pripisana enoti oziroma družbi, ki prejme prilagojeno revizorjevo mnenje, in vrednost 0 družbi, ki prejme neprilagojeno revizorjevo mnenje v posameznem letu opazovanja. Logistična regresija je večkratna (multipla) regresija, ki proučuje odvisnost med eno odvisno in več neodvisnimi spremenljivkami, pri čemer je odvisna spremenljivka kategorična, pojasnjevalne spremenljivke pa so ali številske ali kategorične (Field, 2013, str. 761).

Pri logistični regresiji je pomembno, da imamo pri ocenjevanju logistične regresije podatke za čim večje število enot, saj drugače težko ocenimo verjetnost, da bo nova enota razvrščena v neko skupino, če se ta enota v kombinaciji pojasnjevalnih spremenljivk močno razlikuje od enot, na podlagi katerih smo zgradili model. Pomembno je tudi, da se vrednosti pojasnjevalnih spremenljivk obvezno prekrivajo za obe vrsti kategorične spremenljivke, da preprečimo popolno razdvojenost enot (Field, 2013, str. 769–770; Marinšek, 2015, str. 104). Prednost logistične regresije je, da ne predpostavlja linearne odvisnosti med odvisno in neodvisnimi spremenljivkami (Field, 2013, str. 762).

Splošen model logistične regresije zapišemo z naslednjo enačbo:

$$P(Y) = \frac{1}{1 + e^{-(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_k X_k)}} \quad (9)$$

kjer je:

- $P(Y)$ – obet za nastanek dogodka Y ,
- β_0 – regresijska konstanta,
- x_1 – x_k – posamezna pojasnjevalna spremenljivka,
- β_1 – β_k – koeficient za vsako pojasnjevalno spremenljivko.

Rezultat enačbe je vrednost med 0 in 1. Vrednost blizu 0 pomeni, da je verjetnost za nastanek dogodka Y nizka, vrednost blizu 1 pa pomeni, da je nastop dogodka Y zelo verjeten (Field, 2013, str. 763).

Na podlagi preteklih raziskav predvidevamo, da na to, da družba prejme prilagojeno revizorjevo mnenje, vpliva 11 (pojasnjevalnih) spremenljivk:

1. velikost revidirane družbe (VEL),
2. kompleksnost revidirane družbe (ODV),
3. uspešnost revidirane družbe (USPEŠ),
4. učinkovitost revidirane družbe (UČIN),
5. tveganost revidirane družbe (TVEG),
6. velikost revizijske družbe (BIG4; družba je revizijska družba Big4 = 1; družba ni revizijska družba Big4 = 0),
7. stalnost revizijske družbe (STAL; družbo je v predhodnem obdobju revidirala ista revizijska družba = 0; družbo je v predhodnem obdobju revidirala druga revizijska družba = 1),
8. vrsta revizorjevega mnenja v predhodnem letu (MNENJEP; prilagojeno mnenje = 1; neprilagojeno mnenje = 0),
9. cena revizijske storitve v EUR (CENAR),
10. cena nerevizijskih storitev v EUR (CENANR),
11. oddaljenost datuma izdaje revizorjevega poročila (DAT).

V model vključimo 11 izbranih pojasnjevalnih spremenljivk tako, da se enačba uporabljenega modela glasi:

$$P(\text{prilagoditev revizorjevega mnenja}) = \frac{1}{1 + e^{-(\beta_0 + \beta_1 VEL + \beta_2 ODV + \beta_3 USPEŠ + \beta_4 UČIN + \beta_5 TVEG + \beta_6 BIG4 + \beta_7 STAL + \beta_8 MNENJEP + \beta_9 CENAR + \beta_{10} CENANR + \beta_{11} DAT)}} \quad (11)$$

Logistična regresija se ocenjuje po metodi največje verjetnosti (angl. *maximum likelihood*), zato se primernost alternativnih modelov ovrednoti s pomočjo 2LL (log-likelihood) statistike, ki je porazdeljena v χ^2 -porazdelitvi, kar zapišemo kot:

$$\chi^2 = (-2LL_{\text{preprostejši model}}) - (-2LL_{\text{kompleksnejši model}}) \quad (10)$$

$$m = k_{\text{kompleksnejši model}} - k_{\text{preprostejši model}}$$

kjer je:

k – število pojasnjevalnih spremenljivk.

Statistični vpliv pojasnjevalnih spremenljivk se lahko preverja tudi s pomočjo Waldove statistike, ki je porazdeljena v χ^2 -porazdelitvi in je primerljiva s t -preizkusom pri klasični regresijski analizi (Field, 2013, str. 764–766; Marinšek, 2015, str. 104–105).

Za izvedbo logistične regresije in analizo pridobljenih podatkov uporabimo statistični paket SPSS.

3.5 Rezultati

V nadaljevanju so predstavljeni rezultati primerjave spremenljivk, uporabljenih v analizi, za vse v vzorec izbrane revidirane družbe iz predelovalne panoge v obdobju 2009–2013 v Sloveniji. Revidirane družbe razdelimo na dva dela glede na prejeto posamezno vrsto revizorjevega mnenja v obdobju. Z razdelitvijo družb na tiste, ki prejmejo prilagojena, in tiste, ki prejmejo neprilagojena mnenja, preverimo, ali obstajajo statistično značilne razlike med skupinama za povprečne vrednosti posameznih spremenljivk. Analize ne opravimo za spremenljivko revizorjevo mnenje v predhodnem obdobju – zaradi nerelevantnega prikaza.

3.5.1 Opisna statistika

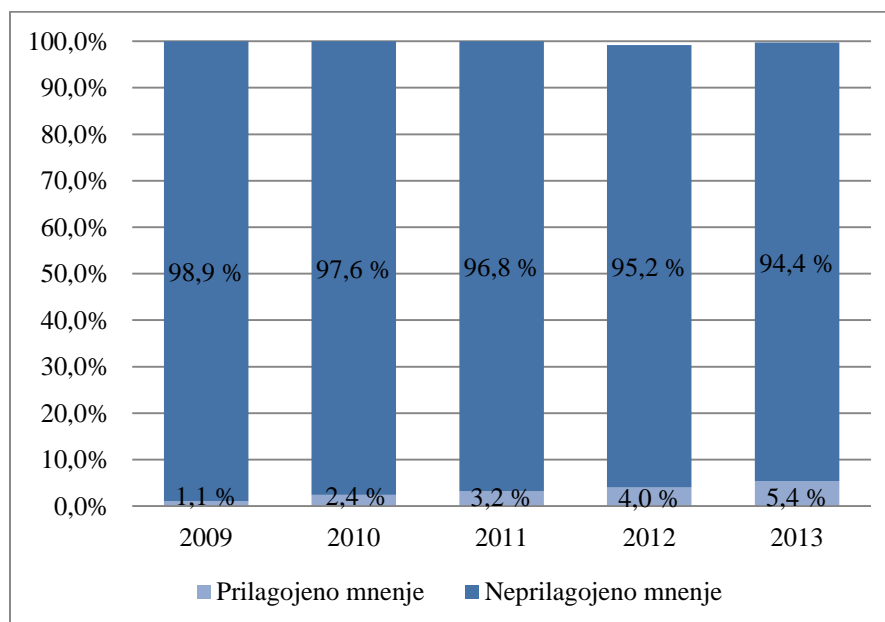
Vzorec predstavlja 1.861 revizorjevih mnenj, v analizo pa je vključenih 1.488 revizorjevih mnenj, saj je v vzorcu 373 opazovanj z nepopolnimi podatki (manjkajoče vrednosti za leto 2008). Iz Tabele 3 je razvidno, da je izmed vseh v analizo vključenih enot 1.432 oziroma 96,2 % neprilagojenih mnenj in 56 oziroma 3,8 % prilagojenih mnenj.

Tabela 3: Število prilagojenih in neprilagojenih mnenj v vzorcu

Vrsta revizorjevega mnenja	Št. enot	%
Neprilagojeno mnenje	1.432	96,2
Prilagojeno mnenje	56	3,8
Skupaj	1.488	100,0

Na Sliki 3 je prikazan odstotek prilagojenih in neprilagojenih mnenj po posameznih opazovanih letih. Na podlagi mnenj, ki so bila zajeta v vzorec, ugotavljamo, da je največ družb prejelo prilagojeno revizorjevo mnenje v zadnjih letih opazovanja. Skozi leta pa lahko opazimo trend zmanjšanja deleža neprilagojenih mnenj na račun povečanja prilagojenih mnenj, kar je v skladu z rezultati analize Agencije.

Slika 3: Prikaz vrste revizorjevega mnenja v obdobju 2009–2013 (v %)

3.5.1.1 Velikost revidiranih družb

Na podlagi vseh treh kriterijev za velikost družbe so družbe, ki prejmejo prilagojeno mnenje, večje po velikosti. Iz Tabele 4 je razvidno, da imajo družbe, ki so v opazovanem obdobju prejele prilagojeno revizorjevo mnenje, v povprečju višjo vrednost sredstev in prihodkov ter večje število zaposlenih kot družbe, ki so prejele neprilagojeno revizorjevo mnenje. Med družbami, ki prejmejo prilagojeno, in družbami, ki prejmejo neprilagojeno mnenje, ni statistično značilnih razlik na podlagi izbranih parametrov spremenljivke velikost.

Tabela 4: Velikost družb po povprečnih sredstvih, povprečnih prihodkih in povprečnem številu zaposlenih v obdobju 2009–2013 glede na vrsto revizorjevega mnenja

		Število družb	Aritmetična sredina	F test	Stopnja značilnosti
Celotna sredstva	Nepriлагоjeno mnenje	1.801	42.436.828	0,587	0,444
	Prilagojeno mnenje	60	31.015.758		
	Skupaj	1.861	42.068.604		
Celotni prihodki	Nepriлагоjeno mnenje	1.801	42.080.173	1,795	0,180
	Prilagojeno mnenje	60	24.224.473		
	Skupaj	1.861	41.504.492		
Število zaposlenih	Nepriлагоjeno mnenje	1.801	265	1,333	0,248
	Prilagojeno mnenje	60	196		
	Skupaj	1.861	263		

3.5.1.2 Kompleksnost revidiranih družb

Povprečno število odvisnih družb vseh družb v petih letih je 1,83. Več odvisnih družb imajo v povprečju družbe, ki prejmejo prilagojeno revizorjevo mnenje, v povprečju 2,1, čeprav to število ne odstopa bistveno od povprečnega števila odvisnih družb pri tistih družbah, ki prejmejo neprilagojeno revizorjevo mnenje in ki v povprečju znaša 1,8 (Tabela 5). Analiza variance zavrne statistično značilne razlike med družbami, ki prejmejo neprilagojeno, in družbami, ki prejmejo prilagojeno mnenje na podlagi povprečnega števila odvisnih družb, kar lahko pripišemo majhnemu številu družb, ki imajo veliko število odvisnih družb oziroma večjemu številu družb z majhnim številom odvisnih družb. Družba, ki ima najvišje število odvisnih družb, je Gorenje d.d., in sicer ima v letu 2013 kar 84 odvisnih družb.

Tabela 5: Povprečno število odvisnih družb glede na vrsto revizorjevega mnenja

	Število družb	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Min.	Maks.	F test	Stopnja značilnosti
Nepriлагоjeno mnenje	1.801	1,81	5,05	0,0	83,0	0,173	0,677
Prilagojeno mnenje	60	2,08	3,70	0,0	15,0		
Skupaj	1.861	1,82	5,01	0,0	83,0		

3.5.1.3 Uspešnost revidiranih družb

V obdobju 2009–2013 sta kazalnika dobičkonosnosti sredstev in dobičkonosnosti kapitala v povprečju pozitivna, kazalnik profitna marža pa negativen. Statistično značilne razlike med družbami, ki prejmejo prilagojeno revizorjevo mnenje, in družbami, ki prejmejo

neprilagojeno revizorjevo mnenje, so le pri kazalniku čiste donosnosti sredstev. Iz Tabele 6 je razvidno, da sta koeficient čiste donosnosti sredstev in profitna marža pri družbah, ki prejmejo prilagojeno revizorjevo mnenje, v povprečju negativna, medtem ko sta kazalnika pri družbah, ki prejmejo prilagojeno mnenje, v povprečju pozitivna.

V vzorcu so zajete tudi družbe, ki v posameznih opazovanih letih izkazujejo negativni čisti poslovni izid, in družbe, ki na dan bilance stanja izkazujejo negativne vrednosti kapitala, zato so vrednosti izračunanih kazalcev uspešnosti negativne. Negativne vrednosti koeficienta čiste donosnosti sredstev imajo družbe, ki imajo negativni čisti poslovni izid. Tudi vrednosti koeficienta čiste donosnosti kapitala pri družbah, ki izkazujejo negativen poslovni izid, so zato negativne.

Tabela 6: Uspešnost družb na podlagi izbranih kazalnikov glede na vrsto revizorjevega mnenja

		Število družb	Aritmetična sredina	Standni odklon	Min.	Maks.	F test	Stopnja značilnosti
Koeficient čiste donosnosti sredstev	Neprilagojeno mnenje	1.801	0,013	0,101	-1,42	0,36	4,583	0,032
	Prilagojeno mnenje	60	-0,016	0,123	-0,46	0,44		
	Skupaj	1.861	0,012	0,102	-1,42	0,44		
Koeficient čiste donosnosti kapitala	Neprilagojeno mnenje	1.801	0,062	1,114	-13,35	31,20	0,030	0,862
	Prilagojeno mnenje	59	0,037	0,425	-2,13	1,88		
	Skupaj	1.860	0,061	1,099	-13,35	31,20		
Profitna marža	Neprilagojeno mnenje	1.796	-0,013	0,284	-7,55	0,65	1,368	0,242
	Prilagojeno mnenje	60	-0,056	0,288	-2,07	0,24		
	Skupaj	1.856	-0,014	0,284	-7,55	0,65		

Pri kazalniku profitna marža smo iz analize zaradi ekstremnih vrednosti izključili družbo ERAR d.o.o. v vseh 5 opazovanih letih, ker ima visok čisti poslovni izid predvsem iz naslova finančnih prihodkov (in ne prihodkov od prodaje); posledično vrednosti kazalnika ne izražajo uspešnosti njenega poslovanja (vrednost 164,05 v letu 2009). Pri kazalniku čiste donosnosti kapitala pa smo iz analize izključili družbo LIVAR d.d. v letu 2012 zaradi negativne povprečne vrednosti kapitala, ki skupaj z negativnim poslovnim izidom doseže izredno visoko vrednost kazalnika, ki znaša 200,6.

3.5.1.4 Učinkovitost revidiranih družb

Iz Tabele 7 je razvidno, da se v povprečju sredstva hitreje obrnejo pri družbah, ki prejmejo neprilagojeno mnenje. Hitrejše je obračanje sredstev, manj vezanih sredstev potrebuje podjetje in s tem manj dragega financiranja. Statistično značilne razlike med družbami, ki

prejmejo prilagojeno, in družbami, ki prejmejo neprilagojeno mnenje, obstajajo glede na vrednosti koeficienta obračanja celotnih sredstev.

Tabela 7: Učinkovitost družb na podlagi izbranih kazalnikov glede na vrsto revizorjevega mnenja

		Število družb	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Min.	Maks.	F test	Stopnja značilnosti
Koeficient obračanja sredstev	Neprilagojeno	1.801	1,209	0,793	0,00	8,85	9,484	0,002
	Prilagojeno	60	0,891	0,538	0,22	3,79		
	Skupaj	1.861	1,199	0,788	0,00	8,85		
Koeficient obračanja obratnih sredstev	Neprilagojeno	1.801	2,518	1,332	0,01	10,92	3,690	0,055
	Prilagojeno	60	2,184	1,209	0,50	6,33		
	Skupaj	1.861	2,508	1,329	0,01	10,92		

3.5.1.5 Tveganost revidiranih družb

Statistično značilne razlike med družbami, ki prejmejo prilagojeno, in družbami, ki prejmejo neprilagojeno mnenje, opazimo pri obeh kazalnikih, ki ponazarjata tveganost revidirane družbe (Tabela 8).

Tabela 8: Tveganost družb na podlagi izbranih kazalnikov glede na vrsto revizorjevega mnenja

		Število družb	Aritmetična sredina	Standardni Odklon	Min.	Maks.	F test	Stopnja značilnosti
Stopnja zadolženosti	Neprilagojeno	1.801	0,592	0,276	0,03	3,50	21,812	0,000
	Prilagojeno	60	0,772	0,564	0,15	3,06		
	Skupaj	1.861	0,599	0,294	0,03	3,50		
Kratkoročni koeficient	Neprilagojeno	1.801	1,837	1,900	0,01	24,66	6,085	0,014
	Prilagojeno	60	1,228	1,167	0,08	5,33		
	Skupaj	1.861	1,817	1,884	0,01	24,66		

Povprečna vrednost kazalnika stopnje zadolženosti v opazovanem obdobju znaša 0,592 za družbe, ki prejmejo neprilagojeno mnenje; za družbe, ki prejmejo prilagojeno mnenje, pa 0,705. Iz tega izhaja, da se družbe, ki prejmejo prilagojeno mnenje, v večji meri poslužujejo zadolževanja kot ene izmed oblik financiranja in jih posledično lahko označimo kot bolj tvegane. Najvišja stopnja zadolženosti znaša 3,50. To pomeni, da so v vzorec vključene tudi visoko zadolžene družbe, katerih vrednost dolga predstavlja več kot trikratno vrednost celotnih sredstev družbe. Iz analize je razvidno, da so visoko zadolžene družbe med prejemnicami prilagojenih in neprilagojenih revizorjevih mnenj. Družba

Cimos Titan d.d. ima najvišjo stopnjo zadolženosti, tj. 3,50 v letu 2013, na katero revizor v mnenju opozori v odstavku o poudarjanju zadeve. Najvišjo vrednost kratkoročnega koeficienta ima družba Gorenjski tisk d.d. v letu 2010, in sicer vrednost znaša 24,66; vrednost kratkoročnih sredstev močno presega vrednost kratkoročnih obveznosti družbe, kar pomeni, da ima družba najvišjo likvidnost.

3.5.1.6 Poslovni izid revidiranih družb

Iz Tabele 9 je razvidno, da je družba v 1.393 opazovanjih oziroma 74,9 % primerih ob koncu poslovnega obdobja dosegala dobiček, medtem ko je v 468 oziroma 25,3 % opazovanjih izkazovala izgubo. Izmed vseh družb, ki so prejele prilagojeno revizorjevo mnenje, je 41,7 % družb izkazovalo izgubo, preostalih 58,3 % pa dobiček. Družbe, ki so v opazovanem obdobju prejele neprilagojeno revizorjevo mnenje, so v večini oziroma v 75,4 % primerih izkazovale dobiček.

Tabela 9: Število družb glede na izkazan poslovni izid po posameznih vrstah revizorjevega mnenja

	Neprilagojeno mnenje			Prilagojeno mnenje			Skupaj	
	Število enot	%	% vseh	Število enot	%	% vseh	Število enot	%
Dobiček	1.358	75,4 %	73,0 %	35	58,3 %	1,9 %	1.393	74,9 %
Izguba	443	24,6 %	23,8 %	25	41,7 %	1,3 %	468	25,1 %
Skupaj	1.801	100,0 %	96,8 %	60	100,0 %	3,4 %	1.861	100,0 %

Tabela 10 kaže, da obstaja pomembna razlika v povprečni vrednosti čistega poslovnega izida med družbami, ki prejmejo prilagojeno, in družbami, ki prejmejo neprilagojeno revizorjevo mnenje. Pri družbah, ki prejmejo prilagojeno mnenje, znaša povprečni čisti poslovni izid -753 tisoč EUR, pri družbah z neprilagojenim mnenjem pa +897 tisoč EUR. To pomeni, da družbe, ki prejmejo prilagojeno revizorjevo mnenje, v povprečju poslujejo z izgubo. V nasprotju pa F test pokaže, da med skupinama ni statistično značilne razlike v povprečni vrednosti čistega poslovnega izida.

Tabela 10: Čisti poslovni izid družb v obdobju 2009–2013 (v tisoč EUR)

	Število družb	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Min.	Maks.	F test	Stopnja značilnosti
Neprilagojeno	1.801	897,864	10.659,979	-137.575,08	170.812,00	1,403	0,236
Prilagojeno	60	-753,136	3.317,328	-17.184,78	4.081,17		
Skupaj	1.861	845,215	10.507,227	-137.575,08	170.812,00		

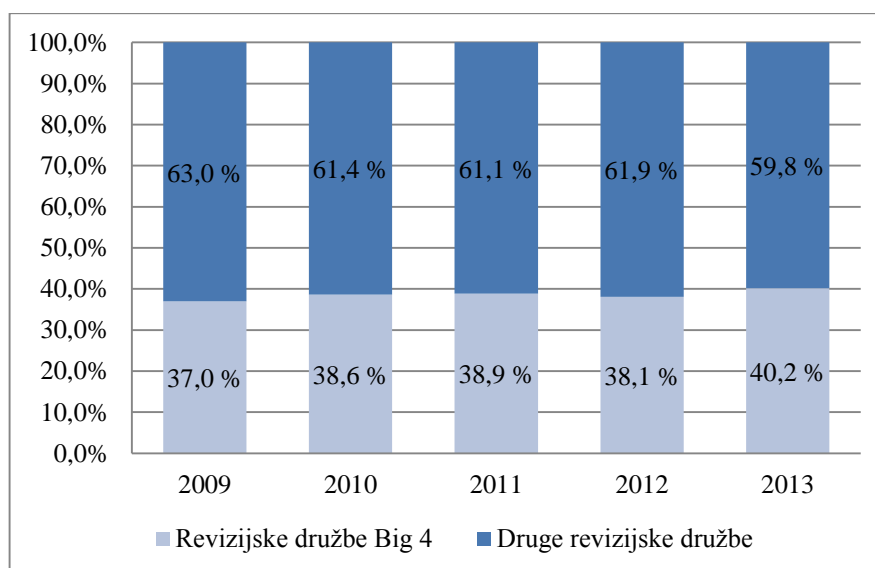
Družba z najvišjim čistim poslovnim izidom (+170.812 tisoč EUR) je Krka d.d. v letu

2009. Najnižji čisti poslovni izid med družbami, ki prejmejo neprilagojeno mnenje, ima družba Cimos d.d. v letu 2013 (-137.575 tisoč EUR). Med družbami, ki prejmejo prilagojeno mnenje, ima družba Veyance Technologies Europe d.o.o. najvišji čisti poslovni izid, ki znaša 4.081 tisoč EUR v letu 2013. Najslabši poslovni izid v skupini prilagojenih mnenj pa ima družba Iskra Avtoelektrika d.d., ki izkazuje 17.185 tisoč EUR izgube v letu 2009.

3.5.1.7 Velikost revizijskih družb

Slika 4 prikazuje izbiro revizijskih družb Big 4 in preostalih revizijskih družb. V vseh opazovanih letih so družbe v vzorcu pogosteje izbrale eno izmed preostalih revizijskih družb kot družbo Big 4. Delež družb, ki so izbrale eno izmed revizijskih družb Big 4, je največji v zadnjem letu opazovanja, tj. v letu 2013, ko se je za revizorja Big 4 odločilo 40,2 % družb, zajetih v vzorcu.

Slika 4: Prikaz izbire revizijske družbe v obdobju 2009–2013 (v %)

Iz Tabele 11 je razvidno, da je bilo v obdobju 2009–2013 s strani revizijskih družb Big 4 izdanih 21 oziroma 2,9 % prilagojenih in 696 oziroma 97,1 % neprilagojenih mnenj. S strani preostalih revizijskih družb je bilo izdanih 39 oziroma 3,4 % prilagojenih in 1.105 oziroma 96,6 % neprilagojenih revizorjevih mnenj.

Tabela 11: Povezava med velikostjo revizijske družbe in vrsto revizorjevega mnenja

	Druge revizijske družbe		Revizijske družbe Big 4		Skupaj	
	Število družb	%	Število družb	%	Število družb	%
Neprilagojeno mnenje	1.105	96,6 %	696	97,1 %	1.801	96,8 %

se nadaljuje

Tabela 11: Povezava med velikostjo revizijske družbe in vrsto revizorjevega mnenja (nad.)

	Druge revizijske družbe		Revizijske družbe Big 4		Skupaj	
	Število družb	%	Število družb	%	Število družb	%
Prilagojeno mnenje	39	3,4 %	21	2,9 %	60	3,2 %
Skupaj	1.144	100,0 %	717	100,0 %	1.861	100,0 %

3.5.1.8 Stalnost revizijskih družb

V obdobju 2009–2013 je zamenjalo revizijsko družbo v povprečju 36 revidiranih družb (Tabela 12). Največ zamenjav revizijskih družb je bilo v letu 2013, ko je revizijsko družbo zamenjalo 51 revidiranih družb, najmanj pa v letu 2012, ko je revizijsko družbo zamenjalo 28 revidiranih družb.

Tabela 12: Število zamenjav revizijskih družb v obdobju 2010–2013

Leto	Enaka revizijska družba kot v predhodnem letu	Zamenjava revizijske družbe v trenutnem letu
2010	342	31
2011	340	33
2012	345	28
2013	322	51
Povprečje:	337	36

3.5.1.9 Cene revizijskih in nerevizzijskih storitev

Revidirane družbe so v opazovanem obdobju namenile manj denarja nerevizzijskim storitvam kot revizijskim (Tabela 13).

Tabela 13: Cene revizijskih in nerevizzijskih storitev glede na vrsto revizorjevega mnenja (v EUR)

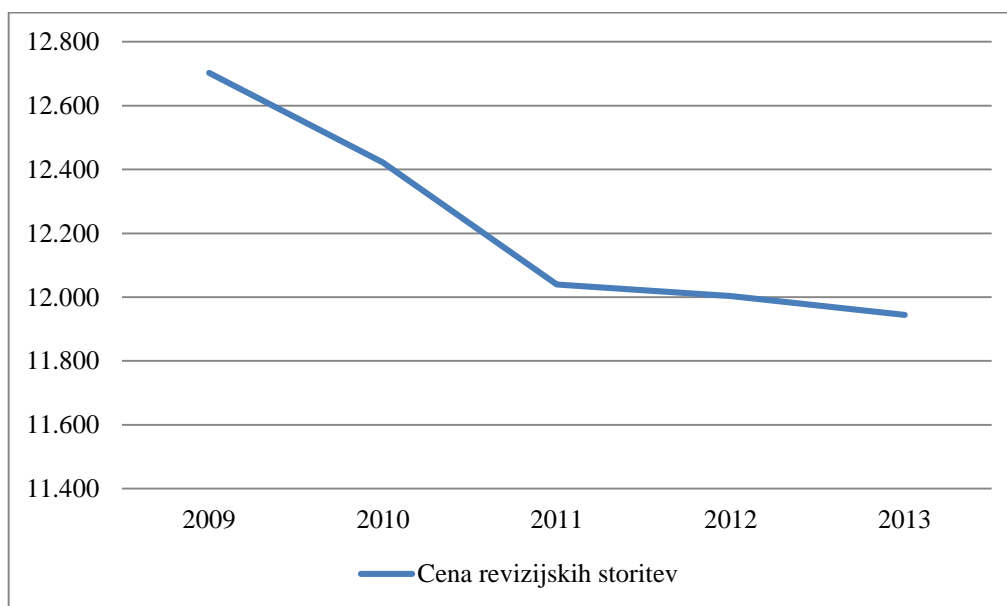
		Število družb	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Min.	Maks.	F test	Stopnja značilnosti
Cena revizijskih storitev	Neprilagojeno	1.801	12.216,99	13.267,291	630	130.000	0,011	0,917
	Prilagojeno	60	12.398,97	13.990,229	1.875	90.986		
	Skupaj	1.861	12.222,86	13.287,305	630	130.000		
Cena nerevizzijskih storitev	Neprilagojeno	1.801	583,67	3.404,446	0	68.670	1,763	0,184
	Prilagojeno	60	0,00	0,000	0	0		
	Skupaj	1.861	564,85	3.350,673	0	68.670		

Povprečen strošek revizijskih storitev v obdobju 2009–2013 znaša 12.223 EUR, povprečen strošek nerevizijskih storitev v istem obdobju pa 565 EUR. Analiza varianc kaže, da v povezavi s plačili za revizijske in nerevizijske storitve ni statistično značilnih razlik med družbami z različno vrsto revizorjevega mnenja. Opazimo, da pri družbah, ki so prejele prilagojeno revizorjevo mnenje, revizijske družbe v nobenem primeru niso opravljale nerevizijskih storitev.

Najvišja vrednost nerevizijske storitve znaša 68.670 EUR za družbo Pivovarna Laško d.d. v letu 2009, saj je ob zamenjavi vodstva v Pivovarni Laško, d.d., revizijska družba opravila še preiskavo konsolidiranih računovodskih izkazov Skupine Pivovarna Laško na dan 30.6.2009.

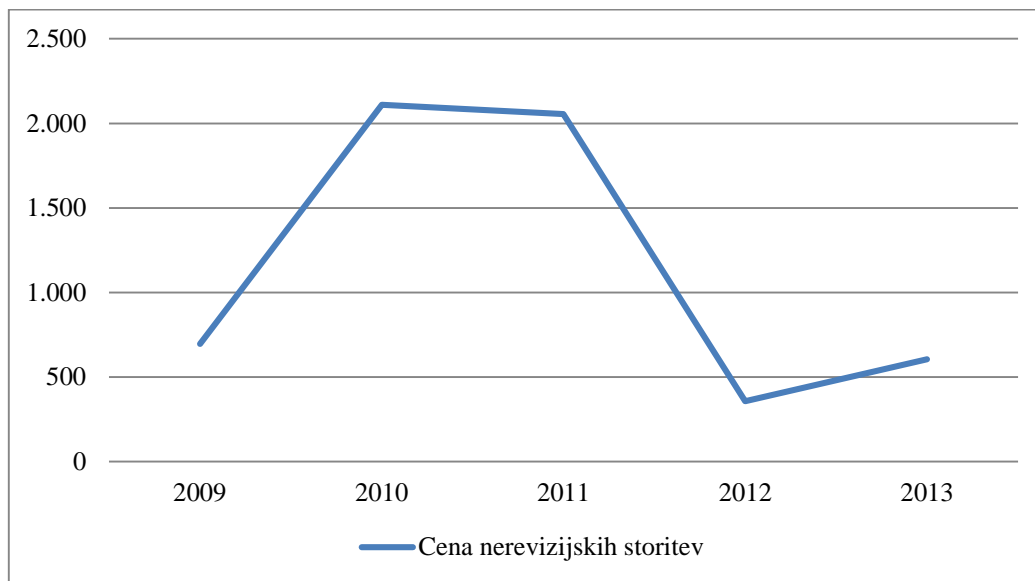
Slika 5 prikazuje povprečno ceno revizijskih storitev v obdobju 2009–2013. Skozi celotno obdobje lahko opazimo padanje povprečne cene revizijskih storitev. Povprečna cena revizijskih storitev je najvišja v letu 2009, ko znaša 12.703 EUR, najnižja pa v letu 2013, ko znaša 11.944 EUR.

Slika 5: Gibanje povprečnih cen revizijskih storitev v obdobju 2009–2013 (v EUR)

Na Sliki 6 so prikazane povprečne plačane cene nerevizijskih storitev v obdobju 2009–2013. Gibanje povprečnih stroškov za nerevizijske storitve je med leti različno. V povprečju so revidirane družbe največ plačale za nerevizijske storitve v letu 2010 (2.109 EUR), najmanj pa v letu 2012 (357 EUR).

Slika 6: Gibanje povprečnih cen nerevizijskih storitev v obdobju 2009–2013 (v EUR)

3.5.1.10 Oddaljenost datuma izdaje revizorjevega poročila

Število dni, ki preteče od konca poslovnega leta revidirane družbe do datuma izdaje revizorjevega poročila, prikazuje statistično značilne razlike med družbami z različno vrsto revizorjevega mnenja, saj znaša vrednost preizkusa 0 (Tabela 14).

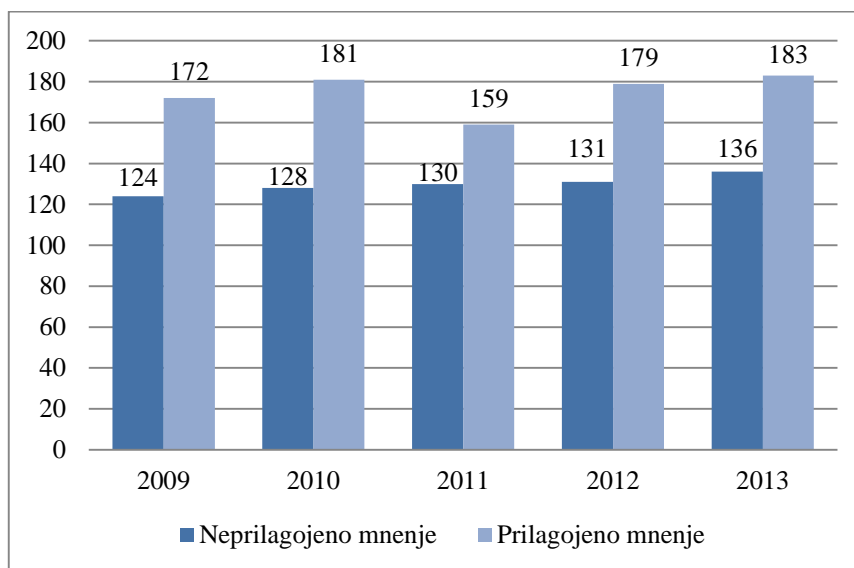
Tabela 14: Oddaljenost datuma izdaje revizorjevega poročila glede na vrsto revizorjevega mnenja

	Število družb	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Min.	Maks.	F test	Stopnja značilnosti
Neprilagojeno mnenje	1.801	129,71	47,233	24	316		
Prilagojeno mnenje	60	176,28	44,685	76	258	56,639	0,000
Skupaj	1.861	131,21	47,854	24	316		

Največ časa med zaključkom poslovnega obdobja in datumom izdaje revizorjevega poročila preteče pri prilagojenih mnenjih, manj pri neprilagojenih. V povprečju preteče od konca poslovnega leta družbe do datuma izdaje revizorjevega poročila 131 dni (več kot 4 meseci).

Slika 7 prikazuje oddaljenost datuma izdaje revizorjevega poročila v obdobju 2009–2013 glede na vrsto revizorjevega mnenja. Medtem ko se pri neprilagojenih mnenjih povečuje povprečno število dni, ki preteče od konca poslovnega obdobja do izdaje revizorjevega poročila, je pri prilagojenih mnenjih pomembna izjema leto 2011, ko je povprečno število dni za družbe s prilagojenimi mnenji najmanjše in znaša v povprečju 159 dni.

Slika 7: Oddaljenost datuma izdaje revizorjevega poročila v obdobju 2009–2013

Za vsako družbo v vzorcu, ki je v opazovanem obdobju prejela prilagojeno revizorjevo mnenje, smo preučili mnenje in družbo razvrstili v skupini tistih, pri katerih je bilo mnenje prilagojeno zaradi nerazkritega dvoma v sposobnosti družbe, da nadaljuje kot delujoče podjetje, in tistih, pri katerih je bilo mnenje prilagojeno zaradi drugih razlogov. Tabela 15 prikazuje, da so revizorji za opazovane družbe izdali 13 oziroma 21,7 % prilagojenih mnenj zaradi neustreznih predstavitev problema delujočega podjetja in 47 oziroma 76,3 % prilagojenih mnenj zaradi drugih zadev, kot so napačne knjižbe, pomanjkanje dokazov, pomanjkljivo razkrivanje podatkov ipd.

Tabela 15: Razlogi za prilagoditev mnenja

	Število enot	%
Dvom v delujoče podjetje	13	21,7 %
Drugo	47	76,3 %
Skupaj	60	100,0 %

3.5.2 Rezultati binarne logistične regresije

Rezultati obdelave s sistemom SPSS so prikazani v Prilogi 4. Analiza je izvedena na 1.488 enotah, za katere imamo popolne podatke, vključno z vrednostjo odvisne spremenljivke (Tabela 16). Za leto 2009 manjka 373 podatkov, in sicer gre za podatke o vrsti revizorjevega mnenja v predhodnem obdobju in podatke o revizorjih, ki so revidirali družbe v predhodnem obdobju. Te enote SPSS izključi iz analize. Prav tako smo iz analize izključili enote, ki predstavljajo osamelce. Gre za enote, katerih vrednost spremenljivke studentiziranih ostankov je višja od +3 oziroma nižja od -3 in ki se zato bistveno razlikujejo od preostalih enot. Te enote je iz raziskave smiselno odstraniti (Marinšek, 2015,

str. 106). Iz analize smo odstranili podjetje Cimos d.d. v letu 2012, Kema Puconci d.d. v letu 2013 in Johnson Controls d.o.o. v letu 2012. Pri ponovnem ocenjevanju logistične regresije se kot osamelec pojavi še družba Aero Papiroti d.o.o. v letu 2012, ki smo jo prav tako odstranili iz analize. Odvisna spremenljivka PRILAGODITEV je kodirana kot 0 – neprilagojeno mnenje in 1 – prilagojeno mnenje.

Tabela 16: Število družb v analizi

Enote	Število družb	%
Vključene enote	1.488	80,0
Manjkajoče enote	373	20,0
Skupaj	1.861	100,0

Izmed vseh v vzorec vključenih 1.488 revizorjevih mnenj je 96,2 % neprilagojenih, preostalih 3,8 % pa prilagojenih (Tabela 17). To pomeni, da lahko na podlagi podatkov pred uporabo logistične regresije sklepamo, da prejme povprečna družba neprilagojeno mnenje s 96,2 % verjetnostjo.

Tabela 17: Klasifikacijska tabela

Opazovano		Napovedano		
		Vrsta mnenja		% pravilne uvrstitve
		Neprilagojeno	Prilagojeno	
Vrsta mnenja	Nepilagojeno	1.432	0	100,0
	Prilagojeno	56	0	0,0
Skupaj		1.488	0	96,2

V model za razlaganje vrste izraženega revizorjevega mnenja vključimo 11 pojasnjevalnih spremenljivk in izvedemo log-likelihood test. Z vključitvijo vseh pojasnjevalnih spremenljivk se glede na model, ki pojasnjevalnih spremenljivk nima, vrednost $-2LL$ statistike zmanjša za 156,333, kar pomeni, da se z vključitvijo pojasnjevalnih spremenljivk pri zanemarljivi stopnji značilnosti model bolje prilega danim podatkom (Priloga 4, Tabela 13). Uspešnost razvrstitve enot s pomočjo ocenjene logistične funkcije znaša 96,6 %, kar pomeni, da z 11 pojasnjevalnimi spremenljivkami uspešno razvrstimo kar 96,6 % izmed 1.488 mnenj, zajetih v vzorec (Priloga 4, Tabela 15).

Namen razvoja modela je, da bo revizor, ki bo želel preveriti, kakšno mnenje naj izrazi, ali uporabnik informacij družbe, ki bo želel preveriti, kakšno mnenje je izrazil revizor za družbo, preveril podatke o teh 11 pojasnjevalnih spremenljivkah družbe. Te vrednosti bodo osnova za izračun logistične funkcije, ki bo določila, ali bo družba prejela prilagojeno ali neprilagojeno mnenje. Pričakuje se, da bo družba prejela prilagojeno mnenje s 96,6 % verjetnostjo (kar je več od začetne 96,2 % verjetnosti).

Slika 2 v Prilogi 4 prikazuje uspešnost razvrščanje enot v obe skupini. Kot mejno vrednost smo izbrali vrednost 0,50. Levo od mejne vrednosti se nahajajo tiste družbe, ki imajo vrednost logistične funkcije nižjo od 0,50, zato se zanje pričakuje, da bodo prejele neprilagojeno revizorjevo mnenje. Opazimo, da so v frekvenčni porazdelitvi predvsem vrednosti N (neprilagojeno mnenje), med njimi pa ni zaslediti vrednosti P (prilagojenih mnenj) zaradi tega, ker posamezna vrednost predstavlja 50 enot. Za zunanje uporabnike informacij so zanimive predvsem družbe, ki imajo vrednost logistične funkcije nižjo od mejne vrednosti 0,5 in se pri njih pričakuje, da bo revizorjevo mnenje neprilagojeno, a kljub temu prejmejo prilagojeno revizorjevo mnenje. V naši analizi je takšnih 47 enot. Največjo težavo pri napovedovanju revizorjevega mnenja predstavljajo tiste družbe, katerih vrednost logistične funkcije je višja od mejne vrednosti 0,5. Pri teh se pričakuje, da bo revizorjevo mnenje prilagojeno, v resnici pa prejmejo neprilagojeno mnenje (na grafu so to vrednosti N med P-ji). V naši analizi so takšne le 3 enote (Veplas d.d. v letu 2013, Emo –ETT d.o.o. v letu 2013 in K.K. Kras kabine d.o.o. v letu 2011).

V Tabeli 18 sta za vsako pojasnjevalno spremenljivko podani vrednost Waldovega testa in pripadajoča p -vrednost. Opazimo, da izmed 11 pojasnjevalnih spremenljivk število odvisnih družb (ODV), velikost revizijske družbe (BIG4) in cena nerevizijskih storitev (CENANR) nimajo statistično značilnega vpliva na prejem prilagojenega revizorjevega mnenja. Prav tako nima statistično značilnega vpliva spremenljivka cena revizijske storitve (CENAR), zaradi vrednosti 95-odstotnega intervala zaupanja 1,0. Preostale spremenljivke imajo statistično značilen vpliv.

Tabela 18: Rezultati Waldovega testa in pripadajoče p-vrednosti

	B	S. E.	Waldova statistika	Stopinje prostosti	Stopnja značilnosti	Razmerje obetov	95-odstotni interval zaupanja	
							Spodnja meja	Zgornja meja
VEL	-0,853	0,427	3,993	1	0,046*	0,426	0,185	0,984
ODV	-0,045	0,062	0,519	1	0,471	0,471	0,846	1,080
USPEŠ	6,134	2,028	9,143	1	0,002*	461,124	8,653	24.572,844
UČIN	-1,067	0,302	12,469	1	0,000*	0,344	0,190	0,622
TVEG	1,357	0,496	7,488	1	0,006*	3,883	1,470	10,261
BIG4(1)	0,258	0,377	0,468	1	0,494	1,295	0,618	2,713
STAL(1)	0,952	0,388	6,037	1	0,014*	2,592	1,212	5,542
MNENJEP(1)	2,424	0,339	51,137	1	0,000*	11,295	5,812	21,951
CENAR	0,0018	0,000	6,194	1	0,013	1,018	1,000	1,000
CENANR	-0,042	1,253	0,001	1	0,973	0,958	0,082	11,171
DAT	0,018	0,004	24,118	1	0,000*	1,018	1,011	1,025
Regresijska konstanta	-7,538	0,816	85,426	1	0,000	0,001		

Legenda: * statistično značilno pri $\alpha = 0,05$ (pod 5 %)

V Tabeli 18 so v stolpcu, ki je označen s črko B, prikazane vrednosti ocenjenih regresijskih koeficientov, s pomočjo katerih se izračuna vrednost logistične funkcije, katere enačba se glasi:

$$P(\text{dogodek se zgodi}) = \frac{1}{1 + e^{-(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_k X_k)}} \quad (12)$$

$$P(\text{prilagoditev revizorjevega mnenja}) = \frac{1}{1 + e^{-(-7,538 - 0,853 \text{VEL} + 6,134 \text{USPEŠ} - 1,067 \text{UČIN} + 1,357 \text{TVEG} + 0,952 \text{STAL} + 2,424 \text{MNENJEP} + 0,018 \text{DAT})}}$$

Osnovna logistična funkcija izraža logaritem obetov (angl. *odds*) kot linearno funkcijo pojasnjevalnih spremenljivk. S pomočjo obetov se izračuna tako imenovano razmerje obetov (angl. *odds ratio*), ki predstavlja najpogostejšo obliko razlage vpliva pojasnjevalnih spremenljivk pri logistični regresiji. Predstavljeni so v stolpcu Razmerje obetov v Tabeli 18. Razmerje obetov pokaže, kakšna je sprememba obetov nastopa dogodka, če se pojasnjevalna spremenljivka X_j poveča za eno enoto. Če je vrednost obetov nad 1, potem se s povečanjem pojasnjevalne spremenljivke povečajo obeti za nastop dogodka, če pa je vrednost razmerja obetov pod 1, potem se obeti za nastop dogodka znižajo. V zadnjem stolpcu SPSS poda še 95-odstotni interval zaupanja za pravo vrednost razmerja obetov. V kolikor vsebuje vrednost 1, regresijski koeficient ni statistično značilen (Marinšek, 2015, str. 110). Opisi vplivov posameznih spremenljivk na verjetnost nastanka dogodka so predstavljeni v nadaljevanju.

3.5.3 Vpliv pojasnjevalnih spremenljivk na prilagoditev revizorjevega mnenja

Rezultati ocenjenega modela z binarno logistično regresijo kažejo, da 7 spremenljivk statistično značilno pojasnjuje vpliv na vrsto revizorjevega mnenja (v Tabeli 18 so označene z *), medtem ko 4 spremenljivke nimajo statistično značilne pojasnjevalne moči.

Na podlagi ocenjenega regresijskega modela lahko potrdimo naslednje hipoteze:

[H1] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **velikost revidirane družbe**.

Večja kot je revidirana družba, manjša je verjetnost za prejem prilagojenega revizorjevega mnenja.

[H4] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **učinkovitost revidirane družbe**.

Učinkovitejše poslovanje revidirane družbe, v smislu hitrejšega obrata sredstev, zmanjšuje verjetnost za prejem prilagojenega revizorjevega mnenja.

[H5] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **tveganost revidirane družbe**.

Večje kot je tveganje, povezano z revidirano družbo, oziroma bolj kot so podjetja zadolžena, večja je verjetnost za prejem prilagojenega revizorjevega mnenja.

[H7] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **stalnost revizijske družbe** pri revidirani družbi.

V primeru, da revizijska družba pri revidirani družbi revizijsko storitev opravlja prvič in torej družbe ni revidirala v predhodnem obdobju, so obeti za prilagojeno revizorjevo mnenje naročnika 2,6-krat večji kot v primeru, če družbo revidira isti revizor kot v predhodnem obdobju, pri čemer druge spremenljivke ostanejo nespremenjene. To pomeni, da stalnost revizijske družbe pri naročniku zmanjšuje verjetnost, da bo revidirana družba dobila prilagojeno revizorjevo mnenje.

[H8] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vpliva **vrsta revizorjevega mnenja v predhodnem obdobju**.

V primeru, da je družba v predhodnem obdobju prejela prilagojeno revizorjevo mnenje, je obet prejema prilagojenega revizorjevega mnenja v tekočem letu v povprečju 11,3-krat večji, kot če je družba v preteklem poslovnem obdobju prejela neprilagojeno revizorjevo mnenje, pri čemer vse ostale pojasnjevalne spremenljivke ostanejo nespremenjene. Revizorjevo mnenje v preteklem poslovnem letu vpliva na izraženo mnenje v tekočem poslovnem. Verjetnost za prejem prilagojenega revizorjevega mnenja je večja v primeru, da je družba prilagojeno revizorjevo mnenje prejela že v predhodnem obdobju.

[H11] Na vrsto izraženega revizorjevega mnenja posredno vpliva **oddaljenost datuma izdaje revizorjevega poročila**.

Z vsakim dodatnim dnevom od zaključka poslovnega leta do datuma izdaje revizorjevega poročila je obet za prejem prilagojenega mnenja v povprečju 1,018-kratnik prvotnega obeta, pri čemer vse ostale pojasnjevalne spremenljivke ostanejo nespremenjene. Bolj kot je datum izdaje revizorjevega poročila oddaljen od datuma zaključka poslovnega leta družbe, večja je verjetnost, da bo revizorjevo mnenje prilagojeno.

Z raziskavo nismo uspeli potrditi hipotez, v katerih smo predpostavljali, da na vrsto izraženega revizorjevega mnenja vplivajo kompleksnost revidirane družbe [H2], velikost revizijske družbe [H6], cena revizijskih storitev [H9] ali opravljanje nerevizijskih storitev pri revidirani družbi [H10]. Prav tako je ovržena hipoteza [H3], ki predpostavlja, da večja uspešnost revidirane družbe pomeni manjšo verjetnost prejema prilagojenega revizorjevega mnenja, saj je smer vplivanja pozitivna, kar pomeni, da je za družbe v vzorcu značilno, da

se z večanjem dobičkonosnosti revidirane družbe povečuje tudi verjetnost prejema prilagojenega revizorjevega mnenja. Pojasnilo za tak izid je mogoče najti v letnih poročilih Agencije in Inštituta, ki ugotavljata, da je pri nadzorih nad revizijskimi družbami največ nepravilnosti ugotovljenih na področju vrednotenja po pošteni vrednosti (Letno poročilo Agencije za javni nadzor nad revidiranjem za leto 2015, 2015, str. 29). Ker tovrstno vrednotenje v primeru nepoštene uporabe povečuje poslovni izid družbe, je pojav prilagojenega mnenja v tem primeru logičen. Seveda pa je to samo domneva, ki bi jo bilo treba potrditi.

Potrdimo lahko, da velikost revidirane družbe pojasnjuje razlike med družbami glede vrste revizorjevega mnenja in da se ob večji revidirani družbi verjetnost prejema prilagojenega revizorjevega mnenja zmanjša, kot so ugotovili Pasiouras et al. (2006), Tsipouridou & Spathis, (2014) in Fernandez-Gamez et al. (2015). Potrdimo lahko tudi ugotovitve avtorjev Dopuch et al. (1987), Caramanis & Spathis (2006) in Kirkos et al. (2007), da imajo spremenljivke, ki ponazarjajo dobičkonosnost družbe, statistično značilno pojasnjevalno moč na prilagoditev revizorjevega mnenja, vendar ne moremo potrditi smeri njihovega vplivanja. Analiza namreč kaže, da je dobičkonosnost družbe pozitivno povezana s prilagoditvijo revizorjevega mnenja, kar je v nasprotju z večino opravljenih tujih raziskav. Ugotovitev, da na prilagoditev vpliva učinkovitost revidirane družbe, je skladna z raziskavo Spathis et al. (2003) in Fernandez-Gamez et al. (2015). Ugotovili smo, da je pri bolj tveganih oziroma zadolženih družbah večja verjetnost, da bodo prejele prilagojeno mnenje. Rezultati raziskave so v skladu z ugotovitvami Ireland (2003), Lee et al. (2005), Gaganis et al. (2007), Caramanis & Spathis (2005) ter Fernandez-Gamez et al. (2015), ki v svojih raziskavah potrjujejo, da na verjetnost za prilagoditev revizorjevega mnenja vpliva tveganost revidirane družbe. Potrdimo tudi ugotovitev Pikelj (2014), da finančno stanje družb (predvsem morebitne finančne težave) v Sloveniji vpliva na vrsto revizorjevega mnenja.

Posamezne spremenljivke, povezane z revizijsko družbo, kot so stalnost revizijske družbe, predhodno revizorjevo mnenje in oddaljenost datuma revizorjevega poročila, so spremenljivke, ki imajo statistično značilno pojasnjevalno močjo v modelu. Ugotovitev, da na prilagoditev mnenja vpliva vrsta revizorjevega mnenja v predhodnem obdobju in oddaljenost datuma revizorjevega poročila, je v skladu z ugotovitvami raziskav avtorjev Keasey et al. (1988), Ireland (2003), Habib (2013) ter Tsipouridou & Spathis (2014). Statistično značilne pojasnjevalne moči nima spremenljivka, ki označuje velikost revizijske družbe. Torej ni mogoče trditi, da je verjetnost, da bo družba prejela prilagojeno revizorjevo mnenje, povezana s podatkom, ali družbo revidira ena izmed velikih revizijskih družb ali preostalih družb. Prav tako nismo uspeli dokazati statistično značilnega vpliva cene revizijske storitve ali opravljanja nerevizijskih storitev pri naročniku, zato ni mogoče trditi, da cene revizijskih ali nerevizijskih storitev vplivajo na vrsto revizorjevega mnenja. To je v nasprotju z ugotovitvami avtorjev Basioudis et al.

(2008) in Xie et al. (2010), potrdimo pa ugotovitve avtorjev Caramanis & Spathis (2005) ter Krishnan & Wang (2015), ki vpliva cen revizijskih storitev niso potrdili. Prav tako lahko potrdimo njihovo ugotovitev, da velikost revizijske družbe ne vpliva na verjetnost prilagoditve revizorjevega mnenja.

S pomočjo izbranih pojasnjevalnih spremenljivk smo dosegli 96,6-odstotno uspešnost razvrstitve družb, zajetih v vzorec, kar gre pripisati predvsem strukturi revizorjevih mnenj v Sloveniji (zelo malo prilagojenih mnenj). Laitinen & Laitinen (1998) sta dosegla uspešnost razvrstitev 62 % družb v vzorcu, Spathis (2003) je dosegel 80 %, Doumpus et al. (2005) 73 %, Caramanis & Spathis (2006) 90,2 %, Gaganis & Pasiouras (2007) 74 % in Kirkos et al. (2007) 82,22 %. Najboljšo uspešnost so dosegli Fernandez-Gamez et al. (2015), in sicer kar 99,4 %.

3.6 Omejitve raziskave

Ni enotnega odgovora, katere spremenljivke so povezane s prilagoditvijo revizorjevega mnenja. Obstaja veliko število kazalnikov, ki bi jih lahko uporabili za merjenje iste spremenljivke, kot sta npr. dobičkonosnost in likvidnost družbe. Prav tako ni povsem jasno, kateri izmed kazalnikov je najboljša izbira (Spathis, 2003, str. 83). Upoštevati je treba tudi dejstvo, da veliko število finančnih kazalnikov poveča tako čas pridobivanja kot tudi čas priprave in obdelave podatkov, poleg tega pa lahko veliko kazalnikov povzroči multikolinearnost med spremenljivkami in posledično popačene rezultate. Proučevali smo le vpliv spremenljivk, ki so merljive, in uporabili tiste računovodske kazalnike in kazalce, za katere so podatki javno dostopni v letnih poročilih gospodarskih družb v Sloveniji. Na vrsto revizorjevega mnenja vpliva mnogo drugih nemerljivih dejavnikov. Obstaja velika verjetnost, da v model niso vključeni vsi indikatorji, ki bi vplivali na revizorjevo mnenje, ali pa so v model vključeni indikatorji, ki vsebinsko ne izboljšujejo strukturnega modela.

V vzorcu niso zajete finančne institucije. Našo analizo smo omejili na družbe iz predelovalne panoge in s tem zagotovili, da na analizo ne vplivajo morebitne razlike med panogami (poslovanje družb v različnih okoliščinah, drugih pogojih ipd.).

Število prilagojenih revizorjevih mnenj v Sloveniji predstavlja zelo majhen odstotek (manj kot 8 % vseh mnenj o računovodskih izkazih revidiranih družb), zato ne gre zanemariti dejstva, da obstaja verjetnost občutljivosti modela v primerih, ko obstaja malo opazovanih enot s posamezno lastnostjo. Z izbiro logistične regresije in večjim številom enot v vzorcu smo to dejstvo skušali čim bolj omiliti.

V magistrskem delu smo uporabili logistično regresijo, ki sodi med enostavnejše metode napovedi. Uporabili bi lahko katerega od zahtevnejših modelov podatkovnega rudarjenja in rezultate uporabili za širšo stroko.

SKLEP

Revidiranje računovodskih izkazov v Sloveniji pridobiva na pomenu, saj zagotavlja, da so izkazani podatki v računovodskih izkazih družb resničen in pošten prikaz njihovega poslovanja, kar je pomembno tako za zunanje kot notranje uporabnike informacij, ki se vedno pogosteje sklicujejo na izraženo revizorjevo mnenje. Odprto pa ostaja pomembno vprašanje, zakaj nekatere družbe prejmejo prilagojeno, druga pa neprilagojeno mnenje, kljub temu da so si med seboj podobna.

V magistrskem delu smo z razvojem napovednega modela odgovorili na osnovno zastavljeno raziskovalno vprašanje, kateri so tisti dejavniki, ki vplivajo na to, da družba prejme prilagojeno revizorjevo mnenje v Sloveniji. Z logistično regresijo smo testirali več hipotez o vplivu posameznih spremenljivk na prilagoditev revizorjevega mnenja in lahko potrdimo, da na prilagoditev revizorjevega mnenja vplivajo velikost, uspešnost, učinkovitost in tveganost revidirane družbe. Na strani spremenljivk, povezanih z revizijsko družbo, pa lahko potrdimo statistično značilen vpliv spremenljivke revizorjevo mnenje v predhodnem obdobju, stalnost revizijske družbe in oddaljenost datuma revizorjevega poročila. Ne moremo potrditi, da na prilagoditev revizorjevega mnenja vpliva kompleksnost revidirane družbe. Prav tako na verjetnost prejema prilagojenega revizorjevega mnenja ne vplivajo velikost revizijske družbe, cene revizijske storitve ali opravljanje nerevizijskih storitev.

Na podlagi analize revidiranih letnih poročil podjetij in revizorjevih mnenj v obdobju 2009–2013 iz predelovalne panoge v Sloveniji ugotavljamo, da je verjetnost za prejem prilagojenega revizorjevega mnenja večja v primerih, ko je revidirana družba manjša po velikosti, manj učinkovita v smislu obračanja sredstev in bolj zadolžena. Prav tako je verjetnost za prejem prilagojenega revizorjevega mnenja večja v primerih, ko revidirana družba zamenja revizorja, v primerih, ko je družba prilagojeno revizorjevo mnenje prejela že v predhodnem poslovnem obdobju in daljši kot je čas, ki preteče od zaključka poslovnega obdobja revidirane družbe do datuma izdaje revizorjevega poročila.

Izvedena analiza kaže, da obstajajo posamezne spremenljivke, pridobljene na podlagi javno dostopnih informacij, ki opozarjajo na področja, katerim bi revizorji morali posvetiti nekaj več dodatnega časa, da bi svoje mnenje izrazili kar se da pravilno. Prav tako je za morebitne investitorje pomembno, kakšno mnenje lahko pričakujejo. Z izboljšanjem statistične metode in večjim številom spremenljivk bi bilo mogoče razviti močnejše analitično orodje, ki bi omogočilo razvoj zanesljivega sistema za podporo odločanju za namene revizije ali zunanjega uporabnika informacij.

LITERATURA IN VIRI

1. Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve. (b.l.). Arhiv objavljenih letnih poročil. Najdeno 14. septembra 2014 na spletnem naslovu http://www.ajpes.si/Letna_porocila/Druzbe_in_zadruga/Javna_objava/Koledar_JOLP/Arhiv_objavljenih_letnih_porocil?id=1570
2. Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (2015, maj). *Informacija o poslovanju gospodarskih družb v Republiki Sloveniji v letu 2014*. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.
3. Agencija za javni nadzor nad revidiranjem (b.l.). Letno poročilo Agencije za javni nadzor nad revidiranjem za leto 2013. Najdeno 30. julija 2015 na spletnem naslovu http://www.anr.si/f/docs/Porocanje_Agencije/ANR_LP_2013_revidirano_28_2_2014.pdf
4. Agencija za javni nadzor nad revidiranjem (b.l.). Letno poročilo Agencije za javni nadzor nad revidiranjem za leto 2014. Najdeno 16. januarja 2016 na spletnem naslovu http://www.anr.si/f/docs/Porocanje_Agencije/LP_2014_6_3_2015_revidirano_koncno.pdf
5. Agencija za javni nadzor nad revidiranjem (b.l.). Letno poročilo Agencije za javni nadzor nad revidiranjem za leto 2015. Najdeno 10. maja 2016 na spletnem naslovu http://www.anr.si/f/docs/Porocanje_Agencije/Revidirano_letno_porocilo_Agencije_za_javni_nadzor_nad_revidir.pdf
6. Ahadiat N. (2011). Association between audit opinion and provision of non-audit services. *International Journal of Accounting & Information Management*, 19(2), 182–193.
7. Basioudis, I. G., Papakonstantinou, E., & Geiger, M. A. (2008). Audit Fees, Non-Audit Fees and Auditor Going-Concern Reporting Decisions in the United Kingdom. *Abacus*, 44(3), 284–309.
8. Bell, T., & Tabor, R. (1991). Empirical analysis of audit uncertainty qualifications. *Journal of Accounting Research*, 29, 350–370.
9. Caramanis, C., & Spathis, Ch. (2006). Auditee and audit firm characteristics as determinants of audit qualifications. *Managerial Auditing Journal*, 21(9), 905–920.
10. Chen K., & Church B. (1992). Default on debt obligations and the issuance of going concern opinions. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 30–49.
11. Cooper, D.J., & Neu, D. (2015). Auditor and Audit Independence in an Age of Financial Scandals. *Independent Accounts*, 12, 1–15.
12. DeAngelo, L.E. (1981). Auditor independence, 'low balling', and disclosure regulation. *Journal of Accounting and Economics*, 3, 113–127.
13. Defond, M.L., Wong, T.J., & Li, S. (2000). The impact of improved auditor independence on audit market concentration in China. *Journal of Accounting and Economics*, 28, 269–305.
14. Defond, M.L., Raghunandan, K., & Subramanyam, K.R. (2002). Do non-audit service

- fees impair auditor independence? Evidence from going concern audit opinions. *Journal of Accounting Research*, 40 (4), 1247–1274.
15. Dopuch N., Holthausen R., & Leftwich R. (1987). Predicting audit qualifications with financial and market variables. *The Accounting Review*, 62 (3), 431–454.
 16. Doumpou M., Gaganis Ch., & Pasiouras F. (2005). Explaining qualifications in audit reports using a SVM methodology. *Intelligent Systems in Accounting, Finance and Management*, 13, 197–215.
 17. Evropsko računsko sodišče. (2012). *Priročnik za revizije računovodskih izkazov in skladnosti poslovanja s predpisi*. Luksemburg: Evropsko računsko sodišče.
 18. Fernandez-Gamez, M. A., Garcia-Lagos, F., & Sanchez-Serrano, J. R. (2015). Integrating corporate governance and financial variables for the identification of qualified audit opinions with neural networks. *Neural Computing and Applications*, 1–18.
 19. Field, A. (2013). *Discovering Statistics using SPSS* (4. izd.). London: SAGE.
 20. Gaganis Ch., Pasiouras F., & Doumpou M. (2007). Probabilistic neural networks for the identification of qualified audit opinions. *Expert Systems with Applications*, 32, 114–124.
 21. Gaganis Ch., Pasiouras F., Spathis Ch., & Zopounidis C. (2007). A comparison of nearest neighbours, discriminant and logit models for auditing decisions. *Intelligent Systems in Accounting, Finance and Management*, 15, 23–40.
 22. Habib, A. (2013). A meta-analysis of the determinants of modified audit opinion decisions. *Managerial Auditing Journal*, 28 (3), 184–216.
 23. Heine, M. L. (2000). Predicting Financial Distress of Companies: Revisiting the Z-Score and ZETA Models. Najdeno 8. maja 2016 na spletnem naslovu <https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/3predictingfinancialdistress.pdf>
 24. *Hierarhija pravil revidiranja* (2009). Najdeno 30. septembra 2015 na spletnem naslovu http://www.si-revizija.si/sites/default/files/rev-hierarhija_prav_revid.pdf
 25. Ireland, J.C. (2003). An empirical investigation of determinants of audit reports in the UK. *Journal of Business Finance and Accounting*, 30(78), 975–1015.
 26. Keasey K., Watson R., & Wynczyk P. (1988). The small company audit qualification: a preliminary investigation. *Accounting and Business Research*, 18(72), 323–333.
 27. Kinnear, P. R., & Gray, C. D. (2009). *SPSS 16 made simple* (1. izd.). New York: Psychology Press, 542–558.
 28. Kirkos E., Spathis Ch., Nanopoulos A., & Manolopoulos Y. (2007). Identifying qualified auditors opinions: a data mining approach. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 4, 183–197.
 29. Komadina, D. (2014). *Analiza dejavnikov cen revizijskih storitev v Sloveniji* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

30. Krishnan, G.V., & Wang, C. (2015). The Relation between Managerial Ability and Audit Fees and Going Concern Opinions. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(3), 139–160.
31. Laitinen E.K., & Laitinen T. (1998). Qualified audit reports in Finland: evidence from large companies. *European Accounting Review*, 7(4), 639–653.
32. Majič, M., & Relić, S. (2014, avgust). Pregled kršitev Hierarhije pravil revidiranja. *SIR*IUS*. Najdeno 10. oktobra 2015 na spletnem naslovu <http://www.si-revizija.si/publikacije/revija-sirius>
33. Marinšek, D. (2015). *Multivariatna analiza*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
34. *Mednarodni standardi revidiranja*. (2009). Najdeno 4. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://www.si-revizija.si/standardi/mednarodni-standardi-revidiranja-msr>
35. Moore, D.A., Tetlock, P.E., Tanlu, L., & Bazerman, M.H. (2006). Conflicts Of Interest And The Case Of Auditor Independence: Moral Seduction And Strategic Issue Cycling. *Academy of Management Review*, 31(1), 1-20.
36. Pasiouras F., Gaganis Ch., & Zopounidis C. (2006). Multicriteria decision support methodologies for auditing decisions: the case of qualified audit reports in the UK. *European Journal of Operational Research*, 180(3), 1317–1330.
37. Pikelj, U. (2014). *Analiza mnenj revizorjev pred insolventnostjo in prenehanjem podjetij* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
38. Rovan, J., & Turk, T. (2008). *Analiza podatkov s SPSS za Windows*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
39. Saif, S., Sarikhani, M., & Ebrahimi, F. (2012, 1. september). Finding rules for audit opinions prediction through data mining methods. *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, 1(2), 28–36. Najdeno dne 7. novembra 2015 na spletnem naslovu <http://european-science.com/eojnss/article/view/14>
40. Salkind, N. J. (2011). *Statistics for people who (think they) hate statistics* (4th ed.). Los Angeles: SAGE.
41. Scott, W. D., & Gist, W. E. (2013). Forced auditor change, industry specialization and audit fees. *Managerial Auditing Journal*, 28(8), 708–734.
42. Skitek, M. (2009). *Kritična obravnava zagotavljanja finančne neodvisnosti revizijskih družb pri revidiranju računovodskih izkazov* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
43. Slapničar, S. (b.l.). *Analiza računovodskih izkazov s kazalci*. Gradivo za finančno analizo. Najdeno dne 21. februarja 2014 na spletnem naslovu http://miha.ef.uni-lj.si/_dokumenti3plus2/191006/Analiza-gradivozaFinancnoanalizo.DOC
44. Slovenski inštitut za revizijo. (b.l.). Register revizijskih družb. Najdeno 9. februarja 2016 na spletnem naslovu http://www.si-revizija.si/revizijske_druzbe/index.php
45. Snijders, T. A. B., & Bosker, R. J. (1999). *Multilevel analysis: An introduction to basic and advanced multilevel modeling*. London: Sage.
46. Spathis Ch. (2003). Audit qualification, firm litigation, and financial information: an empirical analysis in Greece. *International Journal of Auditing*, 7, 71–85.

47. Spathis Ch., Doumpos M., & Zopounidis C. (2003). Using client performance measures to identify pre-engagement factors associated with qualified audit reports in Greece. *The International Journal of Accounting*, 38, 267–284.
48. Statistični urad Republike Slovenije. (b.l.). Standardna klasifikacija dejavnosti 2008. Najdeno 27. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/klasje/tabela.aspx?cvn=5531>
49. Šribar, M. (2015, maj). Revizija računovodskih izkazov in revizor informacijskih sistemov. *SIR*IUS*. Najdeno 12. oktobra 2015 na spletnem naslovu <http://www.si-revizija.si/publikacije/revija-sirius>
50. Tsipouridou, M., & Spathis, C. (2014). Audit opinion and earnings management: Evidence from Greece. *Accounting Forum*, 38(1), 38–54.
51. Turk, I. (b.l.). Pojmovnik. Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije. Najdeno 31. maja 2016 na spletnem naslovu <http://www.zvezarfr.si/pripomocki/slovar>
52. Vichitsarawong, T., & Pornupatham, S. (2015). Do audit opinions reflect earnings persistence? *Managerial Auditing Journal*, 30 (3), 244–276.
53. Zakon o gospodarskih družbah. *Uradni list RS* št. 65/2009-UPB3, 83/2009; Odl. US: U-I-165/08-10, Up-1772/08-14, Up-379/09-8, 33/2011, 91/2011; Skl. US: U-I-311/11-5, 32/2012, 57/2012, 44/2013; Odl. US: U-I-311/11-16, 82/2013, 55/2015.
54. Zakon o revidiranju. *Uradni list RS* št. 65/2008, 31/2009; Odl. US: U-I-308/07-31, Up-1094/06-31, 46/2009; Odl. US: U-I-199/07-11, Up-2214/07-11.
55. Zdolšek, D. (2006). *Identifikacija vrste revizijskega mnenja z uporabo računovodskih kazalnikov* (diplomsko delo). Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
56. Xie, Z., Cai, C., & Ye, J. (2010). Abnormal Audit Fees and Audit Opinion – Further Evidence from China's Capital Market. *China Journal of Accounting Research*, 3(1), 51–70.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Seznam družb v vzorcu	1
Priloga 2: Metoda glavnih komponent za spremenljivko velikost revidirane družbe	11
Priloga 3: Primerjalna analiza med slovenskimi družbami v predelovalni panogi glede na vrsto revizorjevega mnenja po posameznih spremenljivkah.....	13
Priloga 4: Binarna logistična regresija.....	15

Priloga 1: Seznam družb v vzorcu

1. ACRONI D.O.O.
2. ACRONT IP D.O.O.
3. AD PLASTIK D.O.O.
4. ADK D.O.O.
5. ADRIA DOM D.O.O.
6. ADRIA MOBIL D.O.O.
7. AERO D.D.
8. AERO IDA D.O.O.
9. AERO PAPIROTI D.O.O.
10. AGIS ZAVORE D.D.
11. AGROMEHANIKA D.D.
12. AGRORUŠE D.O.O.
13. AHA EMMI D.O.O.
14. AHA PLASTIK D.O.O.
15. AJM OKNA-VRATA-SENČILA D.O.O.
16. AKERS VALJI RAVNE D. O. O.
17. AKRAPOVIČ D.D.
18. AKRIPOL D.D.
19. ALBIN PROMOTION D.O.O.
20. ALPINA D. O. O.
21. ALPLES D.D.
22. ALPOS ALU D.O.O.
23. AREX D.O.O.
24. ARMETON D.O.O.
25. ASCOM D.O.O.
26. ATOTECH SLOVENIJA D.D.
27. BARTEC VARNOST D.O.O.
28. BAUMIT D.O.O.
29. BELIMED D.O.O.
30. BELINKA BELLES D.O.O.
31. BENTELER TRGOVINA D.O.O.
32. BIOIKS D.O.O.
33. BIOPROD D.O.O.
34. BIROGRAFIKA BORI D.O.O.
35. BOSIO D.O.O.
36. BOXMARK LEATHER D.O.O.
37. BREST-POHIŠTVO D.O.O.
38. BRINOX INŽENIRING D.O.O.
39. BSH HIŠNI APARATI D.O.O.

40. CABLEX-M D.O.O.
41. CARRERA OPTYL D.O.O.
42. CELJSKE MESNINE-STORITVE D.O.O.
43. CELJSKE MESNINE D.D.
44. CENTER ISI D.O.O.
45. CETIS D.D.
46. CIMOS D.D.
47. CIMOS TAM AI D.O.O.
48. CIMOS TITAN D.O.O.
49. CINKARNA D.D.
50. CONTAINER D.O.O.
51. CORDA D.O.O.
52. DANA D.O.O.
53. DANFOSS TRATA D.O.O.
54. DELAMARIS D.O.O.
55. DIFA D.O.O.
56. DOMEL D.O.O.
57. DOMEL IP D.O.O.
58. DON DON D.O.O.
59. DONIT TESNIT D.O.O.
60. DOREMA D.O.O.
61. DROGA KOLINSKA D.D.
62. E-INTERBLOCK D.D.
63. ECOLAB D.O.O.
64. EGP D.D.
65. EHO D.O.O.
66. ELEKTRODE JESENICE D.O.O.
67. ELEKTROMATERIAL IPO D.O.O.
68. ELEKTROMATERIAL LENDAVA D.D.
69. ELKO MARIBOR D.O.O.
70. ELMA TT D.D.
71. ELRAD INTERNATIONAL D.O.O.
72. ELTI D.O.O.
73. ELVEZ D.O.O.
74. EMO – ETT D.O.O.
75. EMO – ORODJARNA D.O.O.
76. ERAR D.O.O.
77. ESAL D.O.O.
78. ESOL D.O.O.
79. ETA D.O.O.
80. ETI D.D.

81. ETI PROPLAST D.O.O.
82. ETIKETA D.D.
83. EUREL D.O.O.
84. FARME IHAN MPR D.O.O.
85. FARMTECH D.O.O.
86. FENOLIT D.D.
87. FIBRAN NORD D.O.O.
88. FILBO D.O.O.
89. FILC D.D.
90. FIPIS D.O.O.
91. FLUIDMASTER D.O.O.
92. FORI D.O.O.
93. FOTONA D.D.
94. FRAGMAT TIM D.D.
95. FRUCTAL D.D.
96. FRUTAROM ETOL D.D.
97. GABRIJEL ALUMINIUM D.O.O.
98. GASTOL GOPAN D.O.O.
99. GEBERIT – SANITARNA TEHNIKA D.O.O.
100. GKN DRIVELINE SLOVENIJA D.O.O.
101. G-M&M D.O.O.
102. GOLD CLUB D.O.O.
103. GOODYEAR DUNLOP SAVA TIRES D.O.O.
104. GORENJE D.D.
105. GORENJSKA PREDILNICA D.D.
106. GORENJSKI TISK D.D.
107. GORIČANE D.D.
108. GORIŠKE OPEKARNE D.D.
109. GOSTOL TST D.O.O.
110. GOSTOL-GOIN D.O.O.
111. GRAMMER AUTOMOTIVE SLOVENIJA D.O.O.
112. HELIOS D.O.O.
113. HELLA SATURNUS SLOVENIJA D.O.O.
114. HENKEL SLOVENIJA D.O.O.
115. HERZ D.D.
116. HIDRIA AET D.O.O.
117. HIDRIA IMP KLIMA D.O.O.
118. HIDRIA PERLES D.O.O.
119. HIDRIA ROTOMATIKA D.O.O.
120. HLEBČEK D.O.O.
121. HORJAK – PRECISE D.O.O.

122. ILIRLES D.O.O.
123. ILMEST D.O.O.
124. IMERYS FUSED MINERALS RUŠE D.O.O.
125. IMP TEN-TELEKOM D.O.O.
126. IMPOL D.O.O.
127. IMPOL FT D.O.O.
128. IMPOL LTT D.O.O.
129. IMPOL PCP D.O.O.
130. INDRAMAT ELEKTROMOTORJI D.O.O.
131. INLES D.D.
132. INO D.O.O.
133. INOTHERM D.O.O.
134. INPLET PLETIVA D.O.O.
135. INTES STORITVE D.O.O.
136. ISKRA ISD PLAST D.O.O.
137. ISKRA MEHANIZMI, D.D.
138. ISKRA SISTEMI D.D.
139. ISKRA ZAŠČITE D.O.O.
140. ISKRAEMECO D.D.
141. ISKRA-RELEJI D.D.
142. ISKRATEL D.O.O.
143. ISOKON D.O.O.
144. ISTRABENZ PLINI D.O.O.
145. ITAS – CAS D.O.O.
146. IZOTERM PLAMA D.O.O.
147. JELOVICA D.D.
148. JERA MIX D.O.O.
149. JUB D.O.O.
150. JULON D.D.
151. JUTEKS D.D.
152. K.K. KRAS KABINE D.O.O.
153. KAMNIK – SCHLENK D.O.O.
154. KEKO – VARICON D.O.O.
155. KEMA PUCONCI D.O.O.
156. KIG D.D.
157. KLASJE CELJE D.D.
158. KLIMA CELJE D.D.
159. KLS LJUBNO D.D.
160. KMETIJSKA ZADRUGA LAŠKO Z.O.O.
161. KOGAST GROSUPLJE D.D.
162. KOGRAD IGEM D.O.O.

163. KOLEKTOR ETRA D.O.O.
164. KOLEKTOR MAGMA D.O.O.
165. KOLEKTOR ORODJARNA D.O.O.
166. KOLEKTOR SIKOM D.O.O.
167. KOLIČEVO KARTON D.O.O.
168. KOLPA D.D.
169. KOPITARNA SEVNICA D.D.
170. KOSTROJ STROJEGRADNJA D.O.O.
171. KOŠAKI TMI D.D.
172. KOTO D.D.
173. KOVINAR D.O.O.
174. KOVINOPLASTIKA BENDA D.O.O.
175. KOVINOPLASTIKA LOŽ D.D.
176. KOVIS D.O.O.
177. KOVIS-LIVARNA D.O.O.
178. KOZMETIKA AFRODITA D.O.O.
179. KRAS D.D.
180. KRKA D.D.
181. LAMA D.D.
182. LEDINEK ENGINEERING D.O.O.
183. LEK D.D.
184. LESONIT D.O.O.
185. LESTRO–LEDINEK D.O.O.
186. LE-TEHNIKA D.O.O.
187. LETRIKA BOVEC D.O.O.
188. LETRIKA D.D.
189. LEVAS KRŠKO D.O.O.
190. LEYKAM TISKARNA D.O.O.
191. LINDE PLIN D.O.O.
192. LIP BLEDE D.O.O.
193. LIP BOHINJ D.O.O.
194. LISCA D.D.
195. LITI D.O.O.
196. LITOSTROJ JEKLO D.O.O.
197. LIV KOLESA D.O.O.
198. LIVAR D.D.
199. LIVARNA VUZENICA D.O.O.
200. LJUBLJANSKE MLEKARNE D.D.
201. LOKATEKS D.O.O.
202. LP MYCRON D.O.O.
203. LTH ULITKI D.O.O.

204. M SORA D.D.
205. MAGNETI D.D.
206. MAKOTER D.O.O.
207. MARLES HIŠE MARIBOR D.O.O.
208. MARMOR D.D.
209. MAROVT D.O.O.
210. MDK – MESO D.O.O.
211. MEDEX D.D.
212. MEGA-METAL D.O.O.
213. MELAMIN D.D.
214. MENINA D.D.
215. MERCATOR EMBA D.D.
216. MERKSCHA D.O.O.
217. MESNINE DEŽELE KRANJSKE D.O.O.
218. MESO KAMNIK D.O.O.
219. MESSER SLOVENIJA D.O.O.
220. METAL RAVNE D. O. O.
221. METALNA SENOVO D.O.O.
222. METALNA-SRM D.O.O.
223. METREL D.D.
224. METREL MEHANIKA D.O.O.
225. MIK D.O.O.
226. MINERAL D.D.
227. MINERALKA D.O.O.
228. MITOL D.D.
229. MLEKARNA CELEIA D.O.O.
230. MLINOPEK D.D.
231. MLINOTEST D.D.
232. MLM D.D.
233. MPI-RECIKLAŽA D.O.O.
234. MUFLON D.O.O.
235. NAFTA LENDAVA D.O.O.
236. NAFTA PETROCHEM D.O.O.
237. NAFTA STROJNA D.O.O.
238. NIEROS METAL D.O.O.
239. NIKO D.D.
240. NOLIK D.D.
241. NOVEM CAR INTERIOR DESIGN D.O.O.
242. NOŽI RAVNE D.O.O.
243. ODELO SLOVENIJA D.O.O.
244. OLMA D.D.

245. OMCO FENIKS SLOVENIJA D.O.O.
246. OMEGA AIR D.O.O.
247. PALFINGER D.O.O.
248. PALFINGER MARINE D.O.O.
249. PALOMA D.D.
250. PANVITA KMETIJSTVO D.O.O.
251. PANVITA MIR D.D.
252. PAPIRNICA VEVČE D.O.O.
253. PEKARNA BRUMAT D.O.O.
254. PEKARNA PEČJAK D.O.O.
255. PEKO D.D.
256. PERUTNINA PTUJ D.D.
257. PETRIC D.O.O.
258. PINUS TKI D.D.
259. PIŠEK – VITLI KR PAN D.O.O.
260. PIVOVARNA LAŠKO D.D.
261. PIVOVARNA UNION D.D.
262. PLAMA PUR D.D.
263. PLANIKA TURNIŠČE D.O.O.
264. PLASTA D.O.O.
265. PLASTIKA SKAZA, D.O.O.
266. PLUTAL 2000 D.O.O.
267. POČKAJ D.O.O.
268. PODGORJE D.O.O.
269. PODKRIŽNIK D.O.O.
270. POLIDENT D.O.O.
271. POLYCOM ŠKOFJA LOKA D.O.O.
272. POLZELA D.D.
273. POMURSKE MLEKARNE D.D.
274. PP MI ZALOG D.O.O.
275. PPS-PEKARNE PTUJ D.D.
276. PREDILNICA LITIJA D.O.O.
277. PREIS SEVNICA D.O.O.
278. PREVENT HALOG D.O.O.
279. PREVENT LAMITEX D.O.O.
280. PREVENT-TRO D.O.O.
281. PRIMAT D.D.
282. PROCONI D.O.O.
283. PURO TEHNIKA D.O.O.
284. RADENSKA D.D.
285. RESISTEC UPR D.O.O. & CO. K.D.

286. REVOZ D.D.
287. RIKO HIŠE D.O.O.
288. RONDAL D.O.O.
289. SALONIT ANHOVO D.D.
290. SAVATECH D.O.O.
291. SCHIEDEL DIMNIŠKI SISTEMI D.O.O.
292. SEAWAY DESIGN D.O.O.
293. SECA PLAST D.O.O.
294. SECOP KOMPRESORJI D.O.O.
295. SEP D.O.O.
296. SERPA D.O.O.
297. SG AUTOMOTIVE D.O.O.
298. SGP POMGRAD - ABI D.O.O.
299. SICO D.O.O.
300. SILIKO D.O.O.
301. SILKEM D.O.O.
302. SIP D.D.
303. SISTEMSKA TEHNIKA D.O.O.
304. SMART D.O.O.
305. SNEŽNIK D. D.
306. SOGEFI FILTRATION D.O.O.
307. STARKOM D.O.O.
308. STEKLARNA HRASTNIK D.D.
309. STEKLARNA ROGAŠKA D.D.
310. STILLES D.O.O.
311. STROJ D.O.O.
312. STRUC D.O.O.
313. STRUC KOVAČIJA MUTA D.O.O.
314. SUMIDA SLOVENIJA D.O.O.
315. SUZ D.O.O.
316. SŽ – VLEKA IN TEHNIKA D.O.O.
317. SŽ – OPREMA RAVNE D.O.O.
318. ŠKRLJ D.O.O.
319. ŠTORE STEEL D.O.O.
320. ŠUMER D.O.O.
321. ŠUMI BONBONI D.O.O.
322. T-A&E EUROPE D.O.O.
323. TAJFUN PLANINA D.O.O.
324. TALUM D.D.
325. TANIN D.D.
326. TBP D.D.

- 327. TECHNOPLAST D.O.O.
- 328. TEGOMETALL D.O.O.
- 329. TEKSTILNA TOVARNA OKROGLICA D.D.
- 330. TEM ČATEŽ D.D.
- 331. TERMOPLASTI-PLAMA D.O.O.
- 332. TIC-LENS D.O.O.
- 333. TIK D.D.
- 334. TINDE D.O.O.
- 335. TIPRO KEYBOARDS D.O.O.
- 336. TISKARNA NOVO MESTO D.D.
- 337. TITAN D.D.
- 338. TKI HRASTNIK D.D.
- 339. TKK SRPENICA D.D.
- 340. TKO D.O.O.
- 341. TONDACH SLOVENIJA D.O.O.
- 342. TOSAMA D.D.
- 343. TOVARNA ASFALTA POMURJE D.O.O.
- 344. TOVARNA MERIL KOVINE,D.D.
- 345. TOVARNE OLJA GEA D.D.
- 346. TPV JOHNSON CONTROLS D.O.O.
- 347. TRIMO D.D.
- 348. TSN D.O.O.
- 349. TURNA D.O.O.
- 350. TUS KO-SI D.D.
- 351. ULTRAMARIN D.D.
- 352. UNICHEM D.O.O.
- 353. UNIHEM D.O.O.
- 354. UNIOR D.D.
- 355. URSA SLOVENIJA D.O.O.
- 356. VALJI D.O.O.
- 357. VALJI GROUP D.O.O.
- 358. VARSTROJ D.D.
- 359. VEGA INTERNATIONAL D.O.O.
- 360. VELANA D.D.
- 361. VEPLAS D.D.
- 362. VEPLAS MEDIA D.O.O.
- 363. VEYANCE TECHNOLOGIES EUROPE D.O.O.
- 364. VINAKOPER D.O.O.
- 365. VIPAP VIDEM KRŠKO D.D.
- 366. VIPAVA 1894 D.D.
- 367. VIVAPEN D.O.O.

- 368. WIENERBERGER OPEKARNA ORMOŽ D.D.
- 369. YDRIA MOTORS D.O.O.
- 370. ZIP CENTER D.O.O.
- 371. ZLATARNA CELJE D.D.
- 372. ŽELEZARNA RAVNE-MONTER DRAVOGRAD D.D.
- 373. ŽITO D.D.

Priloga 2: Metoda glavnih komponent za spremenljivko velikost revidirane družbe

Velikost revidirane družbe je sestavljena s pomočjo metode glavnih komponent iz treh spremenljivk: vrednosti sredstev, prihodkov v poslovnem letu in števila zaposlenih.

Tabela 1: Opisna statistika spremenljivka, ki sestavljajo velikost revidirane družbe

	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Število družb
Sredstva	42.068.603,88	113.600.251,453	1.865
Prihodki	4.150.4492,05	101.581.355,494	1.865
Število zaposlenih	263,08	454,281	1.865

Tabela 2: Korelacijska matrika

		Sredstva	Prihodki	Število zaposlenih
Pearsonov koeficient	Sredstva	1,000	0,860	0,849
	Prihodki	0,860	1,000	0,816
	Število zaposlenih	0,849	0,816	1,000
Stopnja značilnosti (1-stranski)	Sredstva	1,000	0,860	0,849
	Prihodki	0,860	1,000	0,816
	Število zaposlenih	0,849	0,816	1,000

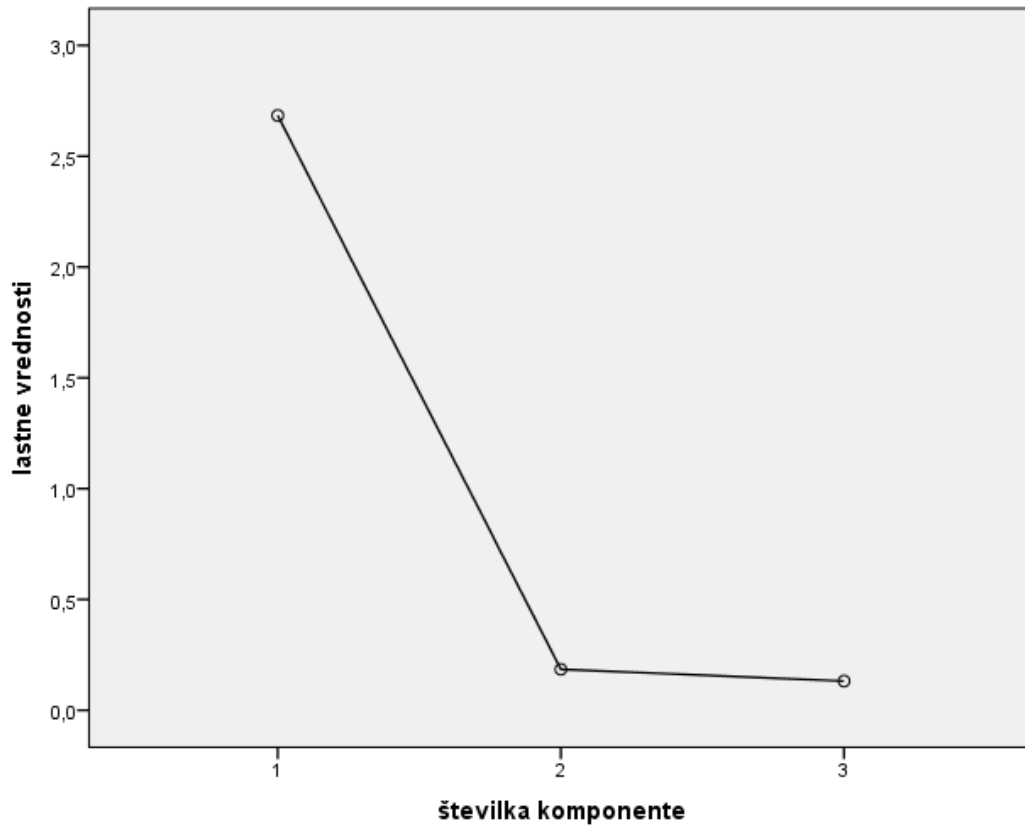
Tabela 3: KMO in Bartlettov test

KMO		0,766
Bartlettov test	χ^2	5.071,020
	Stopinje prostosti	3
	Stopnja značilnosti	0,000

Tabela 4: Celotna varianca pojasnjena z glavnimi komponentami

Komponenta	Začetne lastne vrednosti			Izbrane komponente		
	Skupaj	% od variance	Kumulativni %	Skupaj	% od variance	Kumulativni %
1	2,684	89,454	89,456	2,684	89,456	89,454
2	0,185	6,153	95,630			
3	0,132	4,393	100,000			

Slika 1: Grafikon lastnih vrednosti

Priloga 3: Primerjalna analiza med slovenskimi družbami v predelovalni panogi glede na vrsto revizorjevega mnenja po posameznih spremenljivkah

Pri izbranih spremenljivkah izvedemo analizo variance (ANOVA), s katero preverimo statistično značilne razlike o enakosti aritmetičnih sredin. Z razdelitvijo na prilagojena in neprilagojena mnenja preverimo, ali obstajajo statistično značilne razlike v vrednostih kazalnikov med družbami, ki prejmejo prilagojeno revizorjevo mnenje, in družbami, ki prejmejo neprilagojeno revizorjevo mnenje.

Uspešnost družbe

Tabela 5: Primerjalna analiza družb na podlagi kazalnikov uspešnosti družb

		Število družb	Aritmetična sredina	F test	Stopnja značilnosti
Koeficient čiste donosnosti sredstev	Neprilagojeno mnenje	1.801	0,013	4,583	0,032*
	Prilagojeno mnenje	60	-0,016		
	Skupaj	1.861	0,012		
Koeficient čiste donosnosti kapitala	Neprilagojeno mnenje	1.801	0,062	0,030	0,862
	Prilagojeno mnenje	59	0,037		
	Skupaj	1.860	0,061		
Profitna marža	Neprilagojeno mnenje	1.796	-0,013	1,368	0,242
	Prilagojeno mnenje	60	-0,056		
	Skupaj	1.856	-0,014		

Legenda: * statistično značilno pri $\alpha = 0,05$

Učinkovitost družbe

Tabela 6: Primerjalna analiza družb na podlagi kazalnikov učinkovitosti družb

		Število družb	Aritmetična sredina	F test	Stopnja značilnosti
Koeficient obračanja sredstev	Neprilagojeno	1.801	1,209	9,484	0,002*
	Prilagojeno	60	0,891		
	Skupaj	1.861	1,199		
Koeficient obračanja obratnih sredstev	Neprilagojeno	1.801	2,518	3,690	0,055
	Prilagojeno	60	2,184		
	Skupaj	1.861	2,508		

Legenda: * statistično značilno pri $\alpha = 0,05$

Tveganost družbe

Tabela 7: Primerjalna analiza družb na podlagi kazalnikov tveganosti družb

		Število družb	Aritmetična sredina	F test	Stopnja značilnosti
Stopnja zadolženosti	Neprilagojeno	1.801	0,592	21,812	0,000*
	Prilagojeno	60	0,772		
	Skupaj	1.861	0,599		
Kratkoročni koeficient	Neprilagojeno	1.801	1,837	6,085	0,014*
	Prilagojeno	60	1,228		
	Skupaj	1.861	1,817		

Legenda: * statistično značilno pri $\alpha = 0,05$

Priloga 4: Binarna logistična regresija

Tabela 8: Povzetek procesa vključevanja enot v analizo

		Število enot	%
Izbrane enote	Vključene enote v analizo	1.488	80,0
	Manjkajoče enote	373	20,0
	Skupaj	1.861	100,0
Neizbrane enote		0	0,0
Skupaj		1.861	100,0

Tabela 9: Kodiranje odvisne spremenljivke

Izvirna vrednost	Uporabljena vrednost
Neprilagojeno	0
Prilagojeno	1

Tabela 10: Opisna statistika kategoričnih pojasnjevalnih spremenljivk

		Število enot	Kodiranje parametrov
			(1)
Revizorjevo mnenje v predhodnem obdobju (MNENJEP)	0 – Neprilagojeno mnenje	1.231	0,000
	1 – Prilagojeno mnenje	257	1,000
Stalnost revizijske družbe (STAL)	0 – Že v preteklem letu	1.346	0,000
	1 – Prvič	142	1,000
Velikost revizijske družbe (BIG4)	0 – Druge revizijske družbe	909	0,000
	1 – Revizijske družbe Big 4	579	1,000

Tabela 11: Klasifikacijska tabela

Opazovano		Napovedano		
		Vrsta mnenja		% pravilne uvrstitve
		Neprilagojeno	Prilagojeno	
Vrsta mnenja	Neprilagojeno	1.432	0	100,0
	Prilagojeno	56	0	0,0
Celoten %				96,2

a. Regresijska konstanta je vključena v analizo.

b. Mejna vrednost je 0,500

Tabela 12: Spremenljivke v enačbi

	B	S.E.	Wald	Stopinje prostosti	Stopnja značilnosti	Razmerje obetov
Konstanta	-3,241	0,136	566,257	1	0,000	0,039

Tabela 13: Omnibus test

	χ^2	Stopinje prostosti	Stopnja značilnosti
Korak	156,333	11	0,000
Block	156,333	11	0,000
Model	156,333	11	0,000

Tabela 14: Povzetek modela

Korak	-2 LL statistika	Cox & Snell R ²	Nagelkerke R ²
1	320,874	0,100	0,364

Tabela 15: Klasifikacijska tabela

Opazovano		Napovedano		
		Vrsta mnenja		% pravilne uvrstitve
		Neprilagojeno	Prilagojeno	
Vrsta mnenja	Neprilagojeno	1.428	4	99,7
	Prilagojeno	46	10	17,9
Celoten %				96,6

a. Mejna vrednost je 0,500

Tabela 16: Spremenljivke vključene v enačbo

	B	S.E.	Waldova statistika	Stopinje prostosti	Stopnja značilnosti	Razmerje obetov	95-odstotni interval zaupanja	
							Spodnja meja	Zgornja meja
VEL	-0,853	0,427	3,993	1	0,046*	0,426	0,185	0,984
ODV	-0,045	0,062	0,519	1	0,471	0,471	0,846	1,080
USPEŠ	6,134	2,028	9,143	1	0,002*	461,124	8,653	24572,844
UČIN	-1,067	0,302	12,469	1	0,000*	0,344	0,190	0,622
TVEG	1,357	0,496	7,488	1	0,006*	3,883	1,470	10,261
BIG4(1)	0,258	0,377	0,468	1	0,494	1,295	0,618	2,713
STAL(1)	0,952	0,388	6,037	1	0,014*	2,592	1,212	5,542
MNENJEP(1)	2,424	0,339	51,137	1	0,000*	11,295	5,812	21,951
CENAR	0,0018	0,000	6,194	1	0,013	1,018	1,000	1,000
CENANR	-0,042	1,253	0,001	1	0,973	0,958	0,082	11,171
DAT	0,018	0,004	24,118	1	0,000*	1,018	1,011	1,025
Regresijska konstanta	-7,538	0,816	85,426	1	0,000	0,001		

Legenda: * statistično značilno pri $\alpha = 0,05$

